

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΔΠΜΣ «ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Σαριδάκη Στ. Μαρία (mdo2249)

Επιβλέπων Καθηγητής: Παντελίδης Παντελής

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο Διεθνές Εμπόριο και Ανταγωνισμός.....

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας.....

Όνοματεπώνυμο Σαριδάκη Στ. Μαρία.....

Ημερομηνία 26 - 08 - 2024.....

Στην Οικογένεια μου,

Περιεχόμενα

1. Περίληψη	VI
2. Διεθνές Εμπόριο.....	1
2.1. Έννοια Διεθνούς Εμπορίου	1
2.2. Παγκοσμιοποίηση Διεθνούς Εμπορίου	2
2.3. Supply chain management, Logistics και Διεθνές Εμπόριο	6
3. Θεωρίες Διεθνούς Εμπορίου	8
3.1. Μερκαντιλισμός	8
3.2. Adam Smith και απόλυτο πλεονέκτημα	9
3.3. Θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος	10
3.4. Η Θεωρία των Σχετικών Παραγωγικών Συντελεστών (The Theory of Relative Factor Endowments)	12
3.5. Η θεωρία της ομοιότητας των χωρών (Country Similarity Theory)	14
3.6. Θεωρία του κύκλου ζωής προϊόντος (Product Life Cycle Theory)	15
3.7. Θεωρία της διεθνούς στρατηγικής ανταγωνιστικότητας (Global Strategic Rivalry Theory)	16
4. Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.)	19
5. Γενική συμφωνία δασμών και εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT)	20
6.1. «Δασμοποίηση» στο εμπόριο προϊόντων	28
6.2. Μη-δασμολογικοί φραγμοί στο εμπόριο προϊόντων	31
6.3. Ποσοτώσεις	33
6.4. Επιδότησεις εξαγωγών	35
6.5. Αντιντάμπινγκ	35
6.6. Δασμοί διασφάλισης	37
7. Διεθνής Εμπορικές Συμφωνίες Εμπορίου	38
8. Οικονομική Ολοκλήρωση	38
9. Το ελεύθερο εμπόριο ως μορφή προώθησης του διεθνούς εμπορίου	41
9.1. Ελεύθερου Εμπορίου	41
9.2. Free Trade Area – Free Trade Zone	43
9.3. Παραδείγματα Συμφωνιών Ελευθέρων Ζωνών Εμπορίου	43
9.4. Κοινή Αγορά στην Ευρώπη, Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος και Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)	46
9.5. Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών μεταξύ Ε.Ε. και Ελβετίας	48
9.6. Εμπορικές Συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου Ε.Ε. και Ηνωμένο Βασίλειο	48

9.7. Ζώνη ελεύθερου εμπορίου μεταξύ Ε.Ε. και Ιαπωνίας	50
9.8. Οφέλη των εμπορικών συμφωνιών για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	51
9.9 Οφέλη των εμπορικών συμφωνιών για την Ελλάδα	51
10. Ανταγωνισμός	53
10.1 Πλήρης Ανταγωνισμός.....	53
10.2. Μονοπώλιο	56
10.3. Φυσικό Μονοπώλιο.....	58
10.5. Ατελής ανταγωνισμός και Διεθνές Εμπόριο.....	60
α) Μονοπώλιο και Διεθνές εμπόριο	61
10.6. Ολιγοπώλια και Διεθνές Εμπόριο	64
10.7 Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός και Διεθνές Εμπόριο	65
11. Οικονομίες Κλίμακας.....	67
12. Κόστος Διασυνοριακού Εμπορίου.....	71
13. Σύμπέρασμα	75
14. Διαγράμματα-Εικόνες.....	LXXVI
15. Ακρωνύμια.....	LXXVII
Ξενόγλωσσα.....	LXXVII
16.Βιβλιογραφία.....	LXXVIII

1. Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια κατανόησης της ιστορίας του διεθνούς εμπορίου και τον τρόπο με τον οποίο η ανάπτυξη του κατάφερε να επηρεάσει άμεσα την καθημερινή ζωή του κάθε ανθρώπου, καθορίζοντας άμεσα τις τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών λόγω του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων.

Εξετάζοντας λοιπόν, την ιστορική εξέλιξη του διεθνούς δικαίου συντελείται μια προσέγγιση των θεωριών που αναπτύχθηκαν για αυτό. Επίσης γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης των θεσμών που αναπτύχθηκαν για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών με στόχο την προώθηση του διεθνούς εμπορίου και ταυτόχρονα των θεσμών και οργανισμών που συγκροτήθηκαν για την προστασία των κρατών και την εύρυθμη λειτουργία των διεθνών συναλλαγών.

Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι η απελευθέρωση του εμπορίου επιφέρει άμεσες συνέπειες στον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά, οι οποίες ανάλογα διαμορφώνουν τόσο την προσφορά, την ζήτηση όσο και την τιμή των αγαθών και των υπηρεσιών. Στην παρούσα, λοιπόν εργασία επιχειρείται ανάλογα και με τις συνθήκες του ανταγωνισμού που επικρατούν στην αγορά να εξηγηθεί ο τρόπος που διαμορφώνονται οι τιμές και οι ζήτηση των αγαθών ή υπηρεσιών.

2. Διεθνές Εμπόριο

2.1. Έννοια Διεθνούς Εμπορίου

Διεθνές εμπόριο είναι το εμπόριο μεταξύ των κατοίκων δύο χωρών. Οι κάτοικοι μπορεί να είναι ιδιώτες, επιχειρήσεις, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και άλλοι οργανισμοί. Πρόκειται για μια ανταλλαγή αγαθών ή υπηρεσιών που πραγματοποιείται μεταξύ τουλάχιστον δύο διαφορετικών χωρών. Οι ανταλλαγές μπορεί να αφορούν εισαγωγές ή εξαγωγές. Η «εισαγωγή» αναφέρεται σε ένα αγαθό, ή μια υπηρεσία που εισάγεται από μια χώρα σε εκάστοτε χώρα ενώ με τον όρο «εξαγωγή» αναφέρεται σε ένα αγαθό ή μια υπηρεσία που πωλείται σε μια ξένη χώρα.

Το διεθνές εμπόριο είναι μέθοδος οικονομικής αλληλεπίδρασης μεταξύ διεθνών οντοτήτων συνδέοντας τις οικονομικά. Ανταλλακτικά, οι οικονομικές οντότητες μπορούν να συνδεθούν μέσω ξένων χρηματοοικονομικών επενδύσεων, πολυεθνικών εταιρειών και ξένων εργαζομένων. Η ανάπτυξη σε αυτές τις μορφές οικονομικών δεσμών είναι γνωστή ως παγκοσμιοποίηση.

Η κλαδική σύνθεση του εμπορίου αφορά αγαθά και υπηρεσίες, ότι δηλαδή καταγράφεται ως ανταλλαγή μεταξύ μίας χώρας και μίας άλλης στο εμπορικό ισοζύγιο της. Ενώ το εμπόριο ως οικονομική πραγματικότητα χάνεται στο βάθος του χρόνου η δομή του αλλάζει με τον χρόνο. Το διεθνές εμπόριο (international trade) είναι η αρχαιότερη μέθοδος διεθνών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (international business) και αναφέρεται στις εξαγωγές (exports) και τις εισαγωγές (imports) υλικών και άυλων προϊόντων.

Παλαιότερα, για την πραγματοποίηση του εμπορίου οι αποστάσεις ήταν τεράστιες και ο χρόνος που απαιτούνταν ήταν σημαντικός. Το γεγονός αυτό ωστόσο, δεν εμπόδιζε τους εμπόρους, από τα αρχαία χρόνια μέχρι τον 21ο αιώνα, να δημιουργούν και να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία είναι εμπορεύσιμα διεθνώς.

Τα χρόνια που ακολούθησαν το τέλος το Β' Παγκοσμίου πολέμου οδήγησαν σε έναν απροσδόκητα υψηλό ρυθμό ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου, ο οποίος συνοδεύτηκε από σημαντικούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης των περισσότερων οικονομιών όλης της υφελίου. Κράτη που πριν αρκετά χρόνια έδειχναν να μην είναι ικανά να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του πληθυσμού τους, σήμερα αναδεικνύονται σε ισχυρούς πυλώνες της παγκόσμιας οικονομίας, με τον πληθυσμό τους να απολαμβάνει υψηλά επίπεδα ευημερίας και διαβίωσης.

Η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν τα κράτη δεν αντιλαμβάνονταν ότι η αύξηση, η μεγέθυνση και η απελευθέρωση του εμπορίου από προβλήματα, περιορισμούς, εμπόδια και φραγμούς δεν μπορεί παρά να συνεισφέρει στην

ανάπτυξη και την ευημερία των εθνών. Με ορμητήριο την παραπάνω σκέψη, στράφηκαν στην δημιουργία μορφωμάτων και απλοποίησης των διαδικασιών στην μεταξύ τους ανταλλαγή προϊόντων στοχευόμενα προς την ενίσχυση της μεταξύ τους συνεργασίας. Έτσι, παρατηρείται, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, η συνεχής προσπάθεια δημιουργίας ζωνών ελεύθερου εμπορίου, κατάργησης των υψηλών δασμών στο πλαίσιο συνεργασιών και διεθνών οργανισμών.

Σταδιακά και λόγω της παγκοσμιοποίησης, ο όγκος και ο τρόπος του εμπορίου άλλαξε με κεντρικό άξονα πλέον τα κεφαλαιουχικά προϊόντα, δηλαδή αγαθά που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή άλλων αγαθών που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν στην αρχική τους μορφή είτε να μετατραπούν σε άλλα προϊόντα και ονομάζονται ενδιάμεσα αγαθά, σε σχέση με τα αγροτικά και τις πρώτες ύλες της απαρχής του.

Επιπρόσθετα, στο διεθνές εμπόριο συμμετέχουν τόσο αναπτυσσόμενες όσο και αναπτυγμένες χώρες. Τόσο οι αναπτυσσόμενες όσο και οι αναπτυγμένες εξάγουν σημαντικές ποσότητες πρώτων υλών και βιομηχανικών προϊόντων. Ουσιαστικά δεν υπάρχει ένα είδος τυποποίησης στις εξαγωγές ανάλογα με την βαθμό ανάπτυξης της χώρας σε σχέση με το Α.Ε.Π. της. Ακολούθως, και οι αναπτυσσόμενες χώρες συμμετέχουν περίπου στο ένα τρίτο των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων (χημικά, μεταλλουργία, πλαστικά, βιομηχανία χαρτιού).

Ως προς την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου εντοπίζονται δύο εισαγωγικοί όροι, αυτοί του διακλαδικού και ενδοκλαδικού εμπορίου. Ως *διακλαδικό* εμπόριο (Inter-Industry trade) μπορεί να οριστεί η ανταλλαγή αγαθών που παράγονται από ένα βιομηχανικό κλάδο σε μια χώρα Α με αγαθά που παράγονται από άλλο βιομηχανικό κλάδο στη χώρα Β. Δηλαδή είναι το εμπόριο που εξετάζουν οι κλασσικές θεωρίες διεθνούς εμπορίου με βάση την χώρα. (πχ. τρόφιμα από την χώρα Α – ύφασμα από τη χώρα Β). Ενώ, ως *ενδοκλαδικό* εμπόριο (Intra-Industry trade) είναι το εμπόριο μεταξύ δύο χωρών που παράγονται από τον ίδιο βιομηχανικό κλάδο (πχ. ύφασμα από την χώρα Α – ύφασμα από τη χώρα Β).

2.2. Παγκοσμιοποίηση Διεθνούς Εμπορίου

Η διεθνής οικονομική συνεργασία και αλληλεξάρτηση δεν αποτελεί ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο. Η άσκηση του διεθνούς εμπορίου προϊόντων και υπηρεσιών εμφανίζεται να ασκείται στα βάθη των αρχαίων χρόνων από τους επιχειρηματίες πολλών λαών, και μεταξύ αυτών από τους Φοίνικες, τους Αιγυπτίους και τους Έλληνες εμπόρους, οι οποίοι ταξίδευαν από τη μία ως την άλλη άκρη του τότε γνωστού κόσμου για να πουλήσουν ή/και να αγοράσουν κάθε είδους προϊόντα. Βέβαια, από τα αρχαία χρόνια μέχρι τον 21ο αιώνα, στο

διεθνές εμπόριο συμμετέχουν επιχειρήσεις οι οποίες παρήγαγαν προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία είναι εμπορεύσιμα διεθνώς.

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας είναι η αναζήτηση νέων κόσμων και νέων αγορών (Μαγούλιος Γ.,2006). Κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα η πρόοδος στον σχεδιασμό πλοίων και στην πλοήγηση στην Ευρώπη, οδήγησαν στην ανακάλυψη της Αμερικής και στο άνοιγμα νέων θαλάσσιων δρόμων προς την Ασία που έθεσαν τα θεμέλια για μια παγκόσμια οικονομία (World Trade Report, 2013).

Το διεθνές εμπόριο εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε ραγδαία τα τελευταία 200 χρόνια με την έλευση της βιομηχανικής επανάστασης στην Αγγλία, στις αρχές του 19ου αιώνα. Η βιομηχανική επανάσταση σηματοδότησε μια σημαντική καμπή για το παγκόσμιο εμπόριο, η οποία προκάλεσε τη μαζική επέκταση των ροών εμπορίου, κεφαλαίων και τεχνολογίας, την έκρηξη της επικοινωνίας και την ενδυνάμωση της παγκόσμιας οικονομίας. Η περίοδος εκείνη αναφέρεται ως "η Πρώτη Εποχή της Παγκοσμιοποίησης" (World Trade Report, 2013)

Όμως, όπως αποδεικνύουν τα ιστορικά και σημερινά δεδομένα, το εξαγωγικό και το εισαγωγικό εμπόριο ήταν στη διάρκεια των προηγούμενων χιλιετιών, και συνεχίζει να είναι μέχρι και σήμερα, η μέθοδος που χρησιμοποιεί η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων σε παγκόσμια κλίμακα, ασχέτως του μεγέθους τους και του παραγωγικού κλάδου στον οποίο ανήκουν, όταν προσπαθούν για πρώτη φορά να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε αγορές πέρα από τα εθνικά τους σύνορα. Και παρά τις πολλές δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες επιχειρήσεις -και κυρίως οι μικρομεσαίες (ΜΜΕ) στην προσπάθειά τους να πουλήσουν και να παραδώσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους σε νέους και παλιούς πελάτες τους στις αγορές ξένων χωρών, ο αριθμός των επιχειρήσεων που ασχολούνται με το εξαγωγικό εμπόριο αυξάνεται διαρκώς. Ο κυριότερος λόγος πίσω από αυτή την ισχυρή τάση εμπορικής εξωστρέφειας είναι ότι όλο και περισσότερες επιχειρήσεις, δηλαδή οι ιδιοκτήτες τους και τα ανώτατα διοικητικά στελέχη τους, συνειδητοποιούν ότι η εξαγωγική επέκταση είναι ο καλύτερος τρόπος για να αυξήσουν με σημαντικούς ρυθμούς τις πωλήσεις και τα κέρδη της επιχείρησής τους.

Πριν την απαρχή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, υπήρξε μια ταχεία ανάπτυξη του Διεθνούς Εμπορίου με τάση παγκοσμιοποίησης, η οποία ξεκίνησε στα μέσα του 19ου αιώνα. Η ανάπτυξη αυτή, οφείλετε στην δημιουργία των επικοινωνιακών όπως ο τηλεγράφος και των δικτύων μεταφορών τόσο χερσαίων όσο και θαλάσσιων οδήγησε δε σε μια ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου μέχρι το 1914. Αυτό, οφείλεται κυρίως στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, όπως η ανακάλυψη της ατμομηχανής και η εισαγωγή αυτής

στα πλοία, έκανε δυνατή την ταχύτερη την υπερπόντια μεταφορά εμπορευμάτων, από την μία πλευρά του Ατλαντικού στην άλλη.

Ωστόσο, η αρχή του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, είχε καταστροφικές συνέπειες στην εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου. Καταστροφές στις υποδομές και στις παραγωγικές εγκαταστάσεις, η απώλεια ανθρώπινου δυναμικού, ανασφάλεια και το ρίσκο στις αγορές χρήματος είναι μερικές επιπτώσεις του πολέμου στην φιλελευθεροποίηση. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ανασφάλεια του πολέμου, κυβερνήσεις ενίσχυσαν τα μέτρα προστατευτισμού με την επιβολή δασμών και περιοριστικών μέτρων στο εμπόριο προϊόντων. Ταυτόχρονα, η ανασφάλεια στις κεφαλαιουχικές αγορές και οι συνεχείς υποτιμήσεις στο νόμισμα ουσιαστικά οδήγησαν μια προσπάθεια απο-παγκοσμιοποίησης και περιορισμού του διεθνούς εμπορίου.

Τα χρόνια που ακολούθησαν το τέλος το Β' Παγκοσμίου πολέμου οδήγησαν σε έναν απροσδόκητα υψηλό ρυθμό ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου, ο οποίος συνοδεύτηκε από σημαντικούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης των περισσότερων οικονομιών όλης της υφελίου. Κράτη που πριν αρκετά χρόνια έδειχναν να μην είναι ικανά να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του πληθυσμού τους, σήμερα αναδεικνύονται σε ισχυρούς πυλώνες της παγκόσμιας οικονομίας, με τον πληθυσμό τους να ζητάει και να καταναλώνει προϊόντα κάθε είδους και να απολαμβάνει υψηλά επίπεδα ευημερίας και διαβίωσης.

Η αυστηρή δασμολογική πολιτική και η εσωστρέφεια των κρατών συνεχίστηκαν τα επόμενα χρόνια καθώς η κρίση του 1929 είχε καταστροφικές συνέπειες για την Αμερική αλλά και για τον υπόλοιπο κόσμο.

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σε μια προσπάθεια οικονομικής ανάκαμψης τα κράτη οδηγήθηκαν σε μια προσπάθεια συνεργασίας ώστε να αποφευχθούν τα φαινόμενα του παρελθόντος. Συγκεκριμένα, η εμφάνιση του συστήματος ισοτιμίας Bretton Woods (1944), τη δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ- International Monetary Fund, 1945) και της GATT- General Agreement on Tariffs Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (1947). Λίγο αργότερα δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (1957). Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε επίσης από καινοτομίες στις μεταφορές και στις τηλεπικοινωνίες, στη ναυτιλία.

Αρκετά χρόνια αργότερα, στην δεκαετία του 1960, τα εμποροκιβώτια ή container, συνέβαλλαν σημαντικά στον τρόπο μεταφοράς των εμπορευμάτων, στην συσκευασία και αποθήκευση των εμπορευμάτων. Τον Δεκέμβριο του 1956, ο αμερικανός επιχειρηματίας, ειδικός στη ναυτιλία και στην αποθηκευτική (logistics), Μάλκολμ Μακλίν (Malcolm McLean) πήρε επίσημα την πατέντα για το εμπορευματοκιβώτιο όπως το είχε

σκεφτεί («intermodal shipping container» είναι ο επίσημος τίτλος του). Πρόκειται για τυποποιημένο εμπορευματοκιβώτιο, σχεδιασμένο και κατασκευασμένο για μεταφορές αγαθών ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικούς τρόπους μεταφοράς – από πλοίο σε τρένο ή σε φορτηγό – χωρίς εκφόρτωση και επαναφόρτωση του φορτίου που βρίσκεται μέσα σε αυτό. Τα εμπορευματοκιβώτια αυτά υπάρχουν σε πολλούς τύπους και τυποποιημένα μεγέθη, αλλά η συντριπτική τους πλειονότητα είναι τα λεγόμενα εμπορευματοκιβώτια «dry freight» (ξηρού φορτίου) ή «γενικής χρήσης». Έχουν πλάτος 8 πόδια (ή 2,44 μέτρα) και μήκος είτε 20 είτε 40 πόδια (6,10 ή 12,19 μέτρα), όπως ορίζεται από ειδικό πρότυπο του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης. Το ύψος είναι 8 πόδια και 6 ίντσες (2,59 μέτρα) και αναφέρεται σαν 20 TEU (twenty-foot equivalent unit) ή 40 FEU (forty-foot equivalent unit).¹

Το στάνταρντ κοντέινερ οδήγησε σε τεράστια εξοικονόμηση πόρων στις εμπορευματικές μεταφορές, καταργώντας την ανάγκη για την πραγματοποίηση πολλαπλών συσκευασιών σε διάφορα είδη φορτίου, ενώ ταυτόχρονα μείωνε το κόστος. Τα εμπορευματοκιβώτια βελτίωσαν επίσης την αξιοπιστία και την ασφάλεια του φορτίου. Σήμερα, υπάρχουν περίπου 17 εκατομμύρια εμπορευματοκιβώτια σε χρήση παγκοσμίως, όπως αναφέρει το Supplychaindigital.com. Τα ίδια στοιχεία δείχνουν ότι ο αριθμός των εμπορευματοκιβωτίων που κυκλοφορούν ανά πάσα δεδομένη στιγμή μέσα στη θάλασσα είναι περίπου 5 εκατομμύρια.

Ακολούθησε μια περίοδος ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου, από την δεκαετία του 1980 και έπειτα, στην οποία συνέβαλαν η εμβάθυνση και η πίστη στην ιδέα της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας και το άνοιγμα των αγορών της Κίνας και της Ινδίας. Η διάδοση των υπολογιστών του διαδικτύου και της κινητής τηλεφωνίας και η ενσωμάτωση τους στις διαδικασίες του εμπορίου καθώς και η μείωση του κόστους μεταφοράς των προϊόντων οδήγησαν σε μία σταθερή ανάπτυξη του ρυθμού του παγκοσμίου Α.Ε.Π. Τα χρόνια μέχρι και την οικονομική ύφεση του 2008 το διεθνές εμπόριο γνώρισε μια ραγδαία εξέλιξη και ανάπτυξη.

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης επιτεύχθηκε γιατί τα κράτη αντιλαμβάνονταν ότι η αύξηση, η μεγέθυνση και η απελευθέρωση του εμπορίου από προβλήματα, περιορισμούς, εμπόδια και φραγμούς δεν μπορεί παρά να συνεισφέρει στην ανάπτυξη και την ευημερία των εθνών. Με ορμητήριο την παραπάνω σκέψη, στράφηκαν στην δημιουργία μορφωμάτων και απλοποίησης των διαδικασιών στην μεταξύ τους

¹ Container, το «κουτί» που άλλαξε την ιστορία της ναυτιλίας, 07.06.2022 (<https://www.ot.gr/2022/06/07/naytilia/container-to-kouti-pou-allakse-tin-istoria-tis-naytilias/>) Ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

ανταλλαγή προϊόντων στοχευμένα προς την ενίσχυση της μεταξύ τους συνεργασίας. Έτσι, παρατηρείται, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, η συνεχής προσπάθεια δημιουργίας ζωνών ελεύθερου εμπορίου, κατάργησης των υψηλών δασμών στο πλαίσιο συνεργασιών και διεθνών οργανισμών.

2.3. Supply chain management, Logistics και Διεθνές Εμπόριο

Κρίσιμη τομή στο διεθνές εμπόριο αποτέλεσε η ανάπτυξη του τομέα της Διαχείρισης της Εφοδιαστικής Αλυσίδας (SCM) και των Logistics. Αναφερόμενοι στην Διαχείριση της Εφοδιαστικής Αλυσίδας (SCM) νοούνται οι δραστηριότητες που απαιτούνται για την παροχή ενός τελικού προϊόντος ή υπηρεσίας, που περιλαμβάνει το συντονισμό των δραστηριοτήτων ξεκινώντας από τις πρώτες ύλες και τελειώνοντας με την παράδοση του τελικού του προϊόντος στον τελικό πελάτη. Οι αλυσίδες εφοδιασμού είναι επίσης υπεύθυνες για το συντονισμό της ανακύκλωση, ανακατασκευή (δηλαδή η ανακατασκευή ενός προϊόντος στο αρχικό του προδιαγραφές με χρήση επαναχρησιμοποιημένων ανταλλακτικών), ή απόρριψη του τελικού προϊόντος.²

Αναπόσπαστο κομμάτι του διεθνούς εμπορίου αποτελούν τα logistics ή εφοδιαστική ως μια υποομάδα της διαχειριστικής Εφοδιαστικής Αλυσίδας, δηλαδή της διαδικασίας διαχείρισης των αγαθών που πρόκειται να μετακινηθούν από το σημείο αποστολής στο σημείο παράδοσης. Η διαχείριση των logistics περιλαμβάνει μια σειρά από δραστηριότητες, όπως μεταφορά, αποθήκευση, διαχείριση αποθεμάτων, συσκευασία και εκτελωνισμό. Η συνεχής καταγραφή και γνώση που προσφέρουν έχει σημαντικό αντίκτυπο στην επιτυχή μεταφορά των αγαθών και επίτευξη του διεθνούς εμπορίου καθώς εξασφαλίζει την έγκαιρη και αποτελεσματική παράδοση των αγαθών. Ταυτόχρονα συμβάλει στην μείωση τόσο του κόστους μεταφοράς όσο και της απώλειας αγαθών και ζημιών.

Βασικά κλαδιά της εφοδιαστικής στο διεθνές εμπόριο, μπορεί να θεωρηθούν η μεταφορά, η αποθήκευση, η διαχείριση των αποθεμάτων και του εκτελωνισμού. Έχουν πολλά βασικά στοιχεία της εφοδιαστικής στο διεθνές εμπόριο, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, της αποθήκευσης, της διαχείρισης αποθεμάτων και του εκτελωνισμού. Ως προς τις μεταφορές μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω του αέρα, της θάλασσας ή και της ξηράς. Ο τρόπος μεταφοράς επιλέγεται με βάση την φύση του εμπορεύματος, την απόσταση έως τον προορισμό, τις καιρικές συνθήκες καθώς και άλλους παράγοντες. Επίσης τα logistics ασχολούνται με την αποθήκευση και συγκεκριμένα την αποθήκευση των

²The World Trade Bank Supply Chain Management, (<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/1c3b517f003b53a2e2e170e93124be84-0290032023/original/World-Bank-Supply-Chain-Management-Guidance.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

αγαθών μέχρι να είναι έτοιμα προς μετακίνηση στον προορισμό τους με ασφαλή τρόπο και περιλαμβάνει επίσης την πρόληψη ζημιών ή απωλειών. Σημαντική επίσης είναι η διαχείριση των αποθεμάτων και του ελέγχου των αποθεμάτων. Στα πλαίσια του διεθνούς εμπορίου και της εφοδιαστικής κρίσιμος είναι και ο εκτελωνισμός, η συμμόρφωση δηλαδή ως προς τις κανονιστικές απαιτήσεις στο πλαίσιο της δια-μετακίνησης των προϊόντων από τη χώρα αφετηρίας στην χώρα προορισμού.

3.Θεωρίες Διεθνούς Εμπορίου

3.1.Μερκαντιλισμός

Κατά τον 16ο έως 18ο αιώνα, αναπτύχθηκε ως οικονομικό δόγμα ο μερκαντιλισμός ή εμποροκρατία ή προστατευτισμός με κύριο γνώρισμα τον έντονο εθνικισμό και την άποψη ότι ο σχεδιασμός της οικονομικής δραστηριότητας πρέπει να αποσκοπεί στην επίτευξη των στόχων του κράτους. Δεδομένου ότι η ευημερία του κράτους ήταν ο πρωταρχικός σκοπός, ο Μερκαντιλισμός έβλεπε με μεγάλο σκεπτικισμό τη σύναψη εμπορικών σχέσεων με άλλα κράτη (Taussing, 1927). ο πλούτος μιας χώρας οριζόταν ως το σύνολο των πολύτιμων μετάλλων (άργυρος και χρυσός) που η χώρα είχε στα θησαυροφυλάκιά της. Τα πολύτιμα μέταλλα έπρεπε όσο το δυνατόν περισσότερο να είναι συγκεντρωμένα στα χέρια του κράτους, και όχι στα χέρια των ιδιωτών γιατί οι τελευταίοι μπορεί να τα αντάλλασαν με εμπορεύματα που θα εισήγαν από άλλες χώρες, με αποτέλεσμα πολύτιμα μέταλλα να εξαχθούν από τη χώρα και επομένως να μειωθεί ο πλούτος της. Για να εμποδιστούν τέτοιου είδους δραστηριότητες των ατόμων, το κράτος έπρεπε να ελέγχει απόλυτα το εμπόριο με τα άλλα κράτη βάζοντας περιορισμούς. (Τσουνής, 2015)

Ο μερκαντιλισμός υποστήριζε ότι από το διεθνές εμπόριο κερδίζει μόνο η χώρα που συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα αποθέματα πολύτιμων μετάλλων και για αυτόν τον λόγο οι κυβερνήσεις έπρεπε να βάζουν εμπόδια στις εισαγωγές ώστε να μην φεύγουν από τη χώρα χρυσός και ασήμι για την πληρωμή των εισαγόμενων προϊόντων.

Οι εξαγωγές θεωρούνταν χρήσιμες και επωφελείς για το κράτος γιατί αύξαναν τα αποθέματά του σε πολύτιμα μέταλλα, ενώ οι εισαγωγές θεωρούνταν επιβλαβείς και έπρεπε να αποθαρρυνθούν γιατί πραγματοποιούνταν με την πληρωμή πολύτιμων μετάλλων και, επομένως, μείωναν τον πλούτο του κράτους. Η πολιτική που έπρεπε να ακολουθηθεί στον τομέα των εξαγωγών έπρεπε να είναι επιθετική, ενώ η πολιτική για τις εισαγωγές έπρεπε να αγγίζει τα όρια της απαγόρευσης ώστε να δημιουργούνται συνεχώς πλεονάσματα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας και συνεπώς αύξηση του πλούτου της, μιας και αυτό μεταφραζόταν σε αύξηση των αποθεμάτων σε πολύτιμα μέταλλα. (Τσουνής, 2015)

Για τους μερκαντιλιστές, λοιπόν, ο καλύτερος τρόπος για να διασφαλιστεί η ευημερία μιας χώρας ήταν να γίνουν λίγες εισαγωγές και πολλές εξαγωγές, δημιουργώντας έτσι μια καθαρή εισροή συναλλάγματος και μεγιστοποιώντας τα αποθέματα χρυσού της χώρας.

Τέτοιες ιδέες ήταν ελκυστικές για ορισμένες κυβερνήσεις. Η συσσώρευση χρυσού θεωρήθηκε απαραίτητη για ένα ισχυρό κράτος, διότι σύμφωνα με την άποψη της εποχής το κράτος έπρεπε να είναι τόσο δυνατό ώστε να μην μπορεί κανένα άλλο κράτος να του επιβληθεί. (Τσουνής, 2015). Άλλωστε, η διεθνώς διαθέσιμη ποσότητα πολύτιμων μετάλλων

όμως είναι σταθερή. Συνεπώς τα κράτη μπορούσαν μόνο εις βάρος άλλων κρατών να κερδίσουν (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Το αποτέλεσμα του μερκαντιλισμού ήταν υψηλοί δασμοί και επεκτατική πολιτική για εύρεση νέων πόρων. Με αυτόν τον τρόπο η χώρα μπορούσε να κατοχυρώσει την ασφάλεια της, επεκτείνοντας την κυριαρχία της. Οι απόψεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα επεκτατικούς πολέμους και στρατιωτικές συγκρούσεις (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Ο μερκαντιλισμός ως σχολή σκέψης έσβησε οριστικά μετά τη δημοσίευση του βιβλίου του Adam Smith «Ο Πλούτος των Εθνών» το 1776 από το οποίο και θεωρείται ότι αρχίζει η επιστήμη των οικονομικών. Είχε ήδη όμως αρχίζει να ξεθωριάζει από την εμφάνιση στα τέλη του 17^{ου} και στις αρχές του 18ου αιώνα του φιλοσοφικού ρεύματος των φυσιοκρατών με κυριότερους εκπροσώπους τους Vincent de Gournay (1712-1759), Richard Cantillon (1660-1734) και François Quesnay (1694-1774) (Τσουνής, 2015).

Η σχολή των φυσιοκρατών εμφανίστηκε στη Γαλλία στα μέσα του 18ου αιώνα. Το κεντρικό σημείο στις απόψεις τους ήταν ότι στην οικονομία θα πρέπει να επικρατεί αρμονία όπως και στη φύση και δεν θα πρέπει να υπάρχει περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας των ατόμων από το κράτος γι' αυτό το εμπόριο μεταξύ των χωρών θα πρέπει να αφεθεί ελεύθερο. Πίστευαν επίσης ότι η αποκλειστική πηγή πλούτου στην οικονομία είναι η γεωργία. Σε μια χώρα τότε το μεγαλύτερο μερίδιο του πληθυσμού αποτελούσαν οι γεωργοί. Έτσι οι φυσιοκράτες ξεχώρισαν τρεις βασικές οικονομικές ομάδες που αλληλεπιδρούσαν μεταξύ τους:

§Τους γεωργούς, που ήταν η μοναδική παραγωγική τάξη η οποία και δημιουργούσε «πλεόνασμα» στην οικονομία από το γεωργικό προϊόν που παρήγαγε.

§Τους εμπόρους και βιοτέχνες οι οποίοι κατά τους φυσιοκράτες δεν προσέφεραν τίποτε στο παραγόμενο προϊόν της χώρας μόνο το τροποποιούσαν, άλλαζαν την «υφή» του. Γι' αυτό και αυτή η οικονομική ομάδα θεωρούνταν «στείρα» για την οικονομία.

§Τους ιδιοκτήτες ακίνητης περιουσίας οι οποίοι επίσης δεν προσέφεραν τίποτε στο παραγόμενο προϊόν της χώρας. Οι φυσιοκράτες ήταν οι πρόδρομοι των κλασικών οικονομολόγων Adam Smith και David Ricardo οι οποίοι και διατύπωσαν τις πρώτες οικονομικές θεωρίες για το διεθνές εμπόριο (Τσουνής, 2015).

3.2. Adam Smith και απόλυτο πλεονέκτημα

Η διεθνοποίηση του εμπορίου και ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των κρατών οδήγησε στην προσπάθεια ανάδειξης θεωριών και στρατηγικών προκειμένου τα κράτη και οι επιχειρήσεις ως μέρος του οικονομικού συστήματος να ανταποκριθούν στην νέα πραγματικότητα. Η θεωρία του Απόλυτου Πλεονεκτήματος (The Theory of Absolute Advantage), η οποία

αναπτύχθηκε από τον Adam Smith, ο οποίος θεωρείται ο πατέρας της οικονομικής επιστήμης στο έργο του «Ο Πλούτος των Εθνών» (The Wealth of Nations) που δημοσιεύθηκε το 1776 στο Λονδίνο.³

Η θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος (absolute advantage) που αποτέλεσε βασικό πυλώνα της σύγχρονης οικονομικής σκέψης. Παράλληλα με την οριοθέτηση της θεωρίας του απόλυτου πλεονεκτήματος, θεμελίωσε και τη θεωρία του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου. Κύρια αφορμή για τη μεγάλη συνεισφορά του Adam Smith στη θεωρία του διεθνούς εμπορίου ήταν ο έντονος αγώνας που έκανε ενάντια στην επικρατούσα φιλοσοφία της σχολής των Μερκαντλιστών οι οποίοι είχαν κυριαρχήσει ιδεολογικά στην Ευρώπη για πάνω από τρεις αιώνες.

Στο έργο του, ασχολήθηκε με τα αντικρουόμενα συμφέροντα που υπάρχουν μέσα σε μια κοινωνία. Σύμφωνα με τον Adam Smith, το κύριο χαρακτηριστικό μηχανισμού λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς είναι η απουσία από την αγορά των κρατικών παρεμβάσεων και περιορισμών. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, μέσω της βασικής αρχής της ανεμπόδιστης λειτουργίας του νόμου της ζήτησης και της προσφοράς, οι αγορές διαμορφώνουν τις επικρατούσες αντιθέσεις των συμφερόντων, όπως αυτές υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων οικονομικών μονάδων μέσα σε μια οικονομία, σε μια φυσική αρμονία συμφερόντων.

Η θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος, όπως διατυπώθηκε, υποστήριζε ότι μια χώρα έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή ενός αγαθού εάν μπορεί να παράγει το προϊόν αυτό φθηνότερα από τους εμπορικούς της εταίρους. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017). Έτσι στηριζόμενη σε μια σειρά από υποθέσεις και παραδοχές οι οποίες δικαιολογούνται από τις συνθήκες που επικρατούσαν στις οικονομίες της εποχής εκείνης αλλά και το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομικής επιστήμης. Αυτές είναι

- Η εργασία είναι ο μοναδικός παραγωγικός συντελεστής
- Η εργασία είναι της ίδιας ποιότητας σε όλες τις χώρες
- Δεν υπάρχει κινητικότητα στην εργασία μεταξύ των χωρών, αλλά υπάρχει απόλυτη κινητικότητα μέσα στην ίδια χώρα.
- Υπάρχει πλήρης απασχόληση του συντελεστή εργασία (Τσουνής, 2015)

3.3. Θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος

Η θεωρία του συγκριτικού πλεονάσματος στην παραγωγή ενός αγαθού, αναπτύχθηκε από τον David Ricardo, που παρουσιάστηκε στο βιβλίο του Principles of Political Economy

³ Γιάννης Μήλιος Η Σμηθιανή Θεωρία της αξίας και της αντίφασης –Ιανουάριος –Μάρτιος 2000http://theseis.com/index.php?option=com_content&view=article&id=692, ημερομηνία πρόσβασης - 21-04-2024

and Taxation (1817), σύμφωνα με την οποία ακόμη και αν μια χώρα δεν έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή κάποιου αγαθού, πάλι μπορεί να αποκομίσει κέρδη από το εμπόριο. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017). Γι αυτό και κάθε χώρα θα πρέπει να εξειδικευτεί στην παραγωγή κάποιου αγαθού στο οποίο κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα, δηλαδή το προϊόν το οποίο μπορεί να παράγει πιο φθηνά. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Το διεθνές εμπόριο μπορεί να πραγματοποιείται επειδή μια χώρα απολαμβάνει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή ενός συγκεκριμένου αγαθού ή υπηρεσίας, έναντι μιας άλλης και ειδικά ισχυροποιείται αν το κόστος ευκαιρίας για την παραγωγή αυτού του αγαθού ή της υπηρεσίας είναι χαμηλότερο για τη συγκεκριμένη χώρα από οποιαδήποτε άλλη χώρα. Ειρήσθω εν παρόδω, ως κόστος ευκαιρίας (opportunity cost), ορίζεται το κόστος που προκύπτει από την πραγματοποίηση μιας συναλλαγής ή μιας επένδυσης σε σχέση με το διαφυγόν κέρδος που θα προκύπτει από μία άλλη πιο συμφέρουσα συναλλαγή ή επένδυση.

Για να εξετάσουμε το κόστος ευκαιρίας για το κόστος σε σχέση με το χρόνο που απαιτείται για την κατασκευή χαλιών και υπολογιστών σε δύο χώρες και συγκεκριμένα στην Κίνα και στις ΗΠΑ ώστε να καταλήξουμε ποια χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή ενός προϊόντος. Θέλουμε δηλαδή να εκφράσουμε το πόσο κοστίζουν τα χαλιά, δηλαδή την τιμή τους ως την ποσότητα υπολογιστών που θα πρέπει να θυσιάσουμε για να παράγουμε μια μονάδα χαλιών. Αντίστοιχα, θα εκφράσουμε την τιμή των υπολογιστών ως την ποσότητα χαλιών που θα χάσουμε για να παράγουμε μια μονάδα υπολογιστών. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Για παράδειγμα στην Κίνα, 1 μονάδα χαλιών κοστίζει 0.25 (20/80) μονάδες υπολογιστών και αντίστοιχα μία μονάδα υπολογιστών κοστίζει 4(80/20) μονάδες χαλιών. Αν η Κίνα διαθέτει συνολικά 80 ώρες εργασίας μπορεί με τις ώρες αυτές να παράγει είτε 1 υπολογιστή ή 4 μονάδες χαλιών. Εάν διαθέσει και τις 80 ώρες στην παραγωγή ενός υπολογιστή, θυσιάζει τις 4 μονάδες χαλιών που θα μπορούσε να παράγει. Το σχετικό κόστος 1 μονάδας υπολογιστή λοιπόν είναι 4 μονάδες χαλιών. Αντίστοιχα, στις ΗΠΑ, 1 μονάδα χαλιών κοστίζει 0.50 (5/10) μονάδες υπολογιστών και μία μονάδα υπολογιστών κοστίζει 2 (10/5) μονάδες χαλιών. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Συνεπώς, η Κίνα είναι σχετικά φθηνότερη από τις ΗΠΑ στην παραγωγή χαλιών ($0.25 < 0.5$) ενώ οι ΗΠΑ είναι σχετικά φθηνότερες στην παραγωγή υπολογιστών ($2 < 4$). Η Κίνα επομένως κατέχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή χαλιών, ενώ οι ΗΠΑ στην παραγωγή υπολογιστών. Και οι δύο χώρες πρέπει να εξειδικευτούν και να εξάγουν εκείνο το προϊόν, το οποίο μπορούν να παράγουν σε σχετικά χαμηλότερη τιμή και να εισάγουν το

δεύτερο προϊόν από την άλλη χώρα Τα κέρδη από την εξειδίκευση που ακολουθεί θα τα εξετάσουμε στην επόμενη ενότητα. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Χαρακτηριστικά, λοιπόν, που ενισχύουν το συγκριτικό πλεονέκτημα μιας χώρας μπορεί να είναι το κλίμα, οι προσφερόμενοι παραγωγικοί συντελεστές όπως το ανθρώπινο δυναμικό, η εργασία και το κεφάλαιο καθώς και η διαφορές στην τεχνολογία και τον τρόπο που αυτές απορροφώνται στην παραγωγή. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

3.4. Η Θεωρία των Σχετικών Παραγωγικών Συντελεστών (The Theory of Relative Factor Endowments)

Γνωστή και ως η θεωρία των Heckscher και Ohlin. Ο Eli Heckscher (1919) και ο Bertil Ohlin (1933), δύο Σουηδοί οικονομολόγοι, παρουσίασαν τη θεωρία αυτή στις αρχές του 20ού αιώνα. Στο υπόδειγμα του Ricardo, για το συγκριτικό πλεονέκτημα, το βασικό ερώτημα για τις διαφορές στο κόστος ευκαιρίας από μια χώρα σε μια άλλη, απαντήθηκε ως αποτέλεσμα διαφορετικών τεχνολογιών παραγωγής, με την περιοριστική ωστόσο υπόθεση για έναν παραγωγικό συντελεστή. Σε μια πιο διεξοδική εξέταση του ερωτήματος οι δύο οικονομολόγοι, Heckscher και Ohlin, επέκτειναν τη θεωρία του Ricardo, περιλαμβάνοντας σε αυτό τουλάχιστον δύο παραγωγικούς συντελεστές. Επιπλέον, το υπόδειγμα τους έδωσε την δυνατότητα για την εξέταση των επιδράσεων του εμπορίου και σε άλλα σημαντικά μεγέθη, όπως στις αμοιβές των παραγωγικών συντελεστών, στην διανομή του εισοδήματος και στις μετακινήσεις των παραγωγικών συντελεστών (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017).

Σύμφωνα με την παραπάνω θεωρία, η διαφορά τιμής των αγαθών μεταξύ των χωρών οφείλεται στις διαφορετικές αναλογίες παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των χωρών και έτσι η χώρα με τη μεγαλύτερη αναλογία κεφαλαίου προς εργασία παράγει φθηνότερα τα αγαθά έντασης κεφαλαίου και αντίστροφα

Ακολουθως η χώρα με τη μεγαλύτερη αναλογία κεφαλαίου προς εργασία εξαγει αγαθά έντασης κεφαλαίου και εισάγει αγαθά έντασης εργασίας μέχρι οι διεθνείς τιμές των αγαθών να εξισωθούν μεταξύ των χωρών. Έτσι μέσω της εξίσωσης των διεθνών τιμών εξισώνονται και οι αμοιβές των παραγωγικών συντελεστών μεταξύ των χωρών.

Το υπόδειγμα της θεωρίας των σχετικών παραγωγικών συντελεστών (Theory of Relative Factor Endowments) αναπτύχθηκε από τους Eli Heckscher και Bertil Ohlin το 1933, βασιζόμενο στη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος που διατύπωσε ο Ricardo. Ο Ricardo έκανε την ορθολογική υπόθεση ότι υπάρχουν σχετικές διαφορές στην παραγωγικότητα της εργασίας μεταξύ διαφόρων χωρών και θεώρησε το επίπεδο παραγωγικότητας της εργασίας σε κάθε χώρα ως τον παράγοντα που καθορίζει στην παραγωγή ποιων προϊόντων μια χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα κόστους παραγωγής.

Ωστόσο, η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος παρουσιάζει την αδυναμία ότι δεν λαμβάνει υπόψη της τη συμμετοχή, τον ρόλο και τη σημασία των υπόλοιπων παραγωγικών συντελεστών, δηλαδή του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού εδάφους και της τεχνολογίας, στην παραγωγική διαδικασία. Αν υποθέσουμε ότι η εργασία αποτελεί τον μοναδικό συντελεστή παραγωγής, γεγονός που λειτουργεί ως θεμελιώδης παραδοχή στη θεωρία τη συγκριτικού πλεονεκτήματος, το συγκριτικό πλεονέκτημα θα προκύπτει αποτέλεσμα μόνο των διαφορών στην παραγωγικότητα της εργασίας.

Στο πραγματικό κόσμο, όμως, το διεθνές εμπόριο εξηγείται εν μέρει και από τις διαφορές που υπάρχουν στη διαθεσιμότητα των παραγωγικών πόρων των διαφόρων οικονομιών. Η θεωρία των σχετικών παραγωγικών συντελεστών αποτελεί μία περισσότερο ικανοποιητική θεωρία του διεθνούς καθώς επιτρέπει την ανάλυση της σημασίας όχι μόνο της εργασίας, αλλά και των υπολοίπων συντελεστών παραγωγής όπως ο κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, το έδαφος, η τεχνολογία και οι φυσικοί πόροι.

Στο υπόδειγμα που ανέπτυξαν οι δύο Σουηδοί οικονομολόγοι, λαμβάνουν υπόψη τους ότι οι διαφορές στη διαθεσιμότητα των παραγωγικών πόρων είναι ο μοναδικός προσδιοριστικός παράγοντας του διεθνούς εμπορίου. Συνεπώς, μέσα από το υπόδειγμα προσδιορίζεται πως το συγκριτικό πλεονέκτημα μιας χώρας επηρεάζεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ των πόρων που διαθέτει, δηλαδή τη σχετική διαθεσιμότητα των συντελεστών παραγωγής και της τεχνολογίας παραγωγής στη χώρα αυτή. Τα τελευταία επηρεάζουν τη σχετική ένταση με την οποία οι συντελεστές παραγωγής χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία σε διάφορους κλάδους.

Το βασικό επιχείρημα ήταν πως ο καθοριστικός παράγοντας του συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας είναι το μέγεθος της αφθονίας των παραγωγικών συντελεστών που διαθέτει η κάθε χώρα. Οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ δύο χωρών όσον αφορά την αφθονία των παραγωγικών συντελεστών, καθορίζουν σε ποια προϊόντα η κάθε χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα και, επομένως θα τα παράγει και θα τα εξάγει σε άλλες χώρες, καθώς και ποια προϊόντα θα εισάγει από άλλες χώρες οι οποίες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στα προϊόντα που θα εισάγει.

Επιπλέον, το βασικό υπόδειγμα των Heckscher και Ohlin υποθέτει ότι σε κάθε χώρα οι συντελεστές παραγωγής μετακινούνται ελεύθερα μεταξύ των κλάδων. Επίσης, υποθέτει ότι οι διάφοροι κλάδοι χαρακτηρίζονται από διαφορετικές απαιτήσεις σε συντελεστές παραγωγής. Για παράδειγμα, αν οι συντελεστές παραγωγής είναι η εργασία και το κεφάλαιο, υπάρχουν κλάδοι εντάσεως εργασίας και κλάδοι εντάσεως κεφαλαίου. Ακόμα, υποθέτει ότι οι διάφορες χώρες είναι προικισμένες με διαφορετικές αναλογίες

συντελεστών παραγωγής, δηλαδή η σχετική διαθεσιμότητα των συντελεστών παραγωγής διαφέρει μεταξύ των χωρών. Υπάρχουν χώρες με μεγάλες ποσότητες εργασίας σε σχέση με το κεφάλαιο, και το αντίθετο. Επιπλέον, στο υπόδειγμα των Heckscher και Ohlin γίνονται οι απλουστευτικές υποθέσεις ότι η τεχνολογία της παραγωγής σε κάθε κλάδο είναι η ίδια σε όλες τις χώρες, ενώ και οι προτιμήσεις των καταναλωτών είναι και αυτές οι ίδιες σε όλες τις χώρες.

Με αυτές τις υποθέσεις, το υπόδειγμα μπορεί να προβλέπει ότι η διάρθρωση του διεθνούς εμπορίου αντανακλά τη σχετική διαθεσιμότητα των πόρων στις διάφορες οικονομίες. Χώρες με σχετικά υψηλή διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού τείνουν να εξάγουν προϊόντα εντάσεως εργασίας, ενώ χώρες με σχετικά υψηλή διαθεσιμότητα κεφαλαίου τείνουν να εξάγουν προϊόντα εντάσεως κεφαλαίου. Τέλος, η θεωρία των σχετικών παραγωγικών συντελεστών προβλέπει ότι η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου τείνει να ευνοήσει τον συντελεστή παραγωγής που βρίσκεται σε σχετική αφθονία στη χώρα, και να ζημιώσει τον παραγωγικό συντελεστή που βρίσκεται σε σχετική στενότητα. Τέλος, προβλέπει και την εξίσωση των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής μεταξύ των χωρών.

Το υπόδειγμα των Heckscher και Ohlin δίνει διαφορετική ερμηνεία στην έννοια του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Πηγή του συγκριτικού πλεονεκτήματος δεν είναι πλέον οι διαφορές στη σχετική παραγωγικότητα των συντελεστών παραγωγής μεταξύ των χωρών (όπως υποστήριζε ο Ricardo), αλλά οι διαφορές στη σχετική αφθονία και διαθεσιμότητα των συντελεστών παραγωγής.⁴

Η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και των επιχειρήσεων οδήγησε στην δημιουργία νέων θεωριών όπως η θεωρία της ομοιότητας των χωρών, η θεωρία του κύκλου ζωής προϊόντος και η θεωρία της διεθνούς στρατηγικής ανταγωνιστικότητας.

Αναλυτικότερα:

3.5. Η θεωρία της ομοιότητας των χωρών (Country Similarity Theory)

Σύμφωνα με τη θεωρία της ομοιότητας των χωρών του Linder το ενδοκλαδικό εμπόριο γίνεται μεταξύ των χωρών με περίπου όμοιο κατά κεφαλήν εισόδημα. Σύμφωνα λοιπόν με την θεωρία της ομοιότητας των χωρών το 1961, καθώς προσπαθούσε να εξηγήσει την

⁴ Αλογοσκούφης Γεώργιος, Πόροι και Εμπόριο: Το Υπόδειγμα Heckscher-Ohlin, 11-03-2024 { <https://international-economics.com/2024/03/11/%cf%80%cf%8c%cf%81%ce%bf%ce%b9-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b5%ce%bc%cf%80%cf%8c%cf%81%ce%b9%ce%bf-%cf%84%ce%bf-%cf%85%cf%80%cf%8c%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b3%ce%bc%ce%b1-heckscher-ohlin/> } Ημερομηνία πρόσβασης- 24-07-2024

έννοια του ενδοβιομηχανικού εμπορίου. Η θεωρία του Linder πρότεινε ότι οι καταναλωτές σε χώρες που βρίσκονται στο ίδιο ή παρόμοιο στάδιο ανάπτυξης θα έχουν παρόμοιες προτιμήσεις. Σε αυτή τη θεωρία που βασίζεται στην επιχείρηση, ο Linder πρότεινε οι εταιρείες να παράγουν πρώτα για εγχώρια κατανάλωση. Όταν διερευνούν τις εξαγωγές, οι εταιρείες συχνά διαπιστώνουν ότι οι αγορές που μοιάζουν με τις εγχώριες αγορές τους, όσον αφορά τις προτιμήσεις των πελατών, προσφέρουν τις περισσότερες δυνατότητες επιτυχίας. Στη συνέχεια, η θεωρία ομοιότητας χωρών του Linder δηλώνει ότι το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου σε βιομηχανικά προϊόντα θα γίνεται μεταξύ χωρών με παρόμοιο κατά κεφαλήν εισόδημα και το ενδοβιομηχανικό εμπόριο θα είναι κοινό. Αυτή η θεωρία είναι συχνά πιο χρήσιμη για την κατανόηση του εμπορίου αγαθών όπου τα εμπορικά σήματα και η φήμη των προϊόντων είναι σημαντικοί παράγοντες στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και αγορών των αγοραστών.

3.6. Θεωρία του κύκλου ζωής προϊόντος (Product Life Cycle Theory)

Η Θεωρία του κύκλου ζωής προϊόντος (Product Life Cycle Theory) αναπτύχθηκε από τον Raymond Vernon την δεκαετία του 1960. Σε αυτή περιγράφεται ο ρόλος της εφεύρεσης, της επέκτασης της αγοράς και των αντιδράσεων διαφόρων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στις αποφάσεις για διεθνές εμπόριο ή επένδυση.

Η θεωρία, που προέρχεται από τον τομέα του μάρκετινγκ, δήλωσε ότι ένας κύκλος ζωής προϊόντος έχει τρία διακριτά στάδια:

- (1) νέο προϊόν,
- (2) προϊόν ωρίμανσης και
- (3) τυποποιημένο προϊόν.

Η θεωρία υπέθεσε ότι η παραγωγή του νέου προϊόντος θα πραγματοποιηθεί πλήρως στην πατρίδα της καινοτομίας του. Για παράδειγμα η Η.Π.Α ήταν ο παγκόσμιος κυρίαρχος παραγωγός σε πολλές βιομηχανίες μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Έχει επίσης χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει πώς ο προσωπικός υπολογιστής (PC) πέρασε από τον κύκλο προϊόντων του. Το PC ήταν ένα νέο προϊόν τη δεκαετία του 1970 και εξελίχθηκε σε ένα ώριμο προϊόν κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990. Σήμερα, ο υπολογιστής βρίσκεται στο στάδιο του τυποποιημένου προϊόντος και η πλειοψηφία της διαδικασίας κατασκευής και παραγωγής γίνεται σε χώρες χαμηλού κόστους στην Ασία και το Μεξικό.

Η θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος ήταν λιγότερο ικανή να εξηγήσει τα τρέχοντα εμπορικά πρότυπα όπου η καινοτομία και η κατασκευή συμβαίνουν σε όλο τον κόσμο. Για παράδειγμα, οι παγκόσμιες εταιρείες διεξάγουν ακόμη και έρευνα και ανάπτυξη σε

αναπτυσσόμενες αγορές όπου το εργατικό δυναμικό υψηλής ειδίκευσης και οι εγκαταστάσεις είναι συνήθως φθηνότερα. Παρόλο που η έρευνα και η ανάπτυξη συνήθως συνδέονται με το πρώτο ή νέο στάδιο προϊόντος και επομένως ολοκληρώνονται στη χώρα καταγωγής, αυτές οι αναπτυσσόμενες ή αναδυόμενες χώρες, όπως η Ινδία και η Κίνα, προσφέρουν τόσο εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης όσο και νέες ερευνητικές εγκαταστάσεις με σημαντικό κόστος πλεονέκτημα για τις παγκόσμιες εταιρείες.

3.7. Θεωρία της διεθνούς στρατηγικής ανταγωνιστικότητας (*Global Strategic Rivalry Theory*)

Η θεωρία της διεθνούς στρατηγικής ανταγωνιστικότητας προβλέπει ότι το ενδοκλαδικό εμπόριο θα έχει αυξητική τάση. Οι επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται στη διεθνή αγορά έχουν αρκετούς τρόπους για να αποκτήσουν ένα διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Οι επιχειρήσεις θα αντιμετωπίσουν παγκόσμιο ανταγωνισμό στους κλάδους τους και η ευημερία τους μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων. Με τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στον κάθε κλάδο δημιουργούνται εμπόδια εισόδου για αυτόν τον κλάδο. Αναφερόμενοι σε εμπόδια εισόδου νοούνται τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίσει μια νέα επιχείρηση όταν προσπαθεί να εισέλθει σε έναν κλάδο ή μια νέα αγορά όπως για η πρόοδος της έρευνας και ανάπτυξη, η κυριότητα των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, οικονομίες κλίμακας, οι μοναδικές επιχειρηματικές διαδικασίες ή μεθόδους καθώς και εκτεταμένη εμπειρία στον κλάδο, και τον έλεγχο των πόρων ή την ευνοϊκή πρόσβαση στις πρώτες ύλες.

3.8. Σύγχρονες θεωρίες διεθνούς εμπορίου με βάση τη επιχείρηση

Οι θεωρίες διεθνούς εμπορίου με βάση την επιχείρηση αναπτύχθηκαν για τους παρακάτω λόγους:

Την μεγάλη σημασία που έχουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στην παγκόσμια οικονομία μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο.

Την αδυναμία των θεωριών με βάση τη χώρα να εξηγήσουν και να προβλέψουν την ύπαρξη και την εξέλιξη του ενδοκλαδικού εμπορίου (intraindustry trade).

Την αποτυχία του Leontief και άλλων ερευνητών να επαληθεύσουν εμπειρικά (την δεκαετία του 1960) την θεωρία (με βάση τη χώρα) των Heckscher-Ohlin. Αργότερα η θεωρία των Heckscher-Ohlin επαληθεύτηκε εμπειρικά.

Ως προς την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου εντοπίζονται δύο εισαγωγικοί όροι το διακλαδικό και ενδοκλαδικό εμπόριο. Ως διακλαδικό εμπόριο (Inter-Industry trade) μπορεί να οριστεί η ανταλλαγή αγαθών που παράγονται από ένα βιομηχανικό κλάδο σε μια χώρα

Α με αγαθά που παράγονται από άλλο βιομηχανικό κλάδο στη χώρα Β. Δηλαδή είναι το εμπόριο που εξετάζουν οι κλασικές θεωρίες διεθνούς εμπορίου με βάση την χώρα. (πχ. τρόφιμα από την χώρα Α – ύφασμα από τη χώρα Β). Ενώ, ως ενδοκλαδικό εμπόριο (Intra-Industry trade) είναι το εμπόριο μεταξύ δύο χωρών που παράγονται από τον ίδιο βιομηχανικό κλάδο. (πχ. ύφασμα από την χώρα Α – ύφασμα από τη χώρα Β).

Ο νόμος του συγκριτικού πλεονεκτήματος υποστηρίζει πως δύο χώρες όταν μεταβούν από την αυτάρκεια στο ελεύθερο εμπόριο κερδίζουν και οι δύο, ακόμη και εάν μια από αυτές μπορεί να παράγει και τα δύο προϊόντα με χαμηλότερο κόστος.

Πέραν τούτου οι μέχρι τώρα θεωρίες που αναλύθηκαν, αφορούν ένα κόσμο χωρίς οικονομίες στην κλίμακα και χωρίς εξωτερικότητες, τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανάλωση προϊόντων. Η παραδοσιακή αυτή θεωρία υποστηρίζει ότι το εμπόριο μεταξύ δύο χωρών θα είναι ανάλογο της διαφορετικότητας των οικονομιών τους, είτε αυτή αφορά την τεχνολογία παραγωγής, είτε την αφθονία τους σε παραγωγικούς πόρους. Όσο πιο διαφορετικά είναι τα προϊόντα που παράγει η κάθε χώρα, τόσο πιο έντονο εμπόριο θα υπάρξει καθώς κάθε προϊόν ικανοποιεί και μια διαφορετική ζήτηση στην κοινωνία. Τα υποδείγματα αυτά αφορούν εμπόριο προϊόντων διαφορετικών κλάδων παραγωγής που παράγονται με διαφορετικές τεχνολογίες διαφορετικές αναλογίες παραγωγικών συντελεστών και ικανοποιούν διαφορετικές ανάγκες. Πρόκειται δηλαδή για εμπόριο διαφορετικών προϊόντων αλλιώς λέγεται Διακλαδικό Εμπόριο (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2019).

Σήμερα, το παγκόσμιο εμπόριο διεξάγεται μεταξύ αναπτυγμένων οικονομικά χωρών, χωρών δηλαδή που είναι σχετικά όμοιες όσον αφορά τουλάχιστον την αφθονία των παραγωγικών πόρων που κατέχουν. Σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία, αναμένεται εντατικό εμπόριο μεταξύ αναπτυγμένων και λιγότερο αναπτυγμένων χωρών που συμβαίνει όταν συναλλάσσονται σε μεγάλο βαθμό μεταξύ τους και μάλιστα με αυξανόμενους ρυθμούς, σε στενή θετική σχέση με την όλη αναπτυξιακή τους πορεία και τις διαφορετικές τεχνολογίες που ικανοποιούν διαφορετικές ανάγκες. Πρόκειται για μια πορεία, και την όλο και μεγαλύτερη εξομοίωση των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών. Ένα δεύτερο ζήτημα, παρεμφερές αυτού που μόλις διατυπώσαμε, αφορά τη διαφορά των συνθηκών των οικονομιών και της θέσης του παγκόσμιου εμπορίου. Ενώ σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία οι διάφορες χώρες θα έπρεπε να εξάγουν προϊόντα τέτοια, που να αντανακλούν τους διαθέσιμους παραγωγικούς τους πόρους, στην πραγματικότητα συναντάται πολύ συχνά το φαινόμενο μια χώρα να εισάγει και να εξάγει παρεμφερή προϊόντα. Δηλαδή προϊόντα, που χρησιμοποιούν με παρόμοια ένταση τους παραγωγικούς συντελεστές των

επιμέρους εθνικών οικονομιών. Πρόκειται για ανταλλαγή προϊόντων των ιδίων στην ουσία κλάδων που ικανοποιούν παρεμφερείς ανάγκες, με άλλη διατύπωση για «ενδοκλαδικό εμπόριο». Η παραδοσιακή θεωρία του Διεθνούς Εμπορίου αδυνατεί να εξηγήσει την ύπαρξη «ενδοκλαδικού εμπορίου». Η άμεση επένδυση σε τρίτες χώρες αποτελεί μια από τις σχετικά νεότερες μορφές διεθνούς εμπορίου. Η εκμετάλλευση φθηνών παραγωγικών πόρων όπως π.χ. η εργασία, αλλά και η εξεύρεση εξειδικευμένης εργασίας, η μείωση του κόστους μεταφοράς, η μείωση του συναλλαγματικού κινδύνου, αποτελούν ορισμένους από τους λόγους για τις άμεσες επενδύσεις σε τρίτες χώρες. Η αδυναμία ερμηνείας αυτής της μορφής εμπορίου αποτελεί ένα επιπλέον μειονέκτημα της παραδοσιακής θεωρίας, η οποία υποθέτει ότι δεν υπάρχει δυνατότητα μεταφοράς.

4.Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.)

Ο πιο άμεσος τρόπος εξέτασης του διεθνούς εμπορίου, είναι η συσχέτιση του όγκου των εισαγωγών και των εξαγωγών με το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.) της. Το Α.Ε.Π. ως ένα συνολικό μέτρο παραγωγής που ισούται με τη συνολική αξία των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών από επιχειρήσεις, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, το κράτος και τα νοικοκυριά σε μια οικονομία (π.χ. την Ελλάδα) μείον την αξία των ενδιάμεσων εισροών, σε αγοραίες τιμές. Συχνά ως Α.Ε.Π. αναφέρεται η συνολική προστιθέμενη αξία σε μια οικονομία σε τιμές αγοράς. Στο άθροισμα αυτό επειδή είναι τιμές αγοράς, προστίθενται οι φόροι (ΦΠΑ και οι φόροι στις εισαγωγές) και αφαιρούνται οι τυχόν επιδοτήσεις.⁵

Ως όγκος εμπορίου μιας χώρας είναι είτε στο ύψος των εξαγωγών της είτε συνολικά στο άθροισμα των εξαγωγών και των εισαγωγών της. Ο λόγος του όγκου του διεθνούς εμπορίου μιας χώρας ως προς το ΑΕΠ της είναι ο δείκτης εξωστρέφειας της οικονομίας της. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι αν το εμπόριο μιας χώρας διπλασιαστεί, το ΑΕΠ της χώρας θα τετραπλασιαστεί. (Κατρανίδης, Νταντάκας 2017)

⁵ Άννα Κομποθρέκα, Σημειώσεις για το μάθημα «Γενική Οικονομική Ιστορία», Α.Ε.Π. Εθνικό Εγχώριο Προϊόν { <https://eclass.aueb.gr/modules/document/file.php/OIK300/%CE%91%CE%95%CE%A0.pdf> } ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

5.Γενική συμφωνία δασμών και εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT)

Η μεταπολεμική αναδιάρθρωση των διεθνών οικονομικών σχέσεων και η γενικευμένη ύφεση του 1930 οδήγησε όλες τις δυτικές οικονομίες στη λήψη πλήθους προστατευτικών μέτρων εμπορικής πολιτικής με στόχο την αντιμετώπιση της πρωτοφανούς ανεργίας και των ανισορροπιών των ισοζυγίων πληρωμών. Η αποτυχία των μέτρων αυτών οδήγησε στην ανάληψη διμερών διαπραγματεύσεων για μείωση των δασμών. Οι διαπραγματεύσεις αυτές σύντομα πήραν πολυμερή χαρακτήρα, καθώς έγινε προφανές ότι από μια συμφωνία μεταξύ δύο χωρών επωφελούνται έμμεσα και τρίτες χώρες, δίχως να έχουν κάνει οι ίδιες οποιοσδήποτε παραχωρήσεις (Κατρανίδης, Νταντάκας, 20170). Η τάση αυτή εκφράστηκε με την ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας (1944), του Οργανισμού Διεθνούς Εμπορίου (International Trade Organization, ITO) λίγο μεταγενέστερα της Γενικής Συμφωνίας για τους Δασμούς και το Εμπόριο (GATT).

Η Γενική Συμφωνία Δασμών (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) αποτέλεσε μία πολυμερή διεθνή συνθήκη-πλαίσιο, η οποία υπεγράφη το 1947 (30 Οκτωβρίου 1947) και τέθηκε σε ισχύ το 1948 (1η Ιανουαρίου 1948), αποτελώντας μέχρι το 1994 τη μοναδική πολυμερή διεθνή συνθήκη σχετικά με το διεθνές εμπόριο (Αντωνόπουλος, Μαγλιβέρας, Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, 2η έκδοση) με την συμμετοχή είκοσι τριών κρατών.

Η GATT 1947 αφορούσε αποκλειστικά στη διεθνή ρύθμιση του εμπορίου προϊόντων, και αρχικά είχε συμφωνηθεί να εφαρμοστεί σε προσωρινή βάση, εν αναμονή της ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων σχετικά με τον Χάρτη της Αβάνας ο οποίος εγκαθίδρυσε τον Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου (International Trade Organization - ITO). Εντούτοις, η συνομολόγηση του Χάρτη της Αβάνας με τον οποίον θα συμπληρωνόταν θεσμικά και ρυθμιστικά η GATT 1947, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ (ο Χάρτης είχε υπογραφεί την 24η Μαρτίου 1948 από 53 κράτη, αλλά εν τέλει κανένα κυρωτικό έγγραφο δεν κατατέθηκε στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ), ώστε εν τέλει η GATT 1947 να παραμείνει σε ισχύ για πάνω από 45 έτη. Τελικώς, απαιτήθηκαν οκτώ Γύροι Πολυμερών Εμπορικών Διαπραγματεύσεων, και ιδίως η τελεσφόρηση του τελευταίου, του Γύρου της Ουρουγουάης, που ξεκίνησε στο Punta del Este την 20^η Σεπτεμβρίου 1986, ώστε να υπογραφεί την 15η Απριλίου 1994 μία διεθνής συνθήκη, η Συμφωνία του Μαρακές για την εγκαθίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.) (Αντωνόπουλος, Μαγλιβέρας, Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, 2η έκδοση).

Η συνέλευση των αντιπροσώπων των λεγόμενων Συμβαλλομένων Μερών, δηλαδή των κρατών που συμμετείχαν στην GATT αποτελεί το κύριο σώμα λήψης αποφάσεων. Εκτός από

ιδιαίτερα σπάνιες περιπτώσεις, οι αποφάσεις έχουν συναινετικό χαρακτήρα. Η Σύνοδος των Συμβαλλομένων Μερών γίνεται μία φορά τον χρόνο και κάθε συμβαλλόμενο μέρος έχει δικαίωμα ψήφου, ενώ από το 1960 και μετά υφίσταται και το Συμβούλιο της GATT. Το τελευταίο συνέρχεται κάθε μήνα και αποτελείται από αντιπροσώπους των Συμβαλλομένων Μερών που επιθυμούν να συμμετέχουν. Το διοικητικό έργο της GATT, με έδρα την Γενεύη προετοιμάζεται από μια Γραμματεία, της οποίας προϊστάται ο Γενικός Διευθυντής. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

Η ύπαρξη της GATT αποβλέπει στη δημιουργία ενός μονίμου πλαισίου που να εγγυάται τη σταθερότητα και τη διαχρονικότητα στις διεθνείς ανταλλαγές, τη σταδιακή εξάλειψη των υπάρχοντων περιορισμών που εμποδίζουν τη διενέργεια ελεύθερου εμπορίου και τη δημιουργία ενός συστήματος κανόνων και αρχών αποτροπής μονομερών, προστατευτικών μέτρων. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (εφεξής «GATT») του 1947 προέκυψε από τις διαπραγματεύσεις για τη διεθνή οικονομική συνεργασία μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτές οι διαπραγματεύσεις κατέληξαν στις συμφωνίες του Bretton Woods, στην δημιουργία δηλαδή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Διεθνούς Τράπεζας. Οι διαπραγματεύσεις για τη Χάρτα της Αβάνας, που θα ενσωμάτωνε έναν διεθνή εμπορικό οργανισμό, βασίστηκαν στην άποψη τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών όσο και του Ηνωμένου Βασιλείου, που πρωτοστάτησαν στις διαπραγματεύσεις, ότι η απελευθέρωση του εμπορίου ήταν απαραίτητη για να αποφευχθεί ο προστατευτισμός των χρόνων του Μεσοπολέμου που ήταν επιβλαβής για τις περισσότερες οικονομίες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδιαφέρθηκαν να δουν το τέλος των βρετανικών αυτοκρατορικών προτιμήσεων και το Ηνωμένο Βασίλειο ενδιαφέρθηκε για τη μείωση των υψηλών δασμών των Ηνωμένων Πολιτειών. Ωστόσο, στις αρχικές διαπραγματεύσεις για έναν ολοκληρωμένο διεθνή οργανισμό εμπορίου, κατέστη σαφές ότι οι διαπραγματεύσεις θα χρειάζονταν κάποιο χρόνο και μια ομάδα κρατών αποφάσισε να διαπραγματευτεί μια παράλληλη χωριστή ρύθμιση πιο περιορισμένης κλίμακας, η οποία, εστιάζοντας στη μείωση των κρατικών φραγμών στο εμπόριο συγκεκριμένους δασμούς, θα πραγματοποιήσουν πρόωρα οφέλη για τα κράτη από την ελευθέρωση του εμπορίου.

Οι διαπραγματεύσεις για τη θέσει σε ισχύ της συμφωνίας GATT, στις οποίες ηγήθηκαν επίσης οι αντιπροσωπείες των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ηνωμένου Βασιλείου, ολοκληρώθηκαν σε λιγότερο από ένα χρόνο, παρά τις πολύ θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ των αμερικανικών και βρετανικών απόψεων. Το κοινό μέλημα τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών όσο και του Ηνωμένου Βασιλείου ήταν να αποφευχθούν οι διακρίσεις στο

εμπόριο, αν και είχαν διαφορετικές απόψεις για το πώς θα έπρεπε να επιτευχθεί αυτό. Η GATT ήταν μια συμφωνία με οικονομικούς στόχους.

Αρχικά υπήρχαν 23 υπογράφοντες τη GATT. Μέχρι τη στιγμή που η GATT εντάχθηκε στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (στο εξής «ΠΟΕ»), υπήρχαν 128 συμβαλλόμενα μέρη της GATT. Η προσχώρηση στη GATT ήταν ανοιχτή όχι μόνο σε πλήρως κυρίαρχα κράτη, αλλά και σε κυβερνήσεις που «ενεργούσαν για λογαριασμό χωριστού τελωνειακού εδάφους που κατείχε πλήρη αυτονομία στη διεξαγωγή των εξωτερικών εμπορικών του σχέσεων» (άρθρο XXXIII). Ως αποτέλεσμα, το Χονγκ Κονγκ έγινε συμβαλλόμενο μέρος της GATT.

Υπήρχαν ουσιαστικά δύο άξονες για τις διαπραγματεύσεις της GATT. Πρώτον, υπήρχε το ίδιο το κείμενο της ΓΣΔΕ και δεύτερον, οι πραγματικές διαπραγματεύσεις για τη μείωση των δασμών. Η GATT δεν ήταν μόνο ένα σύνολο υποχρεώσεων σχετικά με το τι μπορούσαν να κάνουν τα κράτη για τη ρύθμιση του εμπορίου, ήταν επίσης ένα πλαίσιο για δασμολογικές μειώσεις, το οποίο μακροπρόθεσμα έγινε μια από τις επιτυχίες της GATT.

Αν και ο Χάρτης της Αβάνας που ενσωματώνει έναν διεθνή εμπορικό οργανισμό ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 1948, δεν επικυρώθηκε ποτέ από τη Γερουσία των Ηνωμένων Πολιτειών και δεν τέθηκε ποτέ σε ισχύ. Και, μέχρι τη διαπραγμάτευση του ΠΟΕ, δεν έγινε καμία προσπάθεια να μετατραπεί η GATT σε μόνιμη και όχι προσωρινή συμφωνία.

Θεμελιώδης αρχή αποτελεί η αρχή της μη διάκρισης, που εκφράζεται στο άρθρο I, ως «γενική μεταχείριση του πλέον ευνοούμενου κράτους», είναι όπως ακολουθεί: «οποιοδήποτε πλεονέκτημα, εύνοια, προνόμιο ή ασυλία που παρέχεται από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος σε οποιοδήποτε προϊόν που προέρχονται από ή προορίζονται για οποιαδήποτε άλλη χώρα αναγνωρίζονται αμέσως και άνευ όρων στο ομοειδές προϊόν καταγωγής ή προορισμού για τα εδάφη όλων των άλλων συμβαλλόμενων μερών.» Η υποχρέωση παροχής σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη οποιουδήποτε οφέλους που παρέχεται σε ένα συμβαλλόμενο μέρος καθίσταται σαφής όσον αφορά τα τιμολόγια από το άρθρο II. Επίσης προβλέπεται ότι τα εισαγόμενα προϊόντα δεν πρέπει να υπόκεινται σε μεταχείριση μέσω φόρων, νόμων ή κανονισμών που παρέχουν προστασία στην εγχώρια παραγωγή. Ομοίως, η παράγραφος 4 απαιτεί από τα κράτη να εφαρμόζουν τους «νόμους, τους κανονισμούς και τις απαιτήσεις» τους κατά τρόπο που να μην επιφυλάσσει λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση στα εισαγόμενα προϊόντα σε σχέση με τα εγχώρια προϊόντα.

Η ρύθμιση των εμπορικών σχέσεων βασίζεται πάνω σε ορισμένες βασικές αντιλήψεις - αρχές, όπως:

α) Η αρχή της μη διάκρισης: Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται με τη ρήτρα του Πλέον Ευνοημένου Κράτους (άρθρο 1 της Συνθήκης). Σύμφωνα με αυτήν, εάν μία χώρα - μέλος προχωρήσει σε κάποια ευνοϊκή ρύθμιση με μια άλλη χώρα-μέλος, τότε είναι υποχρεωμένη να επεκτείνει τη ρύθμιση αυτή σε όλες τις χώρες-μέλη, σε όλα δηλαδή τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Η σπουδαιότητα της ρήτρας αυτής έγκειται στην προώθηση της παγκόσμιας απελευθέρωσης του εμπορίου και όχι στη διμερή απόλαυση των αποτελεσμάτων των εμπορικών παραχωρήσεων. Βασική εξαίρεση της ισχύος της αρχής αυτής, είναι η δυνατότητα δημιουργίας διακρατικών προτιμησιακών συμφωνιών (άρθρο 24 της Συνθήκης), περίπτωση κατά την οποία όμως, μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν σε αυτά, ισχύει πλήρης κατάργηση των μεταξύ τους δασμών και όχι μια απλή μείωσή τους. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

β) Η αρχή της ανταποδοτικότητας: Σύμφωνα με την αρχή αυτή χώρες που απολαμβάνουν εμπορικές παραχωρήσεις, οφείλουν να ανταποδίδουν με δικές τους παραχωρήσεις. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται πρώτον, η αποφυγή περιπτώσεων, όπου η μείωση της προστασίας οδηγεί σε χειροτέρευση των όρων εμπορίου μιας χώρας και σε διαταραχές του ισοζυγίου πληρωμών της, δεύτερον η συνειδητοποίηση από το ευρύ κοινό των ωφελειών που προκύπτουν από το ελεύθερο εμπόριο και τρίτον, όπως ήδη αναφέραμε, την αποτελεσματική ενεργοποίηση, παραγωγών και εξαγωγέων, που έχουν να αναμένουν σημαντικά οφέλη από αμοιβαίες υποχωρήσεις της αντισυμβαλλόμενης χώρας. Ας σημειωθεί ακόμη ότι όταν μία χώρα προχωρήσει σε μειώσεις δασμών, δε μπορεί να τις αναστείλει χωρίς παροχή αντισταθμιστικών παροχών στις χώρες που επηρεάζονται αρνητικά από την υπαναχώρηση αυτή. Κι αυτό γιατί οι δασμοί είναι δεσμευτικοί (binding tariffs). Αυτό σημαίνει πως η χώρα που τους επιβάλλει έχει αναλάβει τη δέσμευση να μην τους αυξήσει στο μέλλον. Με την ρύθμιση αυτή αποτρέπονται υπαναχωρήσεις, καθώς τέτοιοι δασμοί, μπορούν να αυξηθούν μόνο κατόπιν συμφωνίας των υπολοίπων χωρών. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2019).

Πάντως, νέοι δασμοί μπορούν να επιβάλλονται από όλες τις χώρες, ως αντίμετρα σε «άδικες» εμπορικές πρακτικές, όπως το dumping (άρθρο 6 της Συνθήκης). Το dumping αναφέρεται σε περιπτώσεις στις οποίες η πώληση ενός αγαθού στο εξωτερικό σε τιμές χαμηλότερες αυτών που ισχύουν στη χώρα παραγωγής του. Στην ουσία πρόκειται για πωλήσεις στο εξωτερικό σε τιμές κάτω του κόστους. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

γ) Η απαγόρευση της χρήσης ποσοστώσεων και εξαγωγικών επιδοτήσεων (άρθρα 6 και 16 της Συνθήκης). Με την αρχή αυτή επιδιώκεται η προστασία της εγχώριας παραγωγής να παρέχεται μόνο με δασμούς, που κατά γενική ομολογία αποτελούν το πλέον "έντιμο" μέτρο

προστασίας της εγχώριας παραγωγής. Από τις ρυθμίσεις αυτές περί αποκλειστικής χρήσης δασμών και μόνο ως μέτρου προστασίας, εξαιρούνται τα αγροτικά προϊόντα. Εκτός τούτου προβλέπεται αναστολή των απαγορεύσεων αυτών σε περιπτώσεις, όπου μια χώρα αντιμετωπίζει διαρθρωτικά προβλήματα του Ισοζυγίου Πληρωμών και σοβαρά κλαδικά προβλήματα σε κλάδους εθνικής γι' αυτήν σημασίας (άρθρο 19 της Συνθήκης). Ειδικότερα η τελευταία αυτή εξαίρεση, αφορά την παροχή διασφάλισης και αποτελεί μια ρήτρα διαφυγής, δίνοντας το δικαίωμα σε μια χώρα για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα και μετά από στέρεη τεκμηρίωση, να μπορεί να επιβάλει ποσόστωση στις εισαγωγές προϊόντων ενός συγκεκριμένου κλάδου. Κάτι τέτοιο επιτρέπεται κατ' εξαίρεση και ειδικότερα όταν έχει συμβεί μια απρόβλεπτη και ασυνήθους μεγέθους αύξηση των εισαγωγών, γεγονός που θα μπορούσε να προκαλέσει σημαντικές ζημιές στους εγχώριους παραγωγούς. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

Προκειμένου να προστατευθούν οι χώρες που συμμετείχαν στις διμερείς διαπραγματεύσεις και συμφωνίες και να αποφευχθεί η περίπτωση που θα επωφελούνταν, της όποιας συμφωνίας μείωσης της προστασίας και χώρες που δεν θα είχαν συμμετάσχει σε αυτές, μην έχοντας προβεί σε καμιά από τη μεριά τους παραχώρηση προκρίθηκε ο πολυμερής χαρακτήρας των διαπραγματεύσεων. Στόχος δηλαδή ήταν η «εσωτερικοποίηση των θετικών εξωτερικοτήτων», που θα απορρέουν από διμερείς συμφωνίες, καθώς και λόγω της συγκριτικά ταχύτερης και εντονότερης διάχυσης των αποτελεσμάτων μιας πολυμερούς συμφωνίας. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

Επιπρόσθετα, από τις εμπειρίες της Μεγάλης Οικονομικής Ύφεσης που ακολούθησαν την Κρίση του 1929, ήταν προφανές ότι έπρεπε να δημιουργηθούν εκείνες οι ασφαλιστικές δικλείδες, που θα απέτρεπαν σε τυχόν εμφάνιση μιας νέας οικονομικής αναστάτωσης την προσφυγή στη γενικευμένη λήψη προστατευτικών μέτρων, δηλαδή σε έναν νέο εμπορικό πόλεμο. Για την καλύτερη κατανόηση του θέματος ας χρησιμοποιήσουμε το γνωστό δίλημμα του φυλακισμένου (Prisoner's Dilemma) όπως το γνωρίζουμε από τη θεωρία των παιγνίων, προσαρμοσμένο σε ένα υπόδειγμα δύο χωρών Α και Β που συναλλάσσονται αποκλειστικά και μόνο μεταξύ τους και έχουν δύο αποκλειόμενες μεταξύ τους επιλογές: αυτήν του ελεύθερου εμπορίου και εκείνη της άσκησης προστατευτικής πολιτικής. Το όλο υπόδειγμα στηρίζεται πάνω σε δύο βασικές υποθέσεις: πρώτον, το ατομικό συμφέρον της κάθε χώρας είναι να επιβάλλει μέτρα προστατευτικής πολιτικής, ανεξάρτητα από το εάν η άλλη χώρα πράξει το ίδιο ή όχι και δεύτερον, η καλύτερη επιλογή και για τις δύο χώρες είναι να ακολουθήσουν και οι δύο πολιτική ελεύθερου εμπορίου. (Κατρανίδης, Νταντακάς, 2017).

6. Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε)

Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (Π.Ο.Ε) αποσκοπεί στην προώθηση του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου, ή σύμφωνα με το Προοίμιο της Συμφωνίας του Μαρακές, στην επέκταση της παραγωγής και του εμπορίου στους τομείς των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών, επιτρέποντας ταυτόχρονα την άριστη χρήση των πόρων σε παγκόσμιο επίπεδο σύμφωνα με τους στόχους της διαρκούς ανάπτυξης. Ο Π.Ο.Ε, ως διεθνής οργανισμός, αποτελείται από εκατόν εξήντα τέσσερα (164) κράτη-μέλη, μεταξύ των οποίων η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελληνική Δημοκρατία. Τα δύο κύρια (πλήρη) όργανα του Π.Ο.Ε είναι η Υπουργική Συνδιάσκεψη (Ministerial Conference), η οποία συνέρχεται τουλάχιστον κάθε δύο χρόνια, και το Γενικό Συμβούλιο (General Council). Οι αρμοδιότητές τους όσο και των επικουρικών οργάνων και επιτροπών του (ΠΟΕ) καθορίζονται στη Συμφωνία του Μαρακές, η οποία αποτελείται από δεκαέξι άρθρα και τέσσερα παραρτήματα. Κατά συνέπεια, μετά τη θέση σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1995 της Συμφωνίας του Μαρακές, το δίκαιο διεθνούς εμπορίου ρυθμίζεται πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο από μια σειρά ειδικών συμφωνιών που έχουν προσαρτηθεί ως Παραρτήματα στη Συμφωνία, όχι μόνο για το εμπόριο αγαθών, αλλά πλέον και για το εμπόριο υπηρεσιών και δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το Άρθρο 11 της Συμφωνίας του Μαρακές, στα Παραρτήματα 1, 2 και 3 έχουν προσαρτηθεί οι «πολυμερείς» εμπορικές συμφωνίες ("multilateral agreements"), δηλαδή αυτές που είναι δεσμευτικές για όλα τα κράτη-μέλη και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της. Αντίθετα, στο Παράρτημα 4 περιέχονται οι «πλειομερείς» εμπορικές συμφωνίες ("plurilateral agreements"), δηλ. αυτές που δεσμεύουν μόνο όσα κράτη-μέλη τις έχουν αποδεχτεί. Ως εκ τούτου, το Παράρτημα 14 περιέχει δεκατρείς πολυμερείς συμφωνίες για το εμπόριο αγαθών, και, ιδίως, τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου του 1994 (GATT 1994), η οποία αποτελείται από τις διατάξεις της GATT 1947 όπως ίσχυαν πριν την 1η Ιανουαρίου 1995 (έναρξη ισχύος της Συμφωνίας του Μαρακές), καθώς και την πλειάδα σχετικών με τη GATT 1947 νομικών κειμένων, όπως π.χ. μνημόνια συμφωνίας, πρωτόκολλα δασμολογικών παραχωρήσεων και προσχώρησης τα οποία ενσωματώθηκαν στη GATT 1994. Τα Παραρτήματα 18 και 15 περιέχουν τις νέες Συμφωνίες που προέκυψαν μετά το Γύρο της Ουρουγουάης, ήτοι τη Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο Υπηρεσιών (GATS) και τη Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (Συμφωνία TRIPS), αντίστοιχα. Τέλος, το Παραρτήματα 2 και 3 περιέχουν το Μνημόνιο συμφωνίας για τους κανόνες και τις διαδικασίες που διέπουν την επίλυση των

διαφορών, και τις διατάξεις σχετικά με τον Μηχανισμό εξέτασης εμπορικής πολιτικής, αντίστοιχα.

Στο πλαίσιο του δικαίου του ΠΟΕ, η αρχή της μη διάκρισης (τόσο *de jure*, όσο και *de facto*) είναι θεμελιώδους σημασίας για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Η ουσία των υποχρεώσεων βάσει της αρχής αυτής είναι ότι ομοειδή προϊόντα και υπηρεσίες πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα, ανεξάρτητα από την εθνική προέλευσή τους. Παρακάτω αναλύονται οι βασικότερες πτυχές της αρχής της μη διάκρισης στο δίκαιο του ΠΟΕ, δηλ. η αρχή της «μεταχείρισης του μάλλον ευνοουμένου Κράτους» ("most favoured nation treatment" - MFN) και η αρχή της «εθνικής μεταχείρισης» ("national treatment"), ως ακρογωνιαίοι λίθοι του διεθνούς εμπορικού συστήματος.

Η αρχή της μεταχείρισης του μάλλον ευνοούμενου Κράτους (ΜΕΚ) αποτελεί πλέον σημαντική πτυχή του δικαίου του ΠΟΕ, όντας απαραίτητη προϋπόθεση για τη λειτουργία και την επιτυχία ενός παγκόσμιου εμπορικού συστήματος που βασίζεται σε κανόνες ("rule-based multilateral trading system"). Οι δε παρεκκλίσεις ή/και εξαιρέσεις από την αρχή ΜΕΚ εφαρμόζονται εξαιρετικά και είναι σαφώς ορισμένες στις διατάξεις των καλυπτομένων συμφωνιών. Ως προς το εμπόριο αγαθών, η αρχή του ΜΕΚ στο Άρθρο 1 της GATT λειτουργεί ως βάση και κίνητρο για τις εμπορικές παραχωρήσεις στο πλαίσιο των πολυμερών διαπραγματεύσεων. Ειδικότερα ορίζει ότι κάθε «πλεονέκτημα, ευεργέτημα, προνόμιο ή ατέλεια (advantage) που αναγνωρίζεται από ένα κράτος-μέλος σε προϊόν προερχόμενο από ή προοριζόμενο για οποιοδήποτε άλλο κράτος, θα πρέπει καταρχήν να επεκτείνεται «άνευ όρων» ("unconditionally") σε κάθε «ομοειδές» ("like") προϊόν προερχόμενο από ή προοριζόμενο για οποιοδήποτε άλλο κράτος-μέλος. Επιπλέον, η υποχρέωση μεταχείρισης ΜΕΚ αφορά κάθε εμπορικό πλεονέκτημα που χορηγείται από ένα κράτος-μέλος σε σχέση με τελωνειακούς δασμούς εμπορευμάτων, αλλά και λοιπές επιβαρύνσεις επί των εισαγωγών και εξαγωγών και άλλων τελωνειακών θεμάτων, εσωτερικούς φόρους και εσωτερικούς κανονισμούς που αφορούν την πώληση, τη διανομή και τη χρήση των προϊόντων.

Ως προς το εμπόριο υπηρεσιών, σύμφωνα με το Άρθρο 11 της GATT, και αναφορικά με κάθε μέτρο που καλύπτεται από τη συμφωνία αυτή, κάθε κράτος-μέλος καταρχήν παρέχει αμέσως και άνευ όρων σε υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών από άλλα κράτη-μέλη όχι λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση από αυτή που παρέχει σε «ομοειδείς» ("like") υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών οποιουδήποτε άλλου κράτους. Ομοίως, σύμφωνα με το Άρθρο 2 της Συμφωνίας TRIPS (Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου), κάθε πλεονέκτημα, ευεργέτημα, προνόμιο ή ασυλία που

αναγνωρίζεται από ένα κράτος-μέλος στους υπηκόους οποιουδήποτε άλλου κράτους αναφορικά με την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, καταρχήν παραχωρείται αυτομάτως και άνευ όρων στους υπηκόους όλων των υπολοίπων μελών.

Η αρχή της εθνικής μεταχείρισης καταρχήν αποσκοπεί στην αποτροπή του «προστατευτισμού» (δηλ. την παροχή προστασίας στην εγχώρια οικονομία), ώστε να επιτυγχάνεται ισότητα ως προς τους όρους ανταγωνισμού μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών εμπόρων, παραγωγών, παρόχων υπηρεσιών και κατόχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, μέσω της μη-διακριτικής μεταχείρισης "ομοειδών" περιπτώσεων. Πιο συγκεκριμένα, το Άρθρο 111 της GATT («Εθνική μεταχείριση από την άποψη της φορολογίας και των εσωτερικών διοικητικών κανονισμών») ορίζει ότι πάσης φύσης φόροι, τέλη, νόμοι και διοικητικοί κανονισμοί, καταρχήν δεν πρέπει να εφαρμόζονται ώστε τα εισαγόμενα προϊόντα, αφού εκτελωνιστούν, να αντιμετωπίζονται «λιγότερο ευνοϊκά» («*treatment no less favourable*») από ό,τι τα εγχώρια ομοειδή ή «άμεσα ανταγωνιστικά ή αντικαταστάσιμα» ("directly competitive or substitutable") προϊόντα. Συνεπώς, το Άρθρο III προστατεύει τις εμπορικές προσδοκίες, και όχι συγκεκριμένο όγκο εμπορικών συναλλαγών, διασφαλίζει δε ότι τα εσωτερικά μέτρα δεν θα εφαρμόζονται ώστε να παρέχεται προστασία στην εγχώρια παραγωγή και να υποβαθμίζεται η ισότιμη ανταγωνιστική σχέση μεταξύ εισαγόμενων και εγχώριων προϊόντων. Αναφορικά με το εμπόριο υπηρεσιών, η αρχή της εθνικής μεταχείρισης καθιερώνεται στο Άρθρο XVII της GATS, που αφορά στο σύνολο των μέτρων για την «παροχή υπηρεσιών (*supply of service*)». Ειδικότερα ορίζει ότι κάθε κράτος-μέλος υποχρεούται καταρχήν να παρέχει σε υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών οποιουδήποτε άλλου κράτους μέλους μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από τη μεταχείριση που παρέχει στις εγχώριες ομοειδείς υπηρεσίες και φορείς, με μία σημαντική όμως διαφορά: σε αντίθεση με τη ρήτρα MEK του Άρθρου 11 της GATS, το εάν, και υπό ποιους όρους και περιορισμούς, ένα κράτος-μέλος θα προσφέρει εθνική μεταχείριση σε συγκεκριμένους τομείς υπηρεσιών (π.χ. νομικές υπηρεσίες) και για κάθε τρόπο παροχής υπηρεσιών ξεχωριστά, προσδιορίζεται ρητά στον Πίνακα Ειδικών Δεσμεύσεων του ("GATS Schedule of Commitments") όπως έχει προκύψει στο πλαίσιο των πολυμερών διαπραγματεύσεων. Τέλος το άρθρο 3 της συμφωνίας TRIPS ορίζει ότι κάθε κράτος -μέλος υποχρεούται να παρέχει στους υπηκόους των υπολοίπων κρατών-μελών μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από αυτή που παρέχει στους δικούς του υπηκόους στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων σε συναφής διεθνείς συνθήκες, οι οποίες προϋπήρχαν, δηλαδή την Σύμβαση των Παρισίων (1967), την Σύμβαση της Βέρνης (1971) κλπ. (Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας, 2η έκδοση).

Στο πλαίσιο της συνεργασίας υπό την σκέπη του Π.Ο.Ε. έχει ως σκοπό την πρόσβαση των παραγωγών, εμπόρων και παρόχων υπηρεσιών στις εθνικές αγορές άλλων κρατών-μελών με στόχο την προστασία και ενίσχυση του ελεύθερου εμπορίου. Τα κράτη στα πλαίσια της συνεργασίας τους λαμβάνουν μέτρα ώστε να αποτραπεί ή να περιοριστεί με την επιβολή δασμολογικών (π.χ. τελωνειακοί δασμοί) ή μη δασμολογικών φραγμών στο εμπόριο (π.χ. ποσοτικοί περιορισμοί)(Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας, 2η έκδοση).

6.1. «Δασμοποίηση» στο εμπόριο προϊόντων

Δασμός είναι μία οικονομική επιβάρυνση, συνήθως υπό τη μορφή ενός τελωνειακού φόρου, που επιβάλλεται επί εισαγομένων προϊόντων κατά το χρόνο της ή/και λόγω της εισαγωγής τους, ως προϋπόθεση για την πρόσβασή τους στην εκάστοτε εθνική αγορά. Αν και, εξ ορισμού, οι δασμοί συνιστούν φραγμό στο διεθνές εμπόριο, η GATT δεν απαγορεύει την επιβολή τους, αλλά στοχεύει καταρχήν στη σταδιακή μείωση και κατάργησή τους, μέσω διμερών και πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων. Τα αποτελέσματα οκτώ Γύρων Πολυμερών Εμπορικών Διαπραγματεύσεων μέχρι και το 1994, είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση των δασμών στο εμπόριο προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο, 57 μέσω «δασμολογικών παραχωρήσεων», ήτοι δεσμεύσεων των κρατών-μελών του ΠΟΕ όπως να μην επιβάλλουν δασμούς σε εισαγόμενα προϊόντα πέρα από τα ρητά συμφωνηθέντα επίπεδα. Οι δασμολογικές αυτές παραχωρήσεις των κρατών-μελών (για κάθε ένα ξεχωριστά) καταγράφονται σε αντίστοιχους Πίνακες Παραχωρήσεων, οι οποίοι σύμφωνα με το άρθρο II παρ. 7 της GATT του 1994 αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της τελευταίας

Το Άρθρο II της GATT 1994 καθιερώνει τόσο μια γενική απαγόρευση μεταχείρισης στις εισαγωγές λιγότερο ευνοϊκής από εκείνη που προβλέπεται στους Πίνακες Παραχωρήσεων κάθε κράτους-μέλους, αλλά ορίζει και ρητά ότι οι τελωνειακές επιβαρύνσεις δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τα ανώτατα όρια στους Πίνακες Παραχωρήσεων του κράτους-μέλους. Η επιβολή δασμού με ποσοστό επί της τιμής του (ad valorem) και εντούτοις επιβάλλεται δασμός βάσει της ποσότητας του προϊόντος. Η δε πολυμεροποίηση των δασμολογικών παραχωρήσεων επιτυγχάνεται μέσω της ρήτρας MEK του άρθρου I της GATT: οι δασμολογικές παραχωρήσεις κάθε κράτους μέλους μετά από διαπραγματεύσεις με ένα ή περισσότερα κράτη-μέλη επεκτείνονται αμέσως και άνευ όρων σε όλα τα κράτη μέλη του ΠΟΕ, ακόμα δηλ. και σε αυτά που δεν συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι τα κράτη-μέλη διατηρούν «απόλυτο» δικαίωμα τροποποίησης ή και απόσυρσης των επιμέρους δασμολογικών παραχωρήσεων τους, εφόσον όμως ακολουθηθούν οι προβλεπόμενες από το Άρθρο XXVIII GATT διαδικασίες, π.χ. προβούν μετά από διαπραγματεύσεις με άλλα κράτη-μέλη σε παραχωρήσεις (αποζημιωτικού

χαρακτήρα) αναφορικά με άλλα προϊόντα· εάν δεν τελεσφορήσουν οι διαπραγματεύσεις, μπορεί να τροποποιηθεί ή να αποσυρθεί μια παραχώρηση, εντούτοις άλλα κράτη-μέλη δύνανται να αποσύρουν, με τη σειρά τους, αντίστοιχης αξίας παραχωρήσεις έναντι του κράτους-μέλους που τροποποίησε ή απέσυρε μονομερώς μία εκ των αναφερομένων στον Πίνακά του παραχωρήσεων.

Ο δασμός ειδικότερα:

Ο δασμός είναι ένας φόρος που επιβάλλεται σε αγαθά που εισάγονται από το εξωτερικό και, πολύ σπάνια, σε αγαθά που εξάγονται, καθώς και στα «υπό διαμετακόμιση» αγαθά. Επιβάλλεται είτε με την μορφή ενός σταθερού ποσού που επιβαρύνει κάθε ξεχωριστή μονάδα εισαγόμενου αγαθού (δασμός κατ'είδος), είτε συνηθέστερα ως ποσοστό επί της χρηματικής αξίας των εισαγομένων αγαθών (δασμός επί της αξίας).⁶

Ο δασμός επιβάλλεται επί της αξίας cif των εισαγωγών. Υπάρχουν δύο τρόποι αποτίμησης των εμπορικών ροών:

1. fob (free on board): Λαμβάνεται υπόψιν μόνο η αξία του προϊόντος. Με τον τρόπο αυτό αποτιμώνται οι εξαγωγές. Πρόκειται για έναν όρο αποστολής που σημαίνει ότι ο πωλητής διατηρεί τον νόμιμο τίτλο των αγαθών μέχρι να φτάσουν στην τοποθεσία του αγοραστή. Σε αυτή την περίπτωση, ο πωλητής πληρώνει για τη μεταφορά του φορτίου και φροντίζει για πρόσθετες χρεώσεις ναύλων μέχρι τα εμπορεύματα να φτάσουν στον αγοραστή.

2. cif (cost, insurance, freight): Λαμβάνονται υπόψιν το κόστος παραγωγής, η ασφάλιση και το κόστος μεταφοράς. Με τον τρόπο αυτό αποτιμώνται οι εισαγωγές.

Η ανάλυση των δασμών όταν η χώρα είναι «μικρή» θα γίνει με την μεθοδολογία της μερικής ισορροπίας δηλαδή με τις συναρτήσεις προσφοράς και ζήτησης. Ο όρος «μικρή» χώρα σημαίνει ότι η χώρα δεν μπορεί να επηρεάσει τις διεθνείς τιμές του αγαθού αλλά τις δέχεται ως δεδομένες.

Έστω ότι επιβάλλεται δασμός επί των ποσοτήτων ίσος με t ευρώ ανά μονάδα παραγωγής. Ο δασμός επιβάλλεται με στόχο να μειώσει τις εισαγωγές και να προστατέψει την εγχώρια παραγωγή.

Συχνά οι εισαγωγικοί δασμοί μπορεί να χρειαστεί να καταβληθούν για το προϊόν κατά την είσοδό του στην ΕΕ. Η Ε.Ε ως τελωνειακή ένωση και στα πλαίσια του ελεύθερου και διεθνούς εμπορίου, σημαίνει ότι οφείλεται ενιαίος εισαγωγικός δασμός στον τόπο εισόδου όπου υποβάλλεται η διασάφηση εισαγωγής, ανεξάρτητα από το κράτος μέλος της ΕΕ. Στη συνέχεια, το προϊόν μπορεί να κυκλοφορεί στην αγορά της ΕΕ χωρίς περαιτέρω

⁶Εργασίες ΕΚΔΔΑ, Ανακτήθηκε από: https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/2/344.pdf ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

τελωνειακές διατυπώσεις. Το κόστος του δασμού το επιβαρύνεται μετά από συμφωνία ο πωλητής ή ο αγοραστής αλλά συχνά οι εισαγωγικοί δασμοί καταβάλλονται από τον εισαγωγέα.

Για τον υπολογισμό της οικονομικής αξίας των εμπορευμάτων που επιβάλλεται για είσοδο στα σύνορα ονομάζεται δασμολογητέα αξία. Η ύπαρξη ενός τυποποιημένου συνόλου κανόνων για τον καθορισμό της αξίας των εν λόγω εμπορευμάτων έχει μεγάλη σημασία για διάφορους λόγους.

Το σημαντικότερο είναι ότι οι τελωνειακοί δασμοί (και ο ΦΠΑ) υπολογίζονται ως ποσοστό της αξίας των αγαθών. Οι επιχειρήσεις και οι τελωνειακές αρχές πρέπει να διαθέτουν σαφείς κανόνες σχετικά με τον τρόπο αποτίμησης των εμπορευμάτων.

Μόλις καθοριστεί η αξία των εμπορευμάτων, το δασμολόγιο και η καταγωγή του εμπορεύματος μπορούν να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό του συνολικού οφειλόμενου δασμού για το προϊόν. Οι αρχές της δασμολογητέας αξίας καθορίζονται στη συμφωνία δασμολογικής αποτίμησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η Επιτροπή Τελωνειακής Αποτίμησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (CCV) και η Τεχνική Επιτροπή Τελωνειακής Αποτίμησης (TCCV) του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων είναι τα διεθνή φόρουμ τελωνειακής αποτίμησης. Η Επιθεώρηση Τελωνειακής Αποτίμησης της ΠΟΤ συντάσσει έγγραφα που εκδίδονται από το TCCV που προσφέρουν καθοδήγηση σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή σε διεθνές επίπεδο της συμφωνίας δασμολογικής αποτίμησης. Έτσι εντοπίζονται 6 μέθοδοι αποτίμησης:

1. Η μέθοδος της αξίας συναλλαγής, η οποία θα αναλυθεί και παρακάτω.
2. Η συναλλακτική αξία πανομοιότυπων αγαθών
3. Η συναλλακτική αξία ομοειδών αγαθών
4. Η απαγωγική μέθοδος
5. Η υπολογιστική μέθοδος
6. Η μέθοδος επιστροφής

Η κύρια μέθοδος αποτίμησης είναι η μέθοδος της συναλλακτικής αξίας, η οποία περιλαμβάνει το συνολικό ποσό που καταβλήθηκε (ή πρέπει να καταβληθεί) για τα εισαγόμενα αγαθά (άρθρο 70 UCC). Η αξία της συναλλαγής υπόκειται σε ορισμένες προσθήκες (άρθρο 71 UCC) και μειώσεις (άρθρο 72 UCC). Εάν η μέθοδος συναλλαγής δεν εφαρμόζεται, οι άλλες δευτερεύουσες μέθοδοι αποτίμησης θα εφαρμόζονται με διαδοχική σειρά (άρθρο 74 UCC).

Ενώ στην ΕΕ ισχύουν κοινοί κανόνες για τη δασμολογητέα αξία, οι πρακτικές αποτίμησης μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Οι εμπορικές συμφωνίες της ΕΕ συχνά περιέχουν

του εμπορίου και μπορεί να περιλαμβάνουν ευθυγράμμιση με τον τελωνειακό κώδικα της ΕΕ.

Οι κανόνες που ορίζονται στη συμφωνία δασμολογητέας αξίας μεταφέρθηκαν στην τελωνειακή νομοθεσία της ΕΕ ως εξής:

Τελωνειακός κώδικας της Ένωσης (Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 952/2013) Άρθρα 69 έως 76·
Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 2015/2447 της Επιτροπής, άρθρα 127 έως 146, άρθρο 347 και παραρτήματα 23-01 και 23-02·

Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2015/2446 της Επιτροπής, άρθρο 71·

Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2016/341 της Επιτροπής, άρθρο 6.⁷

Οι τελωνειακές αρχές των κρατών μελών της Ε.Ε. είναι αρμόδιες για την εφαρμογή αυτών των κοινών κανόνων στην επικράτειά τους.

Ως προς την εισαγωγή ή εξαγωγή προϊόντων στην ή από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κάθε προϊόν κατατάσσεται σε δασμολογικό κωδικό. Η ταξινόμηση σας βοηθά στην κατανόηση των όρων και δασμών που ισχύουν για το συγκεκριμένο προϊόν σας. Ο δασμολογικός κωδικός, ο οποίος ονομάζεται επίσης κωδικός προϊόντος, παρέχει πληροφορίες σχετικά με τους δασμολογικούς συντελεστές και εισφορές που επιβάλλονται στο συγκεκριμένο προϊόν καθώς και στα τυχόν ισχύοντα προστατευτικά μέτρα (π.χ. αντιντάμπινγκ), όπως θα αναλυθούν παρακάτω, καθώς και στις διατυπώσεις εισαγωγής και εξαγωγής και άλλες μη δασμολογικές απαιτήσεις (υγειονομικά πιστοποιητικά, έλεγχοι ποιότητας, σήμανση CE κ.λπ.).

Το σύστημα συνολικής ταξινόμησης ονομάζεται εναρμονισμένο σύστημα (ΕΣ). Πρόκειται για μια ρύθμιση που αναπτύχθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τελωνείων (ΠΟΤ) και περιλαμβάνει περίπου 5.000 ομάδες εμπορευμάτων.⁸

6.2. Μη-δασμολογικοί φραγμοί στο εμπόριο προϊόντων

Η πλέον σημαντική ίσως μορφή μη-δασμολογικών φραγμών στο εμπόριο προϊόντων είναι οι ποσοτικοί περιορισμοί, δηλ. μέτρα που αποσκοπούν στον περιορισμό εξαγωγών ή εξαγωγών προϊόντων που ξεπερνούν μια συγκεκριμένη ποσότητα· υπό αυτή την έννοια, οι ποσοτικοί περιορισμοί ουσιαστικά κατατείνουν στην απαγόρευση εισαγωγών ή εξαγωγών, όταν αυτές ξεπερνούν μια προσδιορισμένη ποσότητα. Υπό αυτή την έννοια, η απαγόρευση της χρήσης ποσοτικών περιορισμών «αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους του συστήματος της GATT», εφόσον οι δασμοί είναι η προτιμώμενη και αποδεκτή μορφή

⁷ Ενωσιακός τελωνειακός κώδικας, 04-03-2024 {<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/union-customs-code.html>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

⁸ Αγορές, Η αγορά της ΕΕ, Δασμοί {<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/timologia>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

προστατευτισμού (μέχρι τη σταδιακή κατάργησή τους) μια και δεν επιβάλλουν απόλυτα όρια για τις εισαγωγές/εξαγωγές (όπως οι ποσοτικοί περιορισμοί) και περιορίζεται έτσι το διαστρεβλωτικό για το διεθνές εμπόριο αποτέλεσμα τους. Ως εκ τούτου, το Άρθρο XI της GATT 1994 («Γενική κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών») ορίζει ότι τα κράτη-μέλη του ΠΟΕ πρέπει να απέχουν από απαγορεύσεις ή περιορισμούς άλλους (πλην δασμών, φόρων ή άλλων επιβαρύνσεων), είτε πραγματοποιείται μέσω ποσοτώσεων, αδειών εισαγωγής ή εξαγωγής ή άλλα μέτρα αναφορικά με τις εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων, με πολύ συγκεκριμένες μόνο εξαιρέσεις· αλλά ακόμα και στην περίπτωση επιτρεπτών ποσοτικών περιορισμών, το Άρθρο XIII της GATT προβλέπει ότι αυτοί θα πρέπει να επιβάλλονται σε μη-διακριτική βάση.

Άλλες μορφές μη-δασμολογικών φραγμών στο εμπόριο καθορίζονται σε μια σειρά διατάξεων της GATT (π.χ., το άρθρο VIII της GATT 1994) και ιδίως σε ειδικές συμφωνίες του ΠΟΕ που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 1Α της Συμφωνίας του Μαρακές. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τη Συμφωνία για τα Τεχνικά Εμπόδια στο Εμπόριο (Technical Barriers to Trade - TBT) οι τεχνικοί κανονισμοί και τα πρότυπα, περιλαμβανομένων και των προδιαγραφών στον τομέα συσκευασίας, σήμανσης και επικόλλησης ετικετών, και οι μέθοδοι διαπίστωσης της συμμόρφωσης προϊόντων προς τους τεχνικούς κανονισμούς και τα πρότυπα αυτά, είναι επιτρεπτοί ως αναγκαία μέτρα π.χ. για την προστασία της υγείας και της ζωής ανθρώπων, ζώων και φυτών, την προστασία του περιβάλλοντος ή την πρόληψη της απάτης. Προϋπόθεση όμως είναι ότι τα μέτρα αυτά *δεν περιορίζουν το εμπόριο «σε βαθμό μεγαλύτερο από τον απαιτούμενο για την επίτευξη θεμιτού στόχου»*, ώστε να αποτελούν είτε μέσο αυθαιρέτου ή αδικαιολογήτου διακρίσεως, είτε συγκαλυμμένο περιορισμό του διεθνούς εμπορίου.

Στο ίδιο πνεύμα, η Συμφωνία για την εφαρμογή μέτρων υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας (Sanitary and Phytosanitary Measures - SPS) αναγνωρίζει στα κράτη-μέλη του ΠΟΕ το δικαίωμα να λαμβάνουν μέτρα υγειονομικής και φυτοϋγειονομικής προστασίας που είναι αναγκαία για την προστασία της ζωής και της υγείας των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών, *βασίζονται σε επιστημονικές αρχές* (εκτός εάν τα μέτρα είναι προσωρινής φύσης και μόνο), δεν διατηρούνται χωρίς επαρκή επιστημονική αιτιολόγηση, και δεν αποτελούν, είτε μέσο αυθαιρέτου ή αδικαιολογήτου διακρίσεως, είτε συγκαλυμμένο περιορισμό των διεθνών εμπορικών συναλλαγών. (Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας, 2η έκδοση).⁹

⁹Εργασίες ΕΚΔΔΑ, Ανακτήθηκε από: https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/2/344.pdf ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

Η GATT προσπαθεί να αποτρέψει την προσφυγή σε ποσοτικούς περιορισμούς και αναγνωρίζει ως μόνο μέσο παρέμβασης στο εμπόριο τους δασμούς, επειδή οι τελευταίοι χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και δεν επηρεάζουν τη λειτουργία του μηχανισμού της αγοράς. Απώτερος στόχος της GATT παραμένει πάντως η προοδευτική κατάργηση τόσο των ποσοτικών περιορισμών (άρθρα XI και XIII) όσο και των δασμών (άρθρα II και XXVIIIbis). Κάθε συμβαλλόμενο μέρος της GATT παρουσιάζει, κατά την ένταξή του ή κατά τις διαδοχικές δασμολογικές διαπραγματεύσεις, έναν κατάλογο με τα προϊόντα και τους αντίστοιχους δασμούς, τους οποίους δεσμεύεται να μην αυξήσει. Με τον τρόπο αυτό, παρέχεται η δυνατότητα προγραμματισμού, υπό σταθερές συνθήκες στις εξαγωγικές βιομηχανίες.

Σύμφωνα με το άρθρο 28, προβλέπεται η δυνατότητα αναδιαπραγμάτευσης – τροποποίησης ή απόσυρσης- των δασμών ανά τριετία. Η αναδιαπραγμάτευση γίνεται μεταξύ του αιτούντος μέλους και των ενδιαφερόμενων μελών και μπορεί να οδηγήσει σε συμψηφιστικές παραχωρήσεις εκ μέρους του αιτούντος μέλους¹⁰.

6.3. Ποσοτώσεις

Εκτός από τα είδη των δασμών που μπορούν να καθοριστούν από ένα κράτος συχνά εντοπίζεται η πολιτική των δασμολογικών ποσοτώσεων (ΔΠ), που παρέχουν τη δυνατότητα για εισαγωγή μιας προκαθορισμένης ποσότητας προϊόντος με την εφαρμογή συντελεστή εισαγωγικών δασμών (δασμού εντός της ποσόστωσης) μικρότερου από τον δασμολογικό συντελεστή που συνήθως εφαρμόζεται για το εν λόγω προϊόν.

Ουσιαστικά, ως δασμολογική ποσόστωση νοείται μια προκαθορισμένη ποσότητα εμπορευμάτων, τα οποία μπορούν να εισαχθούν με μειωμένο ή και μηδενικό δασμό. Πέραν της εν λόγω ποσότητας, οποιαδήποτε πρόσθετη ποσότητα των εν λόγω εμπορευμάτων μπορεί να εισαχθεί με την καταβολή κανονικών δασμών. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017)

Οι εισαγωγές ορισμένων ευαίσθητων εμπορευμάτων ή οι εισαγωγές ορισμένων εμπορευμάτων που προέρχονται από συγκεκριμένες χώρες μπορούν να απαγορεύονται ή να περιορίζονται. Μπορεί να χρειαστούν άδειες, άδεια ή επίσημη κοινοποίηση εισαγωγής. Οι κύριοι τύποι προϊόντων που αντιμετωπίζουν περιορισμούς στις εισαγωγές είναι:

- γεωργικά προϊόντα,
- φαρμακευτικά προϊόντα,
- χημικά προϊόντα,
- προϊόντα σιδήρου και χάλυβα,
- πολιτιστικά αγαθά,

¹⁰Εργασίες ΕΚΔΔΑ, Ανακτήθηκε από: https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/2/344.pdf ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

- κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και είδη ένδυσης,
- όπλα,
- εμπορεύματα παραποίησης/απομίμησης ή πειρατικά,
- μη αξιοπρεπή άρθρα/δημοσιεύσεις/βιντεοσκοπήσεις,
- απειλούμενα είδη,
- απόβλητα,
- ορισμένα ζώα και προϊόντα που περιέχουν ζωικές ουσίες,
- φυτά και προϊόντα που περιέχουν φυτικές ουσίες.¹¹

Ο περιορισμός μπορεί να είναι και απαγορευτικός και να μην επιτρέπει την εισαγωγή ενός προϊόντος ούτε καν σε προκαθορισμένη ποσότητα. Οι ποσοτικοί περιορισμοί είναι το πιο δραστικό μέτρο προστασίας που, αν χρησιμοποιηθεί σε μεγάλη έκταση, μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική μείωση των εμπορικών συναλλαγών, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως μέσο αντιποίνων. Πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν ποσοτικοί περιορισμοί στην περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στη δεκαετία του 1930 η Γαλλία τους χρησιμοποίησε για να προστατεύσει τα αγροτικά της προϊόντα (Τσουνής, 2015).

Οι ποσοτικοί περιορισμοί δεν είναι νόμιμα αποδεκτοί από την GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) και τον διάδοχό της WTO (World Trade Organisation), αλλά χρησιμοποιούνται κυρίως από τις αναπτυσσόμενες χώρες για την προστασία βιομηχανικών και γεωργικών προϊόντων. (Τσουνής, 2015)

Για παράδειγμα, όταν μια χώρα επιβάλλει δασμό ο οποίος διαμορφώνει στην εσωτερική αγορά την τιμή του προϊόντος σε OP_1 . Σε αυτή την τιμή η χώρα εισάγει ποσότητα AG . Στη συνέχεια η κυβέρνηση της χώρας αποφασίζει την επιβολή ποσοτικού περιορισμού στις εισαγωγές του συγκεκριμένου αγαθού ίσο με AG . Με δεδομένες τις καμπύλες προσφοράς S και ζήτησης D_1 , η τιμή θα παραμένει ίση με OP_1 . Αν υπάρξουν όμως αλλαγές στις συνθήκες ζήτησης του αγαθού στη χώρα και η καμπύλη της ζήτησης για το συγκεκριμένο αγαθό μετακινηθεί από D_1 σε D_2 , τότε, αν στις εισαγωγές του αγαθού επιβαλλόταν δασμός, η ζητούμενη ποσότητα θα αυξανόταν από OG σε OE , ενώ οι εισαγωγές του αγαθού θα αυξανόταν από AG σε AE . Αν αντί δασμού όμως επιβαλλόταν ποσοτικός περιορισμός ίσος με AG , τότε μετά τη μετατόπιση της καμπύλης της ζήτησης σε D_2 η εισαγόμενη ποσότητα δεν θα μπορούσε να αυξηθεί και θα συνεχίζει να είναι ίση με $AG = BD$, με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής του αγαθού κατά $P_1 P_2$ σε OP_2 . (Τσουνής, 2015)

¹¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγός για την Εισαγωγή Εμπορευμάτων {<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/odigos-gia-tin-eisagogi-emporeymaton>} ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024

Επομένως, η επιβολή ποσοτικών περιορισμών μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση της τιμής του αγαθού στην εγχώρια αγορά, αλλά επίσης μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια εσόδων του κράτους από τους δασμούς, αν οι άδειες εισαγωγής των συγκεκριμένων ποσοτήτων δοθούν σε εισαγωγείς με οικονομικό αντάλλαγμα μικρότερο των εσόδων που θα εισπράττονταν από την επιβολή δασμού (Τσουνής,2015).

6.4. Επιδοτήσεις εξαγωγών

Η επιδότηση των εξαγωγών παίρνει συνήθως τη μορφή βοήθειας από το κράτος προς μια παραγωγική μονάδα ή έναν τομέα παραγωγής, αλλά μπορεί να πάρει και άλλες έμμεσες μορφές.

Σύμφωνα με τους κανονισμούς της GATT και τον διάδοχό της WTO, η απευθείας επιδοτήσεις των εξαγωγών μιας χώρας απαγορεύονται. Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο επιβολής επιδοτήσεων στις εξαγωγές στον αγροτικό ή γεωργικό τομέα της οικονομίας και συνήθως λαμβάνει την μορφή δανείων ή πιστώσεων με ευνοϊκούς όρους . Τη μορφή της επιδότησης των εξαγωγών, άμεσων ή έμμεσων ,μπορεί να λάβει η βοήθεια στον τεχνικότομέα παραγωγής ενός προϊόντος, στον χρηματοδοτικό τομέα ή απευθείας στον τομέα των πωλήσεων όπου το κράτος στηρίζει την τιμή. Το κράτος, δηλαδή, παρεμβαίνει στη διαδικασία καθορισμού της τιμής του προϊόντος και εξασφαλίζει στον παραγωγό τιμή υψηλότερη από αυτήν που αντιστοιχεί στην ισορροπία προσφοράς και ζήτησης στην αγορά. (Τσουνής,2015)

Οι επιδράσεις των επιδοτήσεων στις εξαγωγές στο εμπόριο εμφανίζονται όταν:

- α) Η πριμοδότηση συνδυάζεται με δασμολογική προστασία, επιβαρύνει τον καταναλωτή της χώρας, ο οποίος θα μπορούσε να εισάγει το προϊόν από το εξωτερικό σε χαμηλότερη τιμή.
- β) Μπορεί να οδηγήσει σε υπερπαραγωγή προϊόντων, τα οποία αφού συσσωρευτούν και αποθηκευτούν από το κράτος ή από τους ίδιους τους παραγωγούς, τελικά πωλούνται στην εξωτερική αγορά σε χαμηλές τιμές και έτσι προκαλούν αθέμιτο ανταγωνισμό στις χώρες που είναι οι κύριοι παραγωγοί των προϊόντων αυτών (Τσουνής, 2015).

6.5. Αντιντάμπινγκ

Το Άρθρο 2 παρ. 1 της Συμφωνίας για τα Μέτρα Αντιντάμπινγκ επαναλαμβάνει ουσιαστικά τα οριζόμενα στο Άρθρο VI της GATT 1994 και ορίζει ότι το ντάμπινγκ αποτελεί την πρακτική βάσει της οποίας ένα προϊόν εισάγεται στην αγορά μιας άλλης χώρας σε τιμή («τιμή εξαγωγής») κατώτερη της «κανονικής αξίας» του, δηλ. αν η τιμή εξαγωγής του προϊόντος είναι κατώτερη της αντίστοιχης τιμής που εφαρμόζεται υπό κανονικές συνθήκες εμπορίας για ομοειδές προϊόν, όταν το τελευταίο προορίζεται για κατανάλωση στη χώρα εξαγωγής/καταγωγής.

Σύμφωνα, δε, με το Άρθρο 2 παρ. 2.1 της Συμφωνίας για τα Μέτρα Αντιντάμπινγκ η έννοια των «κανονικών συνθηκών εμπορίας» για τον υπολογισμό της κανονικής αξίας ορίζεται αρνητικά ώστε να μην καλύπτει περιπτώσεις όπου οι αρχές του μέλους που κάνει την έρευνα αντιντάμπινγκ συμπεραίνουν ότι οι πωλήσεις του εν λόγω προϊόντος στη χώρα εξαγωγής πραγματοποιούνται για ικανό χρονικό διάστημα, σε αξιόλογες ποσότητες και σε τιμές που δεν επιτρέπουν την ολοσχερή κάλυψη του κόστους εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Συχνά όμως είτε δεν υπάρχουν πωλήσεις ομοειδούς προϊόντος υπό κανονικές συνθήκες εμπορίας στην εγχώρια αγορά της χώρας εξαγωγής, ή όταν υπάρχουν μεν τέτοιες πωλήσεις, αυτές δεν επιτρέπουν τη διεξαγωγή ορθής σύγκρισης μεταξύ της κανονικής αξίας και της αξίας εξαγωγής ώστε να υπολογιστεί το περιθώριο ντάμπινγκ (βάσει του οποίου θα υπολογιστούν στη συνέχεια τα αντισταθμιστικά μέτρα αντιντάμπινγκ), είτε λόγω των ειδικών συνθηκών που έχουν διαμορφωθεί στην εγχώρια αγορά της χώρας εξαγωγής, είτε λόγω του μικρού όγκου των πωλήσεων σε αυτή. Σε αυτή την περίπτωση το περιθώριο ντάμπινγκ καθορίζεται με δύο εναλλακτικές μεθόδους σύμφωνα με το Άρθρο 2 παρ. 2 της Συμφωνίας για τα Μέτρα Αντιντάμπινγκ, δηλαδή: (α) είτε με μέτρο σύγκρισης μια ανάλογη τιμή ομοειδούς προϊόντος κατά την εξαγωγή του σε κατάλληλη τρίτη χώρα, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω τιμή είναι αντιπροσωπευτική, ή β) είτε με μέτρο σύγκρισης το κόστος παραγωγής στη χώρα καταγωγής, προσαυξημένο κατά ένα εύλογο ποσό που αντιπροσωπεύει τα διοικητικά και γενικά έξοδα, τα έξοδα πωλήσεων και το κέρδος. Επιπλέον, στη διακριτή περίπτωση που προϊόντα δεν εισάγονται απευθείας από τη χώρα καταγωγής, αλλά εξάγονται προς το εισάγον μέλος από κάποια ενδιάμεση χώρα, η τιμή στην οποία πωλούνται τα προϊόντα από τη χώρα εξαγωγής στο εισάγον μέλος συγκρίνεται κατά κανόνα με την αντίστοιχη τιμή στην ενδιάμεση χώρα. Εντούτοις, η τιμή είναι δυνατό να συγκρίνεται με την τιμή στη χώρα καταγωγής αν, για παράδειγμα, τα εν λόγω προϊόντα διέρχονται απλώς από την ενδιάμεση χώρα υπό καθεστώς διαμετακόμισης ή αν τέτοιου είδους προϊόντα δεν παράγονται στην ενδιάμεση χώρα ή αν δεν υπάρχει γι' αυτά συγκρίσιμη τιμή στην ενδιάμεση χώρα (Άρθρο 2 παρ. 5 της Συμφωνίας για τα Μέτρα Αντιντάμπινγκ).¹²

Τα μέτρα αυτά λαμβάνουν μία από τις ακόλουθες μορφές:

- Κατ' αξίαν δασμός (που φορολογείται ανάλογα με τη συναλλακτική αξία)
- ειδικοί δασμοί (που φορολογούνται ανά συγκεκριμένο ποσό του προϊόντος)

¹² Curia, απόφαση του δικαστηρίου 16-07-2015/ C-21/14 P, { https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=E920C79D0469B97084C377BC7C4940B6?docid=165927&text=&dir=&doclang=EL&part=1&occ=first&mode=DOC&pageIndex=0&cid=4486886 } ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

- αναλήψεις υποχρεώσεων ως προς τις τιμές (ο εξαγωγέας συμφωνεί να πωλεί τα προϊόντα του σε ελάχιστη τιμή).¹³

Κρίσιμα ζητήματα αποτελούν τόσο ο υπολογισμός της τιμής εξαγωγής όσο και η ορθή μέθοδος σύγκρισής της με την κανονική αξία ενός προϊόντος προκειμένου να υπολογιστεί το περιθώριο ντάμπινγκ. Ειδικότερα, ο κανόνας είναι ότι η τιμή εξαγωγής θα είναι αυτή στην οποία ο ξένος παραγωγός πωλεί το προϊόν σε ένα εισαγωγέα στην χώρα εισαγωγής. Ωστόσο, το Άρθρο 2 παρ. 3 αναγνωρίζει ότι υπάρχει περίπτωση, είτε να μην υπάρχει τιμή συναλλαγής ώστε να υπολογιστεί η τιμή εξαγωγής για ένα συγκεκριμένο προϊόν (λ.χ. επί ενδοεταιρικών μεταφορών ή επί συναλλαγών με αντάλλαγμα άλλο προϊόν αντί για χρηματικό αντίτιμο), είτε η τιμή συναλλαγής δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως τιμή εξαγωγής λόγω της ύπαρξης κάποιας σύνδεσης ή κάποιας αντισταθμιστικής συμφωνίας μεταξύ του εκάστοτε εξαγωγέα και του εισαγωγέα ή ενός τρίτου. Στις περιπτώσεις αυτές, η τιμή εξαγωγής υπολογίζεται με βάση την τιμή στην οποία τα εισαγόμενα προϊόντα μεταπωλούνται για πρώτη φορά σε ανεξάρτητο αγοραστή από τον εισαγωγέα ή με βάση οποιαδήποτε εύλογη μέθοδο που δύνανται να καθορίζουν οι αρχές του εισάγοντος μέλους που προβαίνει στην έρευνα αντιντάμπινγκ.

Ως προς τη μέθοδο σύγκρισης της τιμής εξαγωγής με την κανονική αξία ενός εισαγόμενου προϊόντος, το Άρθρο 2 παρ. 4 της Συμφωνίας για τα Μέτρα Αντιντάμπινγκ ορίζει ότι πρέπει να διεξάγεται εύλογη σύγκριση, που να αφορά στο ίδιο στάδιο εμπορίας, και συνήθως το στάδιο εξόδου εκ του εργοστασίου, και πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν σε χρόνο όσο γίνεται πλησιέστερο.

6.6. Δασμοί διασφάλισης

Μέτρα διασφάλισης μπορούν να εφαρμόζονται όταν ένας κλάδος παραγωγής επηρεάζεται από απρόβλεπτη, απότομη και αιφνίδια αύξηση των εισαγωγών. Τα μέτρα αυτά χρησιμοποιούνται πολύ σπάνια και μόνο σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις. Τα μέτρα διασφάλισης μπορούν να συνίστανται σε ποσοτικούς περιορισμούς των εισαγωγών (εμπορικές ποσοτώσεις) ή σε αυξήσεις δασμών. Μπορούν να εφαρμόζονται σε όλες τις εισαγωγές του εν λόγω προϊόντος από όλους τους εμπορικούς εταίρους ή από εμπορεύματα συγκεκριμένης καταγωγής

¹³Access2Markets, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εμπορεύματα Εμπορεύματα - Κύριες έννοιες Δασμοί Δασμοί αντιντάμπινγκ {<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/dasmos-antintampingk-0>} ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024

7. Διεθνής Εμπορικές Συμφωνίες Εμπορίου

Από τα πιο σοβαρά εμπόδια στην ελευθεροποίηση του εμπορίου είναι οι διεθνείς εμπορικές συμφωνίες. Οι συμφωνίες αυτές αποσκοπούν στη σταθεροποίηση των τιμών των προϊόντων που παράγονται από έναν σχετικά μικρό αριθμό παραγωγικών χωρών. (Τσουνής,2015)

Τα προϊόντα αυτά είναι συνήθως ανελαστικής ζήτησης και η τιμή τους μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί σημαντικά αν αφεθεί αποκλειστικά στις δυνάμεις του μηχανισμού της αγοράς. Αυτά τα προϊόντα ανήκουν κυρίως στην πρωτογενή παραγωγή (είναι γεωργικά προϊόντα) και ως επί το πλείστον είναι προϊόντα που μπορούν να μεταφερθούν και να διατηρηθούν για σημαντικό χρονικό διάστημα. Ωστόσο αρκετές μορφές η παραγωγή των εκάστοτε προϊόντων μπορεί να υπόκειται σε διακυμάνσεις διότι ο πρωτογενής τομέας βρίσκεται σε άμεση σχέση με αστάθμητους παράγοντες όπως οι καιρικές συνθήκες. Όταν παρατηρείται μείωση στις παραγόμενες ποσότητες του εκάστοτε προϊόντος οι κύριες χώρες παραγωγής περιορίζουν τον όγκο των εξαγωγών του προϊόντος. Εξαιτίας της ανελαστικής ζήτησης, δηλαδή όταν η ζήτηση ενός αγαθού όταν μια μεταβολή της τιμής του έχει ως αποτέλεσμα μια μικρότερη μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας (Ευρετήριο Οικονομικών όρων) για το προϊόν όποτε και η αύξηση της τιμής θα προκαλέσει αύξηση των εσόδων. (Τσουνής,2015)

Μια μορφή συμφωνιών είναι η συμφωνία Buffer Stocks με στόχο τη σταθεροποίηση των τιμών. Εφαρμόζονται κυρίως με γνώμονα, την ανελαστική ζήτηση σε αγαθά πρώτης ανάγκης, της εξάρτησης της παραγωγής των προϊόντων από απρόβλεπτους παράγοντες όπως οι καιρικές συνθήκες με στόχο την συνέχιση της παραγωγής παρά την πτώση της παραγωγής,την σταθεροποίηση των τιμών και την εξασφάλιση στην προμήθεια προϊόντων, τροφίμων και γεωργικών προϊόντων. Έτσι, τίθεται ένα όριο διακύμανσης της διεθνούς τιμής και εάν η προσφερόμενη ποσότητα κυμανθεί εκτός κάποιων ορίων, τότε υπάρχει παρέμβαση για τη σταθεροποίηση της τιμής. Δεν διακινείται όλη η ποσότητα στην αγορά, αλλά ένα μέρος αποθηκεύεται ώστε η τιμή να είναι μέσα στα όρια που έχουν τεθεί.

8. Οικονομική Ολοκλήρωση

Η σύγχρονη όμως διεθνής οικονομική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πλήθους προτιμησιακών συμφωνιών μεταξύ περισσότερων χωρών, με κύριο χαρακτηριστικό την ύπαρξη μηδενικής προστασίας στο μεταξύ τους εμπόριο, σ'ένα ή περισσότερα προϊόντα, ενώ ταυτόχρονα δασμολογικά και μη δασμολογικά τείχη προστασίας υψώνονται απέναντι στις υπόλοιπες χώρες. (Κατρανίδης, Νταντάκας,2017)

Σε πολλές περιπτώσεις η διακρατική συνεργασία έχει μάλιστα προχωρήσει πολύ

περισσότερο από αυτή μιας προτιμησιακής συμφωνίας ανταλλαγής αγαθών, Πιστεύοντας στα οφέλη που προκύπτουν από την ανάπτυξη των διεθνών ανταλλαγών για τις χώρες που συμμετέχουν σε μια προτιμησιακή συμφωνία, πολλές χώρες έχουν προχωρήσει στην καθιέρωση ελεύθερου εμπορίου αγαθών, υπηρεσιών και σε ορισμένες περιπτώσεις και παραγωγικών συντελεστών, δηλαδή στη δημιουργία ενιαίων ή με άλλη ονομασία ολοκληρωμένων μεταξύ τους αγορών προϊόντων και παραγωγικών συντελεστών. (Κατρανίδης, Νταντάκας, 2017)

Επομένως ακόμη ένας σημαντικός λόγος άνθησης του ελεύθερου εμπορίου και σύναψης διακρατικών εμπορικών συμφωνιών, άμεσο επακόλουθο της παγκοσμιοποίησης και της περιθωριοποίησης είναι η προσπάθεια διακρατικής συνεργασίας με στόχο την οικονομική ολοκλήρωση. *«Ως οικονομική ολοκλήρωση ορίζεται η διαδικασία κατά την οποία μέσω διακρατικών συμφωνιών μεταξύ των κρατών μετά από σειρά διαπραγματεύσεων μειώνονται ή καταργούνται οι περιορισμοί στο διεθνές εμπόριο και αναπτύσσεται συντονισμός των εθνικών οικονομικών πολιτικών μέσω της δημιουργίας ευρύτερων οικονομικών χώρων. Απώτερος στόχος της οικονομικής ολοκλήρωσης είναι η μείωση του κόστους παραγωγής και των τιμών, η αύξηση της εξειδίκευσης, η αύξηση της παραγωγικότητας και επομένως αύξηση της κοινωνικής ευημερίας»*.

Η οικονομική ολοκλήρωση λαμβάνει διάφορες μορφές ανάλογα με την μορφή και την ένταση της διακρατικής συνεργασίας με κριτήριο τον βαθμό αυτονομίας στην άσκηση της οικονομικής, νομισματικής ή εμπορικής πολιτικής ανάμεσα στις χώρες που την επιδιώκουν.

Οι μορφές και στάδια της οικονομικής ολοκλήρωσης είναι:

Ζώνη Ελευθέρου Εμπορίου (Free Trade Area): Σε μια ζώνη ελεύθερου εμπορίου τα κράτη μέλη εξαλείφουν τους δασμούς ουσιαστικά σε ολόκληρο τον τομέα του εμπορίου μεταξύ τους. Κάθε μέλος έχει το καθορίζει τις δικές του εμπορικές πολιτικές απέναντι σε κράτη μη μέλη.

Η Ζώνη Ελευθέρου Εμπορίου μπορεί να ακολουθηθεί από την *Τελωνειακή Ένωση (Custom Union)*, δηλαδή με τα χαρακτηριστικά της ζώνης ελεύθερου εμπορίου και την εξάλειψη των δασμών προστίθεται στην συμφωνία μεταξύ των κρατών κοινό εξωτερικό δασμολόγιο προς τρίτα κράτη μη μέλη της συμφωνίας. Τα κράτη πλέον στα πλαίσια της τελωνειακής ένωσης δεν ασκούν πλέον εμπορική και δασμολογική πολιτική έναντι των τρίτων κρατών «κατά μόνας» αλλά στα πλαίσια της ένωσης. (παραδείγματα τελωνειακών ζωνών : η πρώην EOK, MERCOSUR-Mercado Común del Sur, SACU).

Την *τελωνειακή ένωση* ως στάδιο προς την οικονομική ολοκλήρωση ακολουθεί η εφαρμογή *Κοινής Αγοράς (Common Market)*. Στην κοινή αγορά τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση κατάργησης όλων των δασμών μεταξύ των μελών καθώς και της εφαρμογής κοινού δασμολόγιο ως προς το εμπόριο προς κράτη μη μέλη της συμφωνίας. Επιπλέον, στην συμφωνία για κοινή αγορά προβλέπεται και η ελεύθερη διακίνηση συντελεστών παραγωγής όπως εργασίας και κεφαλαίου μεταξύ των μελών. Τα μέλη τείνουν να θεσπίζουν παρόμοια πρότυπα υγείας, ασφάλισης ή εκπαίδευσης μεταξύ τους, ώστε να εξαλείφονται τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και να διευκολύνεται η μετακίνηση μεταξύ των κρατών των πολιτών για εργασία και εκπαίδευση.

Ακολούθως, η σύναψη μεταξύ των κρατών συμφωνιών με όρους που περιλαμβάνουν κατάργηση δασμών μεταξύ τους, κοινή εμπορική και δασμολογική πολιτική προς τρίτα κράτη και ελεύθερη διακίνηση συντελεστών παραγωγής και ενοποίησης της οικονομικής πολιτικής στους τομείς της νομισματικής, δημοσιονομικής και κοινωνικής πολιτικής στην με την ολοκλήρωση της κοινής πρόκειται για την Οικονομική Ένωση (Economic Union). Στα πλαίσια της Οικονομικής Ένωσης μπορεί τα κράτη να υιοθετήσουν και κοινό νόμισμα όπως η Ευρωζώνη.

Τελευταίο στάδιο της ολοκλήρωσης μπορεί να θεωρηθεί η *Πολιτική Ένωση (Political Union)*. Η πολιτική ένωση τέλος προϋποθέτει μέσω της σύναψης συμφωνιών μεταξύ κρατών την πολιτική εναρμόνιση στους τομείς της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής τείνοντας έτσι προς το ομοσπονδιακό κράτος καθώς σε αυτό το στάδιο έχουν ήδη επιτευχθεί η κατάργηση όλων των δασμών μεταξύ των μελών, το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο προς τρίτα κράτη, η ελεύθερη διακίνηση συντελεστών παραγωγής και η εναρμόνιση οικονομικών πολιτικών.¹⁴

¹⁴Άγγελος Κότιος, Γιάννης Σαράτσας, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών 9(1): 1-16 « Νεότερες Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις της Διεθνούς Περιφερειακής Ολοκλήρωσης», 2003 V. Περιφερειοποίηση: Ορισμός και Παραδείγματα (<https://el.peopleperproject.com/posts/28682-regionalism-definition-and-examples>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

Η θεωρία της Οικονομικής Ολοκλήρωσης. Μορφές οικονομικής ολοκλήρωσης, Ανοιχτά μαθήματα Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Οικονομική ολοκλήρωση, (<http://opencourses.uom.gr/assets/site/public/230/168-Diethneis-Ependyseis-Emporio-06-Michalopoulos.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

9. Το ελεύθερο εμπόριο ως μορφή προώθησης του διεθνούς εμπορίου

9.1. Ελεύθερου Εμπορίου

Ως *ελεύθερο εμπόριο* μπορεί να οριστεί η *εμπορική πολιτική* κατά την οποία μέσω διεθνών συμφωνιών, τα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση *περί μη περιορισμού με προστατευτικά μέτρα όπως με την επιβολή δασμών ή εμπορικών φραγμών των εισαγωγών ή των εξαγωγών από και προς τα κράτη μέλη της συμφωνίας*. Με άλλα λόγια, οι κυβερνήσεις οφείλουν να λαμβάνουν κάθε πρόσφορο μέτρο για την αποφυγή τόσο της επιβολής ποσοτικών περιορισμών τόσο στις εξαγωγές όσο και στις εισαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών ή ακόμη και αν υπάρχουν πρέπει να λαμβάνεται κάθε πρόσφορο μέτρο αποφυγής του (για παράδειγμα δεν μπορεί να επιβληθούν δασμοί στις εισαγωγές ή να δοθούν επιδοτήσεις στις εισαγωγές).

Η έννοια και η λειτουργία του ελεύθερου εμπορίου περιλαμβάνει και την πρόληψη των κρατών ώστε να αποφευχθεί η μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή ρύθμιση της αγοράς. Αντίθετα, απαιτείται για την εύρυθμη λειτουργία της ζώνης ελεύθερου εμπορίου οι κυβερνήσεις να λαμβάνουν κάθε πρόσφορο μέτρο ώστε να εξασφαλίζεται πλήρης πληροφόρηση των επιχειρήσεων και καταναλωτών για τις συνθήκες αγοράς.

Πιο συγκεκριμένα, στις συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου μπορεί να προβλέπεται μεταξύ άλλων η *μείωση ή κατάργηση των τιμολογίων* στα πιστοποιημένα που προέρχονται από το κράτος μέλος της συμφωνίας ή και επιβολή όρων για την προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας στη χώρα εταίρο. Επίσης μπορεί να περιλαμβάνονται στην εκάστοτε συνθήκη *πρότυπα προϊόντων* δηλαδή η ικανότητα των εξαγωγέων της μίας χώρας εταίρου να συμμετέχουν στην ανάπτυξη προτύπων προϊόντων στη χώρα εταίρο της όπως και η δυνατότητα των παρόχων υπηρεσιών να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στη χώρα εταίρο. Ακόμη, στα πλαίσια της συμφωνίας ελεύθερου εμπορίου μπορεί να προβλέπεται και η *δίκαιη μεταχείριση για τους επενδυτές και τις επιχειρήσεις*, εκείνοι θα απολαμβάνουν ευνοϊκής μεταχείρισης δηλαδή ότι θα μεταχειρίζεται τους δικούς της επενδυτές και τις επενδύσεις τους ή τους επενδυτές και τις επενδύσεις από οποιαδήποτε τρίτη χώρα.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω δύναται να υπάρχουν περιορισμοί και δασμοί κατά την πραγματοποίηση του εμπορίου μεταξύ των χωρών. Με την δημιουργία ελεύθερων ζωνών εμπορίου, τα κράτη καταφέρνουν να προσπεράσουν τα παραπάνω εμπόδια διαμορφώνοντας ένα πιο σταθερό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις και την αγορά. Πιο συγκεκριμένα, οι δημιουργία ελεύθερων ζωνών εμπορίου συμβάλλει στη μείωση των εμπορικών φραγμών και στη δημιουργία ενός πιο προβλέψιμου και διαφανούς εμπορικού και επενδυτικού περιβάλλοντος. Με τον τρόπο αυτό, οι επιχειρήσεις μπορούν θέσουν τα

θεμέλια για την πραγματοποίηση εξαγωγών γνωρίζοντας το φορολογικό καθεστώς τόσο στην χώρα τους όσο και στην χώρα που θα στείλουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ζώνη ελεύθερου εμπορίου ανήκει στην προσπάθεια της οικονομικής ολοκλήρωσης. Η οικονομική ολοκλήρωση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, ώστε να ενισχυθεί η συνεργασία, το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών των ανθρώπων καθώς επίσης και η κυκλοφορία ανθρώπων, εμπορευμάτων και υπηρεσιών, ανάλογα με την μορφή και την ένταση της διακρατικής συνεργασίας με κριτήριο τον βαθμό αυτονομίας στην άσκηση της οικονομικής, νομισματικής ή εμπορικής πολιτικής ανάμεσα στις χώρες που την επιδιώκουν.

Η οικονομική ολοκλήρωση ξεκινάει με την ζώνη ελεύθερου εμπορίου (*Free Trade Area*) όπως την περιγράψαμε παραπάνω, όπου τα κράτη μέλη εξαλείφουν τους δασμούς και τους ποσοτικούς περιορισμούς στο εμπόριο ανάμεσα τους. Τα κράτη μέλη της συμφωνίας διατηρούν στα πλαίσια της εθνικής τους συμφωνίας την εθνική τους κυριαρχία και μπορούν να διαμορφώσουν την δική τους εμπορική πολιτική ως προς τα κράτη μη μέλη της συμφωνίας.

Οι χώρες που συμβάλλονται στις ζώνες ελεύθερου εμπορίου, διατηρούν την εθνική τους κυριαρχία και έχουν δικαίωμα εφαρμογής ανεξάρτητης εμπορικής πολιτικής με τρίτες χώρες. Ως η πρώτη βαθμίδα οικονομικής ολοκλήρωσης, στην ζώνη ελεύθερου εμπορίου τα κράτη διατηρούν το δικαίωμα καθορισμού δασμολογικής πολιτικής αντίθετα, με την επόμενη βαθμίδα όπου συναντάται η τελωνειακή ένωση, όπου απαιτείται από τα συμβαλλόμενα κράτη η διατήρηση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου προς τρίτα κράτη.

Το νομικό έρεισμα της εκάστοτε ελεύθερης ζώνης εμπορίου αποτελεί η εκάστοτε Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών (ΣΕΣ) / (free-trade agreement/ FTA, L'accord de libre-échange) όπου εκεί αποκρυσταλλώνονται οι όροι, προϋποθέσεις και τα δικαιώματα για το αμοιβαίο άνοιγμα αγορών μεταξύ των κρατών. Ουσιαστικά, με την υπογραφή της εκάστοτε συμφωνίας παρέχεται στα κράτη προτιμησιακή πολιτική στην ανταλλαγή προϊόντων ή υπηρεσιών.

9.2. Free Trade Area – Free Trade Zone

Αξίζει να επισημανθεί ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στην έννοια της *free trade area* όσο και της έννοιας *free trade zone* για την οποία αξίζει να επισημανθεί η διαφοροποίηση.

Σύμφωνα με τον ορισμό της Παγκόσμιας Τράπεζας η ελεύθερη ζώνη ως *Free Trade Zone* «είναι μια περιοχή εντός μιας χώρας όπου τα εισαγόμενα αγαθά μπορούν να αποθηκεύονται ή να μεταποιούνται χωρίς να υπόκεινται σε εισαγωγικούς δασμούς. Συγκεκριμένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι «ελεύθερες ζώνες» είναι κλειστές περιοχές εντός του τελωνειακού εδάφους της Ένωσης όπου μπορούν να εισαχθούν μη ενωσιακά εμπορεύματα χωρίς εισαγωγικούς δασμούς, άλλες επιβαρύνσεις (δηλαδή φόρους) και μέτρα εμπορικής πολιτικής. Οι οριοθέτηση των περιοχών αυτών πρέπει να έχει κοινοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτά τα εμπορεύματα μπορούν, μετά την περίοδο στις ελεύθερες ζώνες, να τεθούν σε ελεύθερη κυκλοφορία (με την επιφύλαξη καταβολής εισαγωγικού δασμού και άλλων επιβαρύνσεων) ή να υπαχθούν σε άλλο ειδικό καθεστώς (π.χ. καθεστώς τελειοποίησης προς επανεξαγωγή, προσωρινής εισαγωγής ή τελικής χρήσης - τους όρους που προβλέπονται για τις διαδικασίες αυτές) ή επανεξάγονται. Τα ενωσιακά αγαθά μπορούν επίσης να εισάγονται ή να αποθηκεύονται, να μετακινούνται, να χρησιμοποιούνται, να μεταποιούνται ή να καταναλώνονται σε ελεύθερες ζώνες. Τα εμπορεύματα αυτά μπορούν στη συνέχεια να εξαχθούν ή να εισαχθούν σε άλλα μέρη του τελωνειακού εδάφους της Ένωσης.¹⁵

Ονομάζεται επίσης «ελεύθερη ζώνη», «ελεύθερος λιμένας» ή «αποθήκη δεσμεύσεων». Στην συγκεκριμένη εργασία εξετάζεται η ελεύθερη ζώνη εμπορίου ως *Free Trade Area* (FTA), αναφερόμενη σε μια συγκεκριμένη περιοχή όπου μια ομάδα χωρών υπογράφει μια εμπορική συμφωνία που σφραγίζει την οικονομική συνεργασία μεταξύ τους. Οι κύριοι στόχοι της ελεύθερης ζώνης εμπορίου είναι η άρση των φραγμών στο εμπόριο, ιδίως των δασμών και των ποσοτώσεων εισαγωγής, και η ενθάρρυνση του ελεύθερου εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών μελών της.¹⁶

9.3. Παραδείγματα Συμφωνιών Ελευθέρων Ζωνών Εμπορίου

Η ΕΕ διαχειρίζεται τις εμπορικές σχέσεις με χώρες του εξωτερικού με τη μορφή εμπορικών συμφωνιών και ρυθμίσεων. Οι συμφωνίες και οι ρυθμίσεις που βασίζονται σε αμοιβαίες δεσμεύσεις της Ε.Ο.Ε και των εμπορικών εταίρων της και έχουν σχεδιαστεί για τη δημιουργία καλύτερων εμπορικών ευκαιριών και την υπέρβαση των σχετικών εμποδίων. Το

¹⁵European Commission, Free Zones { https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/free-zones_en?prefLang=en } ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

¹⁶CFI TEAM,CFI { <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/free-trade-area/> } ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

εμπόριο στο πλαίσιο μιας συμφωνίας αποφέρει απτά οφέλη για τις επιχειρήσεις, όπως χαμηλότερους δασμούς, βελτιωμένη πρόσβαση στην αγορά και λιγότερη γραφειοκρατία.¹⁷

Επί του παρόντος, η Ε.Ε. διαθέτει το μεγαλύτερο εμπορικό δίκτυο στον κόσμο, με περισσότερες από 40 μεμονωμένες συμφωνίες με χώρες και περιφέρειες. Οι συμφωνίες αυτές διευκολύνουν το εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών μεταξύ της ΕΕ και των εξωτερικών εταίρων της. Ορισμένες από τις συμφωνίες προβλέπουν κυρίως Κατάργηση των δασμών, όπως οι συμφωνίες σύνδεσης μεοκτώ μεσογειακές χώρες (Αλγερία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Μαρόκο, Παλαιστινιακά Κατεχόμενα Εδάφη και Τυνησία) και οι συμφωνίες με το Μεξικό και τη Χιλή. Επίσης συμφωνίες για κατάργηση των δασμών προβλέπονται και στα πλαίσια του για τον οικονομικό χώρο με την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία με τις Ελβετία και τις Φερόες Νήσους, καθώς και με τις τελωνειακές ενώσεις με την Türkiye, την Ανδόρα και τον Άγιο Μαρίνο. Συμφωνίες κατάργησης δασμών προβλέπονται στα πλαίσια συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης όπως με τις έξι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κόσοβο, Μαυροβούνιο, Βόρεια Μακεδονία και Σερβία) που περιέχουν πρόσθετες διατάξεις για την προετοιμασία της σταδιακής ένταξής τους στην αγορά της ΕΕ.

Συμφωνίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τρίτες χώρες προβλέπουν επίσης και πιο ολοκληρωμένη πρόσβαση στην αγορά, περιλαμβάνοντας ευρύτερες δεσμεύσεις για το άνοιγμα του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και για τις επενδύσεις, τις δημόσιες συμβάσεις, τον ανταγωνισμό, τις επιδοτήσεις και ρυθμιστικά ζητήματα. Χώρες που έχουν προχωρήσει σε ανάλογες συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μεταξύ άλλων, ο Καναδάς, η Κεντρική Αμερική (Κόστα Ρίκα, Ελ Σαλβαδόρ, Γουατεμάλα, Ονδούρα, Νικαράγουα και Παναμάς), η Σιγκαπούρη και η Νότια Κορέα

Οι συμφωνίες αυτές αποσκοπούν στη διαμόρφωση ισχυρότερων εμπορικών καθεστώτων βάσει κανόνων και αξιών με τις σχετικές χώρες-εμπορικούς εταίρους και περιλαμβάνουν ειδικές διατάξεις για το εμπόριο και την αειφόρο ανάπτυξη.

Οι πιο πρόσφατες περιλαμβάνουν επίσης ειδικές διατάξεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι *σύγχρονες οικονομίες και κοινωνίες*, όπως η *συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης με την Ιαπωνία*, η οποία περιλαμβάνει ένα κεφάλαιο για τις

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Access2Markets Εμπορικές συμφωνίες και εμπορικές ρυθμίσεις της ΕΕ { <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/emporikes-symfonies-kai-emporikes-rythmiseis-tis-ee> } 21-07-2024

μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και ειδικές διατάξεις για τις υπηρεσίες πληροφοριών και τηλεπικοινωνιών και το ηλεκτρονικό εμπόριο.¹⁸

Ένας άλλος ειδικός τύπος συμφωνιών έχει ρητό αναπτυξιακό στόχο. Πρόκειται για ασύμμετρες εμπορικές συμφωνίες, στο πλαίσιο των οποίων τα κράτη ΑΚΕ, δηλαδή οι δεκατέσσερις (14) χώρες του Ειρηνικού πραγματοποιούν διαπραγματεύσεις ως ενιαία περιφερειακή οντότητα και πρόκειται συγκεκριμένα για τις χώρες: Νήσοι Κουκ, Μικρονησία, Φίτζι, Κιριμπάτι, Νήσοι Μάρσαλ, Ναουρού, Νιούε, Παλάου, Παπουασία-Νέα Γουινέα, Σαμόα, Νήσοι Σολομώντος, Τόνγκα, Τουβαλού και Βανουάτου. Με αυτόν τον τρόπο, ελευθερώνουν περίπου το 80 % των εμπορικών συναλλαγών σε βάθος χρόνου 15-20 ετών, ενώ η ΕΕ χορηγεί πρόσβαση χωρίς δασμούς και ποσοτώσεις ήδη από την πρώτη ημέρα ισχύος των εν λόγω συμφωνιών. Μεταξύ των όρων που προβλέπονται στις εν λόγω συμφωνίες παρέχουν παρέχοντας πρόσβαση στην αγορά άνευ δασμών και άνευ ποσοτώσεων πρόσβαση (εξαιρουμένων των όπλων και των πυρομαχικών) στην αγορά της ΕΕ. Επίσης υπάρχει πρόβλεψη στις εν λόγω συμφωνίες με μέτρα διασφάλισης, τα οποία μπορούν να επιβληθεί όταν προϊόντα τα οποία προέρχονται από μια περιφέρεια ή χώρα του καταλόγου εισάγονται στην ΕΕ σε τόσο αυξημένες ποσότητες και κατά τέτοιο τρόπο, που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν:

- σοβαρή ζημία στη βιομηχανία της ΕΕ·
- διαταραχές σε έναν τομέα της οικονομίας, ιδίως όταν δημιουργούν σημαντικά κοινωνικά προβλήματα ή δυσκολίες που θα μπορούσαν να επιδεινώσουν σοβαρά την οικονομική κατάσταση της ΕΕ· ή
- διαταραχές στις αγορές γεωργικών προϊόντων·
- διαταραχή της οικονομικής κατάστασης μίας ή περισσότερων από τις άκρως απόκεντρες περιοχές της ΕΕ.

Προς το παρόν, οι περισσότερες από αυτές τις συμφωνίες καλύπτουν το εμπόριο αγαθών και την αναπτυξιακή συνεργασία.¹⁹

Επιπρόσθετα, η συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης (ΣΟΕΣ) με την Καραϊβική περιλαμβάνει επίσης διατάξεις σχετικά με τις υπηρεσίες, τις επενδύσεις και άλλα συναφή με το εμπόριο θέματα.

Στο πλαίσιο των συμφωνιών αυτών, η ΕΕ παρέχει σημαντική βοήθεια σχετικά με το εμπόριο για τη στήριξη των χωρών εταίρων στην εφαρμογή των συμφωνιών, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών και τη δημιουργία οικονομικών υποδομών. Οι εν

¹⁸Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Access2Markets Εμπορικές συμφωνίες και εμπορικές ρυθμίσεις της ΕΕ{

<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/emporikes-symfonies-kai-emporikes-rythmiseis-tis-ee> } 21-07-2024

¹⁹EUR-LEX, Χώρες ΑΚΕ — συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης και καθεστώτα εξαγωγής 13-08-2020 {<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/acp-countries-economic-partnership-agreements-and-export-arrangements.html>}

λόγω χώρες ανήκουν στις περιοχές της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού Δυτική Αφρική (Γκάνα, Ακτή Ελεφαντοστού), Κεντρική Αφρική (Καμερούν), Ανατολική και Μεσημβρινή Αφρική (Κομόρες, Μαδαγασκάρη, Μαυρίκιος, Σεϋχέλλες και Ζιμπάμπουε), Κοινότητα για την Ανάπτυξη της Μεσημβρινής Αφρικής (Μποτσουάνα, Εσουατίνι, Λεσόθο, Μοζαμβίκη, Ναμίμπια και Νότια Αφρική), CARIFORUM(Αντίγκουα και Μπαρμπούντα, Μπαχάμες, Μπαρμπάντος, Μπελίζε, Ντομίνικα, Δομινικανή Δημοκρατία, Γρενάδα, Γουιάνα, Τζαμάικα, Άγιος Χριστόφορος και Νέβις, Άγιος Λουκία, Άγιος Βικέντιος, Σουρινάμ, και Τρινιδάδ και Τομπάγκο), Ειρηνικός (Φίτζι, Παπουασία-Νέα Γουινέα, Σαμόα και Νήσοι Σολομώντος), Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Ιράκ και Καζακστάν.²⁰

Παρακάτω ενδεικτικά θα αναλυθούν κάποιες από αυτές τις συμφωνίες με τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση, στα πλαίσια της αρμοδιότητάς τους επιδιώκουν την ενίσχυση του διεθνούς εμπορίου με τρίτες χώρες- μη μέλη.

9.4. Κοινή Αγορά στην Ευρώπη, Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος και Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ)

Με την συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), μια από τις τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ΕΚΑΧ και την ΕΥΡΑΤΟΜ. Μετέπειτα, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1993 ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ΕΟΚ μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αποτελώντας τον πρώτο από τους Τρεις Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μαζί με την ΚΕΠΠΑ και την ΑΔΣΠΥ), αλλάζοντας δραστικά της δομή και τη λειτουργία της Ένωσης, όπως τη γνωρίζουμε με τη σημερινή της μορφή.

Η δημιουργία ενός ενιαίου οικονομικού ευρωπαϊκού χώρου βασισμένου σε μια κοινή αγορά ήταν ένας βασικός στόχος της Συνθήκης της Ρώμης ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1958. (άρθρο 2). Η κοινή αγορά είναι ένα στάδιο της ολοκλήρωσης των κρατών στα πλαίσια της Ένωσης. Σύμφωνα με το άρθρο 26 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (πρώην άρθρο 14 ΣΕΚ) η κοινή/εσωτερική αγορά «περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σύμφωνα με τις διατάξεις των Συνθηκών», καταργώντας τους τελωνειακούς δασμούς και τους ποσοτικούς περιορισμούς (άρθρα 26 και 28-37 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)).

²⁰EUR-LEX, Χώρες ΑΚΕ — συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης και καθεστώτα εξαγωγής 13-08-2020 {<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/acp-countries-economic-partnership-agreements-and-export-arrangements.html>}

Ταυτόχρονα με την δημιουργία της ΕΟΚ, δημιουργήθηκε από επτά ευρωπαϊκές χώρες (Αυστρία, Δανία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, Νορβηγία, Πορτογαλία και Σουηδία) που δεν επιθυμούσαν να ενταχθούν στην Οικονομική Ένωση, η διακυβερνητική οργάνωση, Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ/ European Free Trade Association, EFTA/Association européenne de libre-échange, AELE), με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου και την υπογραφή συμφωνιών τόσο μεταξύ των κρατών-μελών της, της τότε ΕΟΚ και αργότερα Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ως προς την σχέση της ΕΖΕΣ με την ΕΟΚ και την αργότερα Ε.Ε., την 1η Ιανουαρίου 1994 τίθεται σε ισχύ ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ), μεταξύ της Ε.Ε. και των τριών χωρών της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) — την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία— δημιουργώντας μια ενιαία αγορά. Αξίζει να σημειωθεί κάθε κράτος που προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση γίνεται ταυτόχρονα μέλος και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού χώρου ενισχύοντας έτσι το διεθνές εμπόριο, ενώ μέχρι σήμερα ως προς τον ΕΖΕΣ πολλά κράτη που αποχώρησαν έγιναν μέλος της Ε.Ε. Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση της Ελβετίας που παρότι αποτελεί μέλος της ΕΖΕ αποφάσισε μετά από δημοψήφισμα τη μη συμμετοχή της στον ΕΟΧ και επιμέρους συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή ένωση για την ρύθμιση του ελεύθερου εμπορίου.

Στόχος της δημιουργίας του ΕΟΧ μεταξύ των μελών της Ε.Ε. και των συμβαλλομένων χωρών στην ΕΖΕΣ (την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία) είναι η ενίσχυση των «τεσσάρων ελευθεριών» (ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, κεφαλαίων, υπηρεσιών και προσώπων), του ανταγωνισμού και των κρατικών ενισχύσεων, καθώς και άλλων τομέων που σχετίζονται με τις τέσσερις ελευθερίες.²¹

Από την ίδρυση της ΕΖΕΣ το 1960 μέχρι το 1977 είχε επιτευχθεί η κατάργηση των δασμών στα βιομηχανικά προϊόντα στο εμπόριο μεταξύ της ΕΟΚ και των κρατών της ΕΖΕΣ δίνοντας μια σοβαρή υπόσταση στο ελεύθερο εμπόριο μεταξύ των δύο οργανισμών και ενισχύοντας την συνεργασία.

Οι Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου που συνάπτει η ΕΖΕΣ με χώρες εκτός της Ε.Ε. περιλαμβάνουν κατάργηση δασμών στα βιομηχανικά αγαθά, άνοιγμα αγορών για παρόχους υπηρεσιών, υποστήριξη αμοιβαίας προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ενίσχυση των επενδύσεων και μέτρα ενίσχυσης της βιώσιμης ανάπτυξης και

²¹ **María Álvarez López / Algirdas Razauskas** 04-2024 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ), η Ελβετία και ο Βορράς (<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

προστασίας του περιβάλλοντος . Σήμερα, η ΕΖΕΣ έχει 29 ΣΕΣ που καλύπτουν 40 χώρες και εδάφη εκτός της ΕΕ όπως μεταξύ άλλων τις Η.Π.Α, το Μεξικό, την Σαουδική Αραβία, την Τουρκία και την Νότια Κορέα .

9.5. Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών μεταξύ Ε.Ε. και Ελβετίας

Οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της Ε.Ε. με την Ελβετία διέπονται από τη συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών του 1972 (τότε μεταξύ ΕΟΚ και Ελβετίας) και από τις διμερείς συμφωνίες του 1999. Ο κανονισμός 2840/1972 που κύρωσε την συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών σηματοδοτεί την έναρξη της συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε. και Ελβετίας. Στην συμφωνία προβλέπεται ρητά:

- α) κατάργηση των δασμών και των επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος στις εισαγωγές και στις εξαγωγές και
- β) των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές και στις εξαγωγές ή μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος καθώς επίσης και
- γ) απαγόρευση επιβολής νέων δασμών/επιβαρύνσεων ή ποσοτικών περιορισμών.

Επίσης στη συμφωνία επισυνάπτονται πρωτόκολλα, τα οποία αφορούν τη δασμολογική μεταχείριση ορισμένων προϊόντων και ορισμένων εμπορευμάτων που παράγονται από τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων. Σε έκτακτες περιπτώσεις κινδύνου της δημόσιας υγείας, της δημόσιας τάξης ή ασφάλεια και για την προστασία της ζωής ή της υγείας των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών, κάθε μέρος μπορεί να περιορίσει τις εν λόγω ελευθερίες.

Παραδείγματα θετικών συνεπειών συνεργασίας Ε.Ε. και Ελβετίας είναι ότι οι αμοιβαίες ανταλλαγές μεταξύ Ε.Ε. και Ελβετίας σε αγαθά και υπηρεσίες ανέρχονται σε περίπου 1 δισ. ευρώ κάθε εργάσιμη ημέρα, ενώ το 2020, η Ελβετία ήταν ο τέταρτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ε.Ε. μετά την Κίνα, τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο.²²

9.6. Εμπορικές Συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου Ε.Ε. και Ηνωμένο Βασίλειο

Την 1η Ιανουαρίου 2021(υπογραφή 24 Δεκεμβρίου 2020) το Ηνωμένο Βασίλειο αποχώρησε από την ενιαία αγορά και την τελωνειακή ένωση της ΕΕ, καθώς και από όλες τις ενωσιακές πολιτικές. Ως εκ τούτου, απώλεσε όλα τα δικαιώματα και τα οφέλη που είχε ως κράτος μέλος και δεν θα καλύπτεται πλέον από τις διεθνείς συμφωνίες της Ε.Ε. ²³

²² Delegation of the European Union to Switzerland and Liechtenstein, The European Union and Switzerland, 30-07-2021 (https://www.eeas.europa.eu/switzerland/european-union-and-switzerland_en?s=180) ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024 και EurLEX Document 21972A0722(03 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A21972A0722%2803%29>) ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024 ²³Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου: Μια νέα σχέση, με μεγάλες αλλαγές (europa.eu) (ανακτήθηκε από https://commission.europa.eu/document/download/5f9a61e8-e0a2-4f4a-8be2-1109bf136a4d_el?filename=eu-uk-tca-brochure_el.pdf)

Μετά από σειρά διαπραγματεύσεων, η Ε.Ε. και το Ηνωμένο Βασίλειο κατέληξαν στους όρους της νέας «συμφωνίας εμπορίου και συνεργασίας» η οποία θα διέπει τις μελλοντικές τους σχέσεις, και στην οποία το τελευταίο να αντιμετωπίζεται ως τρίτη χώρα. Οι σχέσεις Ε.Ε. και Ηνωμένου Βασιλείου διέπονται πλέον από:

- α. μια συμφωνία ελεύθερων συναλλαγών
- β. μια φιλόδοξη συνεργασία σε οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και αλιευτικά θέματα,
- γ. μια στενή εταιρική σχέση για την ασφάλεια των πολιτών,
- δ. ένα συνολικό πλαίσιο διακυβέρνησης.²⁴

Ως προς το ελεύθερο εμπόριο και την ζώνη ελευθέρου εμπορίου προβλέπονται στην συμφωνία ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου μηδενικοί δασμοί και μηδενικές ποσοστώσεις για όλα τα εμπορεύματα.

Οι επιχειρήσεις, για να επωφεληθούν από αυτές τις έκτακτες εμπορικές προτιμήσεις, πρέπει να αποδείξουν ότι τα προϊόντα τους πληρούν όλες τις αναγκαίες απαιτήσεις όσον αφορά τους «κανόνες καταγωγής». Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι οι εμπορικές προτιμήσεις που χορηγούνται βάσει της συμφωνίας ωφελούν τους οικονομικούς φορείς της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου και όχι τρίτες χώρες, με αποτέλεσμα να αποτρέπεται η καταστρατήγηση. Οι έμποροι μπορούν να πιστοποιούν οι ίδιοι την καταγωγή των εμπορευμάτων και η συμφωνία προβλέπει τη «συνολική σώρευση» (δηλ. οι έμποροι μπορούν να υπολογίζουν όχι μόνο τις καταγόμενες ύλες που χρησιμοποιούνται, αλλά και αν η μεταποίηση πραγματοποιήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο ή στην Ε.Ε.).

Η νέα συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου δεν θα εξασφαλίζει, σε καμία περίπτωση, το επίπεδο συνεργασίας που υπήρχε όταν το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν μέλος της ΕΕ, υπερβαίνει κατά πολύ τις παραδοσιακές συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών και παρέχει μια στερεή βάση για τη διατήρηση της μακροχρόνιας φιλίας και συνεργασίας στο μέλλον.

Οι μηδενικοί δασμοί, ωστόσο, προσφέρουν μεγάλο πλεονέκτημα για το εμπόριο ιδιαίτερα πλεονεκτήματα στα προϊόντα είτε τροφίμων και αγαθών είτε τεχνολογιών. Η σημασία της συγκεκριμένης συμφωνία είναι πασιφανής γιατί, χωρίς αυτή, οι εξαγωγές ορισμένων προϊόντων κρέατος ή γαλακτοκομικών προϊόντων θα βαρύνονταν με δασμούς άνω του 40 % με βάση τους συντελεστές του ΠΟΕ, ή 25 % για τα κονσερβοποιημένα ψάρια

²⁴Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμφωνίες μετά το Brexit { <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/post-brexit-agreements/>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

— και προς τις δύο κατευθύνσεις. Όσο για τις εξαγωγές αυτοκινήτων θα βαρύνονταν επίσης με δασμό 10%.²⁵

Η αναφερόμενη συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας που συνήφθη μεταξύ της ΕΕ και του Ηνωμένου Βασιλείου καθορίζει προτιμησιακές ρυθμίσεις σε τομείς όπως το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, το ψηφιακό εμπόριο, η διανοητική ιδιοκτησία, οι δημόσιες συμβάσεις, οι αεροπορικές και οδικές μεταφορές, η ενέργεια, η αλιεία, ο συντονισμός της κοινωνικής ασφάλισης, η επιβολή του νόμου και η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, η θεματική συνεργασία και η συμμετοχή σε προγράμματα της Ένωσης. Στηρίζεται σε διατάξεις που διασφαλίζουν ισότιμους όρους ανταγωνισμού και σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.²⁶

9.7. Ζώνη ελεύθερου εμπορίου μεταξύ Ε.Ε. και Ιαπωνίας

Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Ε.Ε. και της Ιαπωνίας είχαν ενισχυθεί τόσο πολύ ώστε το 2017 οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους ξεπέρασε το 129,3 δισεκατομμύρια ευρώ οδηγώντας στην δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου μεταξύ τους, διευκολύνοντας σημαντικά το διεθνές εμπόριο, με αποτέλεσμα την κατάργηση του 99% των δασμολογικών επιβαρύνσεων στην εξαγωγές της ΕΕ στην Ιαπωνία και μεγάλο ποσοστό και των δασμολογικών επιβαρύνσεων στις εξαγωγές Ιαπωνίας στην Ε.Ε.

Η εμπορική συμφωνία της Ε.Ε. με την Ιαπωνία προβλέπει:

- α) κατάργηση των δασμών και άλλων εμπορικών φραγμών,
- β) διευκόλυνση των εισαγωγών και των εξαγωγών των εταιρειών και από τα δύο μέρη και διασφάλιση του ανοίγματος των αγορών για τις υπηρεσίες όπως σε χρηματοπιστωτικές, τηλεπικοινωνιακές και μεταφορικές υπηρεσίες,
- γ) επιπρόσθετα τα μέρη αναλαμβάνουν υποχρέωση περί μη διακριτικής μεταχείρισης των επιχειρήσεων της ΕΕ που δραστηριοποιούνται στις αγορές δημοσίων συμβάσεων και
- δ) λήψη μέτρων για βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στην Ιαπωνία, καθώς και της προστασία των υψηλής ποιότητας ευρωπαϊκών γεωργικών προϊόντων, των αποκαλούμενων γεωγραφικών ενδείξεων (ΓΕ). Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει πρόβλεψη περί ενισχυμένης στήριξης των μικρότερων επιχειρήσεων που πλήττονται δυσανάλογα από εμπορικούς φραγμούς

Με την έναρξη ισχύος της, η συμφωνία κατάργησε το 99% των δασμολογικών

²⁵Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου: Μια νέα σχέση, με μεγάλες αλλαγές (europa.eu) (ανακτήθηκε από https://commission.europa.eu/document/download/5f9a61e8-e0a2-4f4a-8be2-1109bf136a4d_el?filename=eu-uk-tca-brochure_el.pdf)

²⁶Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_el) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024 και Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ερωτήσεις και απαντήσεις: Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ganda_20_2532) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

επιβαρύνσεων στην εξαγωγές της ΕΕ στην Ιαπωνία και μεγάλο ποσοστό και των δασμολογικών επιβαρύνσεων στις εξαγωγές Ιαπωνίας στην Ε.Ε. . Όσον αφορά τους δασμούς που δεν έχουν ακόμη καταργηθεί, συμφωνήθηκαν δασμολογικές ποσοστώσεις ή μειώσεις δασμών.

9.8. Οφέλη των εμπορικών συμφωνιών για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα της Ναυτεμπορικής Έκθεση που διενήργησε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας (ECIPE), «τα πνευματικά δικαιώματα, οι γεωγραφικές ενδείξεις, οι ευρεσιτεχνίες, τα εμπορικά σήματα και άλλα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας υποστηρίζουν το εμπόριο και την προστιθέμενη αξία στην Ευρώπη και οι ισχυρότερες διατάξεις δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΔΔΙ) στις Συμφωνίες Ελεύθερου Εμπορίου (ΣΕΣ) αυξάνουν ακόμη περισσότερο την απόδοση».

9.9 Οφέλη των εμπορικών συμφωνιών για την Ελλάδα

Σύμφωνα με άρθρο που δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονικής ιστοσελίδα Καθημερινής, σχετικά με έρευνα ως προς τα οφέλη του ελεύθερου εμπορίου για την Ελλάδα αναφέρονται τα εξής : «Στην Ερώτηση, ως προς τα οφέλη του ελεύθερου εμπορίου στην Ελλάδα, απάντησαν 30 Ελληνίδες και Έλληνες οικονομολόγοι. Εξ αυτών, το 83% θεωρεί ότι η σύναψη συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου ωφελεί μακροπρόθεσμα και χώρες με τα χαρακτηριστικά της Ελλάδας, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η αντίθετη άποψη δεν καταγράφηκε στις απαντήσεις. Μεταξύ των δύο επιλογών τοποθετήθηκε το 17% των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Από την άλλη πλευρά, διατυπώθηκε η επιφύλαξη ότι, παρά τα θετικά αποτελέσματα που παράγει το ελεύθερο εμπόριο, στην περίπτωση της Ελλάδας δεν πληρούνται οι δομικές προϋποθέσεις που θα της επέτρεπαν να συμμετέχει σ' αυτό με θετικές γι' αυτήν προοπτικές. Επίσης, επισημαίνεται ότι η υπερβολική εξειδίκευση των εθνικών οικονομιών, στην οποία συχνά οδηγούν οι ελεύθερες συναλλαγές μπορεί να μην αποτελεί θετική εξέλιξη, όπως καταδεικνύει τόσο η κατάρρευση της μεταποίησης στην Ελλάδα, όσο και η υπερβολική εξάρτηση της χώρας από τον τουρισμό. Προτείνεται γι' αυτό η επένδυση σε τομείς όπως η υψηλή τεχνολογία, ακόμη κι αν αυτή δεν αποδώσει άμεσα.

Σε κάθε περίπτωση, η πλήρης απουσία κατ' αρχήν αρνητικών απαντήσεων ως προς την ελευθερία του εμπορίου είναι ένα ιδιαίτερα αξιοσημείωτο αποτέλεσμα που αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία σε μια περίοδο που ο οικονομικός προστατευτισμός καταγράφει μια νέα δυναμική στον διεθνή δημόσιο διάλογο και στην πολιτική πρακτική.

Έκθεση που διενήργησε το Ευρωπαϊκό Κέντρο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας (ECIPE) δείχνει ότι η Ελλάδα είναι ευνοημένη από τις Συμφωνίες Ελευθέρου Εμπορίου της ΕΕ, οι οποίες περιλαμβάνουν κεφάλαια που επεκτείνουν τις διατάξεις για την πνευματική ιδιοκτησία, γνωστές ως ρήτρες «Trips-plus»

Σύμφωνα με το ECIPE, οι μεγαλύτερες αυξήσεις στο ΑΕΠ – αν ίσχυαν ισχυρότερες προβλέψεις ΔΙ στις ΣΕΣ- θα σημειώνονταν σε αυτή τη χώρα (+1,5%). Το ίδιο ισχύει και για τις επενδύσεις, οι οποίες θα ήταν αυξημένες κατά 1,9% στην Ελλάδα. Και πάλι, η Ελλάδα θα γνώριζε τις μεγαλύτερες αυξήσεις στις εξαγωγές (+1,5). Η Τουρκία είναι ο κύριος προορισμός εξαγωγών για την Ελλάδα, ενώ τα χημικά και τα μηχανήματα είναι οι βασικοί ελληνικοί εξαγωγικοί τομείς που εξαρτώνται από την πνευματική ιδιοκτησία.

Η έκθεση σημειώνει ότι οι κλάδοι που σχετίζονται με την πνευματική ιδιοκτησία στην Ελλάδα απασχολούν απευθείας περισσότερους από 170 χιλιάδες εργαζόμενους και αντιπροσωπεύουν το 10% της συνολικής ελληνικής παραγωγής, με τις τηλεπικοινωνίες, τα φαρμακευτικά προϊόντα και τα χημικά να δημιουργούν τις θέσεις εργασίας υψηλής αξίας.

Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό σημείο για την Ελλάδα είναι ότι οι ισχυρότερες διατάξεις για τη Διανοητική Ιδιοκτησία στις Συμφωνίες Ελευθέρου Εμπορίου της ΕΕ οδηγούν σε αύξηση των μισθών κατά 1,4% κάθε χρόνο. Αυτό σημαίνει ότι μια μέση ελληνική τετραμελής οικογένεια θα ωφελείται κατά 347 ευρώ ετησίως, όπως σημειώνει το ECIPE.

Η πνευματική ιδιοκτησία στο εμπόριο είναι επομένως πολύ σημαντική για την ελληνική οικονομία που δίνει ιδιαίτερο βάρος στις εξαγωγές. Η χώρα έχει πιέσει επίσης για αυξημένη προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων για τα προϊόντα της, κάτι που αποτελεί μια ακόμη σημαντική πτυχή της πολιτικής για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

10. Ανταγωνισμός

Το εμπόριο πραγματοποιείται στο σύνολο του από επιχειρήσεις, μικρότερες ή μεγαλύτερες, που παράγουν είτε ομοιογενές προϊόν είτε διαφοροποιημένα προϊόντα. Το προϊόν του κλάδου είναι το άθροισμα των προϊόντων των επιχειρήσεων του κλάδου. Σε κάθε κλάδο, ανάλογα το προϊόν εντοπίζονται διαφορετικός αριθμός επιχειρήσεων. Έτσι σε κάποιους κλάδους επιχειρήσεων εντοπίζεται μια επιχείρηση και σε άλλες περιπτώσεις περισσότερες από μία, οι οποίες σχηματίζουν την αγορά. Η δομή της αγοράς έχει σχέση με τη συμπεριφορά των αγοραστών και των πωλητών που δραστηριοποιούνται σ' αυτήν την αγορά. Οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας διακρίνονται παραδοσιακά σε τέσσερις κατηγορίες:

- α) πλήρως ανταγωνιστικούς,
- β) καθαρά μονοπώλια,
- γ) μονοπωλιακά ανταγωνιστικούς
- δ) ολιγοπώλια.

Ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνονται οι τιμές των προϊόντων και οι αποφάσεις των επιχειρήσεων για την ποσότητα του προϊόντος που θα παραχθεί διαφέρει σε κάθε μία από τις ανωτέρω κατηγορίες αυτές που ονομάζονται μορφές αγοράς, αποσκοπώντας στην μελέτη της συμπεριφοράς τόσο των επιχειρήσεων στην αγορά όσο και της αντίστοιχης διαμόρφωσης των τιμών.²⁷

10.1 Πλήρης Ανταγωνισμός

Στον πλήρη ανταγωνισμό εντοπίζεται ως κύρια προϋπόθεση ο μεγάλος αριθμός των επιχειρήσεων. Το βασικό χαρακτηριστικό ενός κλάδου που δραστηριοποιείται σε συνθήκες τέλει ανταγωνισμού είναι η παρουσία μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται και μετέχουν στην παραγωγική διαδικασία ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλον, προσφέροντας συνήθως τα προϊόντα τους σε οργανωμένες αγορές.

Σύμφωνα λοιπόν με την αρχή της ατομικότητας (atomicity), υπάρχει ένας αρκετά μεγάλος αριθμός σχετικά μικρών επιχειρήσεων στον κλάδο, ώστε καμία επιχείρηση να μην είναι σε θέση να επηρεάσει την τιμή του προϊόντος και επιπλέον δεν έχει κανένα σημαντικό αποτέλεσμα και επίπτωση στις υπόλοιπες επιχειρήσεις και προμηθευτές. Το προϊόν του κλάδου είναι απόλυτα ομοιογενές (product homogeneity). Οι επιχειρήσεις ενός τελείως ανταγωνιστικού κλάδου παράγουν ένα τυποποιημένο ή ομοιογενές προϊόν. Με δεδομένη την τιμή του, ο καταναλωτής είναι αδιάφορος ως προς τον πωλητή από τον οποίον το φυσικό αγαθό ή υπηρεσία αγοράζεται. Λόγω της τυποποίησης και ομοιογένειας του

²⁷ Γεώργιος Κορρές, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Διάλεξη Πέμπτη : (<https://eclass.aegean.gr/modules/document/file.php/GEO175/Oikonomikil-enotita5.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

προϊόντος, κάθε προσπάθεια ανταγωνισμού στη διαφορά ποιότητας, επικέντρωσης σε έντονη διαφήμιση ή έντονης προώθησης των πωλήσεων θεωρείται μη αποτελεσματική. Δηλαδή, αυτό σημαίνει ότι όσον αφορά τους αγοραστές, δεν πρέπει να υπάρχουν πραγματικές αλλά ούτε και φανταστικές διαφορές μεταξύ των προϊόντων, δηλαδή το προϊόν που προμηθεύουν οι διάφορες επιχειρήσεις στην αγορά ή στον κλάδο είναι ουσιαστικά το ίδιο.²⁸

Σε μία εντελώς ανταγωνιστική αγορά, οι επιχειρήσεις δεν ασκούν σημαντικό έλεγχο και δεν έχουν καμία επίδραση στην τιμή του παραγόμενου προϊόντος του κλάδου. Και αυτό γιατί κάθε επιχείρηση παράγει ένα τόσο μικρό μερίδιο της συνολικής παραγωγής του κλάδου έτσι ώστε οποιαδήποτε αύξηση ή μείωση του συνολικής παραγωγής της ίδιας επιχείρησης δεν θα επηρεάσει αισθητά την προσφορά του κλάδου, και κατά συνέπεια την τιμή του αγαθού ή της υπηρεσίας. Γενικά, κάθε επιχείρηση σε μία τελείως ανταγωνιστική αγορά δεν μπορεί να διαμορφώσει την τιμή του παραγόμενου προϊόντος του κλάδου, αλλά μπορεί μόνο να προσαρμόσει την διαδικασία παραγωγής της επιχείρησης σ' αυτήν την τιμή. Η επιχείρηση απολαμβάνει την ίδια τιμή ανά μονάδα προϊόντος, είτε αυτή παράγει μεγάλη ποσότητα, είτε μικρή.

Δεν πρέπει να υπάρχουν εμπόδια που να δυσκολεύουν την είσοδο των επιχειρήσεων στον κλάδο ή την έξοδο από αυτόν. Οι νέες επιχειρήσεις μπορούν ελεύθερα να εισέλθουν, ενώ οι ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις μπορούν ελεύθερα να αποχωρήσουν από μια τελείως ανταγωνιστική αγορά. Δεν υπάρχουν σημαντικά εμπόδια, όπως για παράδειγμα νομικά, τεχνολογικά, χρηματοοικονομικά που να εμποδίζουν την ελεύθερη είσοδο και έξοδο επιχειρήσεων από τον κλάδο. Σύμφωνα με την υπόθεση των ίσων ευκαιριών (equal access) όλες οι επιχειρήσεις έχουν πρόσβαση στις τεχνολογίες για την παραγωγή αγαθών, και επίσης κάθε επιχείρηση μπορεί να εισέλθει και να εξέλθει (free entry and exit) όποτε το επιθυμεί από την αγορά ή τον κλάδο.

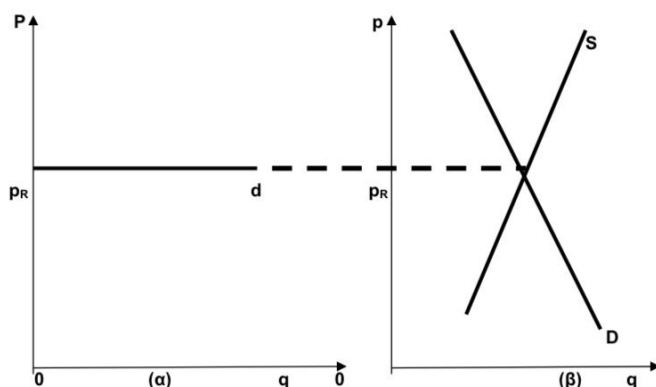
Οι επιχειρήσεις ενός τελείως ανταγωνιστικού κλάδου αντιμετωπίζουν οριζόντια καμπύλη ζήτησης. Ανεξάρτητα από την ποσότητα που πουλάει, η επιχείρηση δέχεται την τιμή της αγοράς. Εάν η επιχείρηση επιδιώξει να πουλήσει το παραγόμενο προϊόν σε τιμή υψηλότερη της αγοράς, δεν θα πουλήσει τίποτα: οι καταναλωτές θα στραφούν σε κάποια από τις άλλες επιχειρήσεις, της οποίας το προϊόν θεωρείται τέλειο υποκατάστατο. Επίσης, αφού η επιχείρηση μπορεί να πουλήσει όση ποσότητα επιθυμεί στην τιμή της αγοράς δεν υπάρχει λόγος να ζητήσει χαμηλότερη τιμή.

²⁸Γεώργιος Κορρές, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Διάλεξη Πέμπτη :(
<https://eclass.aegean.gr/modules/document/file.php/GE0175/Oikonomiki-enotita5.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

Τέλος, ισχύει η υπόθεση της πλήρους πληροφόρησης (perfect information), όπου αναφορικά όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, δηλαδή όλες οι επιχειρήσεις αλλά και οι καταναλωτές, έχουν πλήρη ενημέρωση, γνώση και πληροφόρηση σχετικά με τις τιμές που υπάρχουν στην αγορά, τους παραγωγικούς συντελεστές, την διαθέσιμη τεχνολογία, τις προτιμήσεις που υπάρχουν και το θεσμικό πλαίσιο που υπάρχει. Όταν υπάρχει πλήρης ανταγωνισμός σε ένα κλάδο, η τιμή του προϊόντος προσδιορίζεται από τη συνολική προσφορά και ζήτηση. Η επιχείρηση δεν είναι σε θέση να επηρεάσει την τιμή του προϊόντος. Κάθε επιχείρηση πρέπει να θεωρήσει την τιμή ως δεδομένη από την αγορά. Όπως γνωρίζουμε σε όλες τις μορφές αγοράς οι επιχειρήσεις επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους. Στο βραχυχρόνιο διάστημα μια επιχείρηση έχει ορισμένα σταθερά έξοδα, ανεξάρτητα από τον όγκο της παραγωγής της.

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει στόχος της κάθε επιχείρησης είναι να μεγιστοποιεί τα κέρδη της, το οποίο συνεπάγεται ότι αυτό συμβαίνει στην περίπτωση εκείνη όπου το οριακό έσοδο (MR) ισούται με το οριακό κόστος (MC) $MR = MC$. Τα οριακά έσοδα (MR) ισούνται με την μεταβολή στα συνολικά έσοδα που προέρχονται από την μεταβολή σε μια επιπλέον μονάδα προϊόντος που πωλείται. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι τα συνολικά έσοδα ισούνται με την κλίση της καμπύλης των συνολικών εσόδων (TR). Περαιτέρω, όμως, στον τέλει ανταγωνισμό τα οριακά έσοδα (MR) ισούνται με την τιμή (p), δηλαδή $MR = p$. Αυτό συμβαίνει γιατί όταν μια επιχείρηση θέτει την τιμή πάνω από την τιμή των υπολοίπων επιχειρήσεων, τότε δεν πουλάει τίποτα. Εάν αντίθετα μια επιχείρηση θέτει την τιμή πάνω από την τιμή των υπολοίπων επιχειρήσεων, τότε θα «καρπούται» όλη την ζήτηση της αγοράς, που όμως είναι δυσανάλογη με την παραγωγική της ικανότητα, δηλαδή δεν θα μπορεί να ανταποκριθεί σε τόσο μεγάλη ζήτηση. Δηλαδή αυτό σημαίνει ότι ανάλογα με το επίπεδο τιμής που τίθεται, η ζήτηση μεταβάλλεται από το μηδέν στο «άπειρο». Οπότε η άριστη συνθήκη γίνεται: $p = MC$ Αυτό σημαίνει, με άλλα λόγια, ότι στο καθεστώς του τέλει ανταγωνισμού, η επιχείρηση μεγιστοποιεί βραχυχρόνια τα κέρδη της στο σημείο εκείνο του προϊόντος όπου τα οριακά έσοδα (MR) ή η τιμή (p) ισούται με το οριακό κόστος (MC). Στην αγορά του τέλει ανταγωνισμού, η τιμή του προϊόντος καθορίζεται αποκλειστικά από την τομή της αγοραίας καμπύλης ζήτησης και της αγοραίας καμπύλης προσφοράς του προϊόντος.²⁹

²⁹ Ανακτήθηκε από : <https://eclass.aegean.gr/modules/document/file.php/GEO175/Oikonomikil-enotita5.pdf>

Διάγραμμα I: Η Καμπύλη Ζήτησης στον Τέλειο Ανταγωνισμό

10.2. Μονοπώλιο

Στον ατελή ανταγωνισμό και συγκεκριμένα στην περίπτωση του μονοπωλιακού ανταγωνισμού, ο αριθμός παραγωγών είναι περιορισμένος, συγκεκριμένα υπάρχει ένας παραγωγός και ένα μοναδικό προϊόν χωρίς στενά υποκατάστατα ώστε να μπορεί να αντικατασταθεί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα υπαρκτό έλεγχο των τιμών και κατευθυνόμενες τιμές. Ο βαθμός ελέγχου και δυνατότητα εισόδου στην αγορά είναι πολύ περιορισμένος. Συνήθως οι ανταγωνιστικές εταιρείες προσπαθούν να διαφοροποιούν ως προς την ποιότητα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα μονοπωλιακού ανταγωνισμού είναι οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. (Τριανταφυλλάκης, 2014).

Το διεθνές μονοπώλιο είναι η μορφή αγοράς όπου ένας μικρός αριθμός παραγωγών ή επιχειρήσεων ποιεί τη διεθνή κατανάλωση και έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τις τιμές των προϊόντων ή και να τις καθορίσει ανεξάρτητα από το τι υπαγορεύει ο μηχανισμός διαμόρφωσης της τιμών στην ελεύθερη αγορά. Για να επιτευχθεί χρειάζεται η συνεργασία παραγωγικών μονάδων από διαφορετικές χώρες. Τα διεθνή μονοπώλια δημιουργούνται με ενώσεις τύπου Cartel όπου κάποιες ομάδες χωρών με επιχειρήσεις που είναι μονοπωλιακές έρχονται σε συμφωνία ως προς την τιμή. Διατηρούν την αυτοτέλειά τους ως προς τη διοικητική δομή αλλά γίνεται συμφωνία ως προς την τιμή που θα πωλήσουν τα προϊόντα. Ένα πολύ γνωστό Cartel διεθνούς μονοπωλίου είναι ο OPEC (Organisation of Petroleum Exporting Countries) (Τσουνης, 2015).

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, ως "Dumping" είναι η διάθεση ενός προϊόντος στην εξωτερική αγορά σε τιμές χαμηλότερες από αυτές της εγχώριας αγοράς, το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως για δύο λόγους και συγκεκριμένα ως στρατηγική πωλήσεων στην διεθνή αγορά με στόχο τον εκτοπισμό ενός ανταγωνιστή από κάποιος άλλον. Στην περίπτωση αυτή είναι προσωρινής φύσης και χρησιμοποιείται από παραγωγούς εξαγωγείς με μεγάλη επιφάνεια, που έχουν δυνατότητες μονοπωλιακού ελέγχου της αγοράς. Δεύτερος λόγος μπορεί να θεωρηθεί η μεγιστοποίηση του κέρδους από τον παραγωγό-

εξαγωγέα. Στην περίπτωση αυτή, η επιχείρηση είναι μονοπώλιο που δραστηριοποιείται σε δύο αγορές, την εγχώρια και του εξωτερικού, και η επιχείρηση καλείται να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της. (Τσουνής, 2015).

Αν θεωρήσουμε ότι η εξωτερική αγορά και η εσωτερική αγορά είναι πλήρως αποκομμένες. Η επιχείρηση παράγει σε μια χώρα, αλλά αντιμετωπίζει δύο καμπύλες ζήτησης σε δύο διαφορετικές αγορές. Η επιχείρηση παράγει σε ένα εργοστάσιο για να καλύψει το σύνολο της ζήτησης και για τις δύο αγορές. Έτσι, MR είναι το οριακό έσοδο που είναι ίσο με το άθροισμα των οριακών εσόδων των δύο αγορών. Η άριστη ποσότητα που παράγει η επιχείρηση είναι η ποσότητα που διατίθεται και στις δύο αγορές και είναι ίση με $Q^* = Q_1^* + Q_2^*$. Αφού, η καμπύλη ζήτησης διαφέρει σε κάθε αγορά, η επιχείρηση αντιμετωπίζει διαφορετικές καμπύλες οριακών εσόδων σε κάθε αγορά.

Το ερώτημα που αντιμετωπίζει ο μονοπωλητής είναι πώς θα καταλείψει την ποσότητα του προϊόντος που παράγεται σε ένα εργοστάσιο του εσωτερικού στις δύο αγορές του εσωτερικού και εξωτερικού, ώστε να μεγιστοποιήσει το ολικό του έσοδο. Πρέπει να το κάνει με τέτοιο τρόπο ώστε το οριακό έσοδο της τελευταίας πωλούμενης μονάδας στο πρώτο τμήμα να είναι ίσο με το οριακό έσοδο της τελευταίας πωλούμενης μονάδας στο δεύτερο τμήμα. Εάν δεν συμβαίνει αυτό, το ολικό έσοδο μπορεί να αυξηθεί με τη μεταφορά πωλήσεων, από την αγορά στην οποία το οριακό έσοδο είναι χαμηλό στην αγορά όπου το οριακό έσοδο είναι υψηλό. Για να υπάρχει ισορροπία πρέπει το οριακό κόστος να ισούται με το οριακό έσοδο της μιας χώρας και με το οριακό έσοδο της άλλης χώρας, δηλαδή $MC = MR_1 = MR_2$. Έτσι, βρίσκουμε τις τιμές P_1^* και P_2^* . Η αγορά με την καμπύλη ζήτησης με τη μικρότερη 125 ελαστικότητα έχει τη μεγαλύτερη τιμή. Έτσι, $P_1^* > P_2^*$. Το μονοπώλιο μεγιστοποιεί τα κέρδη εάν διαχωριστούν οι τιμές στις δύο αγορές. Διαθέτει το προϊόν σε τιμή P_1^* στην αγορά 1 και σε τιμή P_2^* στην αγορά 2. Η τιμή P_1^* είναι μεγαλύτερη από την τιμή P_2^* . Το μονοπώλιο στην προκειμένη περίπτωση ασκεί dumping σε μόνιμη βάση. Πρέπει όμως για να είναι οι τιμές διαφορετικές στις δύο αγορές οι ελαστικότητες της ζήτησης να είναι διαφορετικές. (Τσουνής, 2015)

Μια επιχείρηση σε ένα μονοπωλιακό ανταγωνιστικό κλάδο αναμένεται να πωλεί – περισσότερο όσο μεγαλύτερη είναι η συνολική ζήτηση για το προϊόν του κλάδου της και όσο υψηλότερες είναι οι τιμές που χρεώνονται από τους ανταγωνιστές της. – λιγότερο όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων στον κλάδο και όσο υψηλότερη είναι η τιμή της. Αυτές οι ιδιότητες εκφράζονται από τη συνάρτηση: $Q = S[1/n - b(P - P)]$ – Q είναι οι πωλήσεις μια μεμονωμένης επιχείρησης – S είναι οι συνολικές πωλήσεις στον κλάδο – n είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων στον κλάδο – b είναι μια σταθερά που αντιπροσωπεύει

την αντίδραση των πωλήσεων μιας επιχείρησης στη μεταβολή της τιμής της – P είναι η τιμή που χρεώνεται από την ίδια την επιχείρηση – P (με παύλα από πάνω) είναι η μέση τιμή που χρεώνεται από τους ανταγωνιστές της. Η εξίσωση αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί διαισθητικά ως εξής: αν όλες οι επιχειρήσεις χρεώνουν την ίδια τιμή, καθεμιά θα έχει ένα μερίδιο αγοράς $1/n$. Μια επιχείρηση που χρεώνει περισσότερο από το μέσο όρο των άλλων επιχειρήσεων θα έχει ένα μικρότερο μερίδιο αγοράς, ενώ μια επιχείρηση που χρεώνει λιγότερο θα έχει ένα μεγαλύτερο μερίδιο.³⁰

10.3. Φυσικό Μονοπώλιο

Παραπάνω εξετάστηκε η περίπτωση του μονοπωλίου όταν υπάρχουν περισσότεροι από ένας παραγωγοί, παραγωγικές μονάδες. Υπάρχει επίσης η περίπτωση της ύπαρξης ενός μονοπωλητή ο οποίος αντιμετωπίζει *όλη την ζήτηση του κλάδου με μια παραγωγική εγκατάσταση*. Η περίπτωση αυτή φαίνεται πιο πιθανή όταν υπάρχουν μεγάλες οικονομίες κλίμακας. Το κόστος εγκατάστασης ενός εθνικού επικοινωνιακού δικτύου είναι τεράστιο. Το κόστος όμως σύνδεσης ενός οριακού συνδρομητή είναι χαμηλό μετά την εγκατάσταση του δικτύου.

Τα μονοπώλια που απολαμβάνουν μεγάλες οικονομίες κλίμακας ονομάζονται φυσικά μονοπώλια. Οι μεγάλες οικονομίες κλίμακας μπορούν να εξηγηθούν γιατί υπάρχει ένας μόνο παραγωγός ο οποίος δεν χρειάζεται να ανησυχεί για την είσοδο στον κλάδο άλλων παραγωγών. Οι μικρότεροι παραγωγοί που θα ήθελαν να μπουν σε έναν τέτοιο κλάδο θα αντιμετώπιζαν ένα *απαγορευτικό κόστος*. (David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch 3^η έκδοση).

Σε έναν κλάδο που λειτουργεί με φυσικό μονοπώλιο *το μακροχρόνιο μέσο κόστος πέφτει σταθερά με την αύξηση της παραγωγής*. Μόνο μια τέτοια επιχείρηση μπορεί να επιβιώσει σε έναν τέτοιο κόσμο. (David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch). Δεν είναι δυνατόν να αυξηθεί ο ανταγωνισμός στην αγορά. Είναι προτιμότερο να υπάρχει μόνο ένας παραγωγός στην αγορά. Ο λόγος είναι ότι, αν χωρίσουμε την επιχείρηση για να δημιουργήσουμε ανταγωνισμό, οι πολλές επιχειρήσεις θα παράγουν με υψηλότερο μέσο κόστος, και αυτό είναι σπατάλη των κοινωνικών πόρων (David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch).

³⁰ Eclass Πανεπιστημίου Πατρών Οι επιχειρήσεις στην Παγκόσμια Οικονομία
(https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/ECON1356/%CE%9A%CE%B5%CF%86%208_%CE%94%CE%B9%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B7.pdf) ημερομηνία 21-07-2024

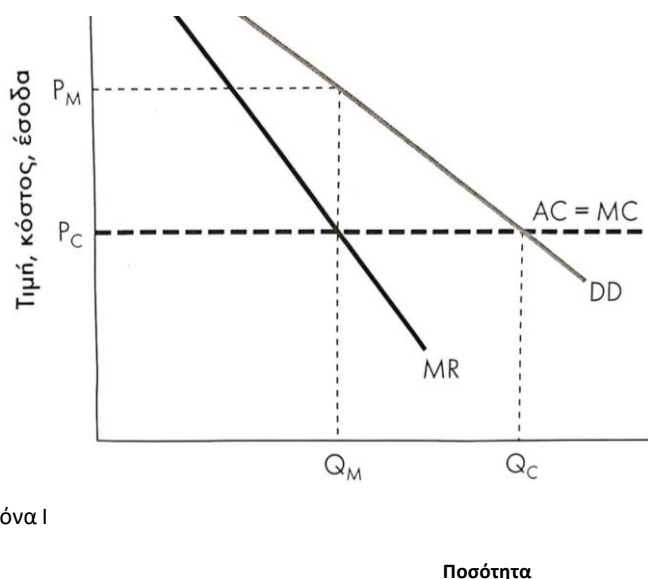
10.4. Ολιγοπώλιο

Σε συνθήκες τέλειου ανταγωνισμού, υπάρχουν τόσες πολλές επιχειρήσεις τόσες πολλές επιχειρήσεις στον κλάδο, ώστε καμιά να μην ανησυχεί για την επίδραση των ενεργειών της στις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Όμως χαρακτηριστικό του ολιγοπωλιακού κλάδου είναι ότι κάθε επιχείρηση πρέπει να εξετάζει την επίδραση των ενεργειών της στις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Κάθε επιχείρηση πρέπει να προβλέψει πώς θα ενεργήσουν οι αντίπαλοί της. (David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch 3^η έκδοση). Έτσι στο ολιγοπώλιο εντοπίζονται ελάχιστοι παραγωγοί και ασήμαντη ή καμία διαφορά ως προς τον βαθμό διαφοροποίησης του προϊόντος. Όπως επίσης εντοπίζεται και σημαντικός έλεγχος των τιμών. Ο βαθμός διεισδύσεως στην αγορά είναι μικρός, έως ανύπαρκτος και ο ανταγωνισμός εντοπίζεται κυρίως στην ποιότητα του προϊόντος ανάμεσα στις επιχειρήσεις. Στον μονοπωλιακό ανταγωνισμό συναντάμε κυρίως επιχειρήσεις παραγωγής χάλυβα και αλουμινίου. (Τριανταφυλλάκης, 2014)

Στην περίπτωση του μονοπωλίου δείχνει την περίπτωση ενός κλάδου στον οποίο κάθε επιχείρηση, και όλος ο κλάδος, έχει σταθερό μέσο και οριακό κόστος στο επίπεδο P_c . Στο ε ότι ένας ανταγωνιστικός κλάδος παράγει ποσότητα Q_c στην τιμή P_c αλλά ένα μονοπώλιο πολλών εγκαταστάσεων μεγιστοποιεί τα κέρδη του παράγοντας ποσότητα Q_m στην τιμή P_m . Αν οι ολιγοπωλητές συμπράξουν για να παράγουν ποσότητα Q_m λέμε ότι ενεργούν ως μονοπώλιο από σύμπραξη. Έχοντας με αυτό τον τρόπο αποφασίσει το ύψος του προϊόντος του κλάδου, οι επιχειρήσεις κατανέμουν με παρασκηνακές διαπραγματεύσεις την παραγωγή και τα κέρδη μεταξύ τους. (David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch, 3^η έκδοση)

Παρ' όλα αυτά όμως, είναι δύσκολο να αποτραπεί η αθέτηση της συλλογικής συμφωνίας από τις επιχειρήσεις. Στο παρακάτω σχήμα φαίνεται ότι τα κοινά κέρδη μεγιστοποιούνται όταν το συνολικό προϊόν περιορίζεται στο επίπεδο Q_m και η τιμή ωθείται στο επίπεδο P_m . Κάθε επιχείρηση μπορεί να επεκτείνει την παραγωγή της με οριακό κόστος P_c .

Αν μια επιχείρηση επεκτείνει την παραγωγή της πουλώντας κάτω από την συμφωνηθείσα τιμή P_m τα κέρδη της θα αυξηθούν αφού το οριακό έσοδο της θα είναι μεγαλύτερο από το οριακό κόστος της. Το κέρδος της επιχείρησης αυτής πραγματοποιείται σε βάρος άλλων εταιρειών. Το προϊόν του κλάδου είναι τώρα μεγαλύτερο από το άριστο προϊόν Q_m τα συνολικά της κέρδη είναι χαμηλότερα και οι άλλες επιχειρήσεις θίγονται. (David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch, 3^η έκδοση)

Εικόνα Ι

Επομένως οι ολιγοπωλητές είναι διχασμένοι μεταξύ της επιθυμίας να συμπράξουν με τους άλλους, κι έτσι να μεγιστοποιήσουν τα κοινά κέρδη και της επιθυμίας να ανταγωνιστούν για να αυξήσουν το μερίδιο αγοράς που έχουν καθώς και τα κέρδη τους σε βάρος των ανταγωνιστών τους. Αλλά αν όλες οι επιχειρήσεις επιδοθούν στον ανταγωνισμό, τα κοινά κέρδη θα είναι χαμηλά και καμιά επιχείρηση δεν θα τα πάει πολύ καλά. (David Begg, Gianluigi Vernasca, Stanley Fischer, Rudiger Dornbusch, 3η έκδοση)

10.5. Ατελής ανταγωνισμός και Διεθνές Εμπόριο

Στην παραπάνω ενότητα αναλύθηκαν οι ειδικές περιπτώσεις του ανταγωνισμού και πως ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά και την ζήτηση οι επιχειρήσεις καθορίζουν την παραγωγή και τις τιμές τους. Στην συγκεκριμένη ενότητα θα εξετάσουμε πως ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά από άποψη ανταγωνισμού, οι επιχειρήσεις διαμορφώνουν την παραγωγή ανάλογα με την ζήτηση και την τιμή πριν και αφότου επεκταθούν σε νέες αγορές.

Η βασική ιδέα είναι ότι το διεθνές εμπόριο *αυξάνει το μέγεθος της αγοράς και άρα μειώνει το μέσο κόστος σε ένα μονοπωλιακό ανταγωνιστικό κλάδο*. Μέσω του εμπορίου διαμορφώνεται μια παγκόσμια αγορά που είναι μεγαλύτερη από οποιαδήποτε εθνική αγορά. Κάθε χώρα μπορεί να ειδικευτεί στην παραγωγή ενός στενότερου φάσματος προϊόντων από αυτά που θα παρήγαγε εάν δεν υπήρχε διεθνές εμπόριο. Επιπλέον, αγοράζοντας όσα αγαθά δεν παράγει από άλλες χώρες, κάθε χώρα μπορεί ταυτόχρονα να αυξάνει την ποικιλία των αγαθών που είναι διαθέσιμα στους καταναλωτές της. Έτσι, το διεθνές εμπόριο προσφέρει μια ευκαιρία για αμοιβαίο *όφελος* ακόμη και αν οι χώρες δεν διαφέρουν όσον αφορά τους πόρους ή την τεχνολογία τους.

Όσο που όταν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε κάθε κράτος παράγουν προϊόντα σε καθεστώς *εσωτερικών οικονομιών κλίμακας*, επέρχεται *ατελής ανταγωνισμός στην αγορά*. Για την εξέταση του διεθνούς εμπορίου σε διαφορετικές συνθήκες αγοράς δύο χωρών της Ημεδαπής και της Αλλοδαπής πρέπει πρώτα να θεωρήσουμε ως δεδομένο ότι *δεν υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα* σε καμία από τις δύο χώρες παραγωγής η συνάρτησης ζήτησης και κόστους είναι ταυτόσημες και στις δύο χώρες και κατά συνέπεια εφόσον έχουν δημιουργηθεί οικονομίες κλίμακας, η διάρθρωση και οι επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου εξαρτώνται μόνο από αυτές.³¹

α) Μονοπώλιο και Διεθνές εμπόριο

Με αυτά τα δεδομένα, όταν η παραγωγή του κλάδου πριν από την απελευθέρωση του εμπορίου γίνεται από μία μονοπωλιακή επιχείρηση. Η μονοπωλιακή επιχείρηση αντιμετωπίζει μια γραμμική καμπύλη ζήτησης με αρνητική κλίση, και το μέσο κόστος της φθίνει καθώς αυξάνεται η κλίμακα παραγωγής. Έτσι η συνάρτηση ζήτησης διαμορφώνεται για το προϊόν του κλάδου Q στην Ημεδαπή ως εξής :

$Q=A-bP$, όπου Q είναι η το προϊόν, το A και b είναι σταθερές και πάντα θετικός αριθμός, P είναι η τιμή του προϊόντος Q . Η παράμετρος A μετρά τη μέγιστη δυνατή ζήτηση για το προϊόν (μέγεθος αγοράς), ενώ οι παράμετροι b την ευαισθησία της ζήτησης σε μεταβολές της τιμής του προϊόντος.

Αν η καμπύλη ζήτησης αναλυθεί ως προς την τιμή έχουμε : $P= A-Q/b$

Όπου μπορούμε να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι για να αυξηθεί η παραγωγή της επιχείρησης κατά μία μονάδα, η τιμή θα πρέπει να πέσει κατά $1/b$ μονάδες. Οπότε και οι αποφάσεις της επιχείρησης σχετικά με την τιμή σχετίζονται άμεσα με τις παραγωγικές αποφάσεις της.

Τα έσοδα της μονοπωλιακής επιχείρησης μπορούν αν δοθούν από τον τύπο: $TR= PQ= Q(Q-A)/b$ όταν TR συμβολίζει τα συνολικά έσοδα (total revenue).

Δηλαδή όταν μία μονοπωλιακή επιχείρηση *αυξάνει την παραγωγή της κατά μία μονάδα, η αύξηση των εσόδων της είναι μικρότερη από την ισχύουσα τιμή, διότι η τιμή πέφτει για όλη την παραγωγή*. Το επιπλέον έσοδο από την αύξηση της παραγωγής της καλείται οριακό έσοδο (marginal revenue).

Η τεχνολογία της παραγωγής χαρακτηρίζεται από αύξουσες αποδόσεις κλίμακας. Αυτό μπορεί να γραφεί με βάση τη συνάρτηση κόστους της επιχείρησης, η οποία υιοθετείται ότι έχει τη μορφή.

³¹Γεώργιος Αλογοσκούφης, Διεθνής Οικονομική Διάλεξη 9, Εσωτερικές Οικονομίες Κλίμακας, Ατελής Ανταγωνισμός και Διεθνές Εμπόριο (<https://international-economics.com/wp-content/uploads/2012/04/lect-9-intecon.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

$TC = F + cQ$, όπου TC είναι το συνολικό κόστος παραγωγής. Οι παράμετροι F και το c είναι σταθερές, θετικές παράμετροι. F είναι το πάγιο κόστος, το οποίο υποθέτουμε ότι είναι ανεξάρτητο από την κλίμακα παραγωγής και c είναι το κατά μονάδα προϊόντος μεταβλητό κόστος παραγωγής στον μονοπωλιακό ανταγωνισμό γίνεται από μια επιχείρηση με συνάρτηση το κόστος $C = F + cQ$, όπου C είναι η παραγωγή, F είναι η και Q είναι η ποσότητα.

Αντίστοιχα διαμορφώνονται και οι συναρτήσεις στη Ημεδαπή χώρα όπου και εκεί η παραγωγή γίνεται από μια μόνο επιχείρηση. Συγκεκριμένα η συνάρτηση της ζήτησης διαμορφώνεται ως εξής $Q^* = A - bP^*$ και της παραγωγής $C^* = F + cQ^*$

Αν δεν υπάρχει η δυνατότητα εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών της Αλλοδαπής και της Ημεδαπής, η παραγωγή και οι τιμές στις χώρες προσδιορίζονται όπως προβλέπει το υπόδειγμα του μονοπωλίου $Q = Q^* = \frac{1}{2}(A - bc)$ και $P = P^* = c + \frac{1}{2}(A - bc/b)$

Σε ένα συγκεκριμένο κλάδο σε δύο χώρες, την Ημεδαπή και την Αλλοδαπή, οι επιχειρήσεις παράγουν κάτω από συνθήκες εσωτερικών οικονομιών κλίμακας, με αποτέλεσμα να επικρατεί ατελής ανταγωνισμός. Σε ένα τέτοιο πρότυπο μπορούν να εξεταστούν τρεις περιπτώσεις.

1. Την περίπτωση ενός κλάδου στον οποίο, πριν από την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, η παραγωγή σε κάθε χώρα γίνεται από μία μονοπωλιακή επιχείρηση.
2. Δεύτερον, θα εξετάσουμε την περίπτωση στην οποία η διάρθρωση της αγοράς σε κάθε χώρα, πριν από την απελευθέρωση του εμπορίου, είναι ολιγοπωλιακή.
3. Τρίτον, θα εξετάσουμε την περίπτωση στην οποία η διάρθρωση της αγοράς χαρακτηρίζεται από συνθήκες μονοπωλιακού ανταγωνισμού.

Με δεδομένο ότι οι συναρτήσεις ζήτησης όσο και οι συναρτήσεις κόστους είναι ταυτόσημες και στις δύο χώρες. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα σε καμία χώρα. Κατά συνέπεια, η διάρθρωση και οι επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου προσδιορίζονται μόνο από την ύπαρξη οικονομιών κλίμακας. (Αλογοσκούφης, 2013)

- Στην περίπτωση του μονοπωλίου :

Η συνάρτηση ζήτησης για το προϊόν του κλάδου στην Ημεδαπή δίνεται από $Q = A - bP$, όπου Q είναι η το προϊόν, το A και b είναι σταθερές και πάντα θετικός αριθμός, P είναι η τιμή του προϊόντος Q . Η παράμετρος A μετρά τη μέγιστη δυνατή ζήτηση για το προϊόν (μέγεθος αγοράς), ενώ οι παράμετροι b την ευαισθησία της ζήτησης σε μεταβολές της τιμής του προϊόντος.

Η παραγωγή γίνεται από μία μονοπωλιακή επιχείρηση με συνάρτηση κόστους $C = F + cQ$

Αντίστοιχες είναι οι συναρτήσεις ζήτησης και κόστους στην Αλλοδαπή, όπου επίσης η παραγωγή γίνεται από μία μονοπωλιακή επιχείρηση.

$$Q^* = A - bP^*$$

$$C^* = F - cQ^*$$

Όπου οι μεταβλητές με αστεράκι αναφέρονται στην παραγωγή, το κόστος και τις τιμές στην Αλλοδαπή. Οι παράμετροι των συναρτήσεων ζήτησης και των συναρτήσεων κόστους είναι ταυτόσημες και στις δύο χώρες.

Αν δεν υπάρχει η δυνατότητα εμπορίου μεταξύ των χωρών, η παραγωγή και οι τιμές στην κάθε μία από τις δύο χώρες προσδιορίζονται όπως προβλέπει το υπόδειγμα του μονοπωλίου.

$$Q = Q^* = \frac{1}{2} (A - bc)$$

$$P = P^* = c + \frac{1}{2} \{A - bc/b\}$$

- Στην δεύτερη περίπτωση όπου το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών είναι ελεύθερο, οι επιχειρήσεις μεγιστοποιούν τα κέρδη τους υπό τον περιορισμό της παγκόσμιας ζήτησης, $Q + Q^* = 2A - 2bP$

Με την ελευθεροποίηση του εμπορίου έχουμε πλέον μια παγκόσμια δυοπωλιακή αγορά.

Η παραγωγή της κάθε χώρας και η παγκόσμια τιμή ισορροπίας θα προσδιοριστεί από, $Q = Q^* = \frac{1}{3} (2A - 2bc) = \frac{2}{3} (A - bc)$, $P_w = c + \frac{1}{3} \{A - bc/b\}$ (Αλογοσκούφης, 2013)

Η απελευθέρωση του εμπορίου οδηγεί σε αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής, σε αύξηση της κατανάλωσης των προϊόντων του κλάδου και στις δύο χώρες και μείωση των τιμών των προϊόντων του κλάδου για τους καταναλωτές και των περιθωρίων κέρδους για τις επιχειρήσεις.

Ο λόγος που διευρύνεται η παγκόσμια παραγωγή και κατανάλωση και μειώνονται οι τιμές του κλάδου είναι ότι η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αλλάζει τη διάρθρωση της αγοράς, από μονοπωλιακή σε δυοπωλιακή. Δεδομένου ότι σε μία δυοπωλιακή αγορά ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο επιχειρήσεων οδηγεί σε χαμηλότερες τιμές και μεγαλύτερη συνολική παραγωγή από ότι στο μονοπώλιο, το διεθνές εμπόριο έχει θετικές επιπτώσεις στην ευημερία και των δύο χωρών. (Αλογοσκούφης, 2013)

Αξίζει να σημειώσουμε ότι σε αυτό το συμμετρικό υπόδειγμα δεν μπορούμε να πούμε τίποτα για το ποια χώρα εξάγει και ποια εισάγει το προϊόν του κλάδου. Το εμπόριο είναι ενδοκλαδικό, και οι εισαγωγές της μίας χώρας ισούνται με τις εξαγωγές της. Ωστόσο δεν υπάρχει κάτι στο υπόδειγμα το οποίο να μας βοηθήσει να προσδιορίσουμε τον όγκο και τη διάρθρωση των εισαγωγών και των εξαγωγών, δεδομένου ότι τα προϊόντα είναι ταυτόσημα

στη συνείδηση των καταναλωτών. Στην ισορροπία οι καταναλωτές και στις δύο χώρες θα είναι αδιάφοροι μεταξύ της κατανάλωσης εγχωρίως παραγομένων προϊόντων ή εισαγομένων. (Αλογοσκούφης, 2013)

Αν τα προϊόντα που παράγονται από διαφορετικές επιχειρήσεις είναι διαφοροποιημένα στη συνείδηση των καταναλωτών, τότε μία επιπλέον ωφέλεια του διεθνούς εμπορίου είναι ότι αυξάνει την ποικιλία των προϊόντων στα οποία έχουν πρόσβαση οι καταναλωτές. (Αλογοσκούφης, 2013)

10.6. Ολιγοπώλια και Διεθνές Εμπόριο

Αν υποθέσουμε ότι σε κάθε χώρα πριν την απελευθέρωση του εμπορίου στην Αλλοδαπή και την Ημεδαπή είναι ολιγοπωλιακή. Η συνάρτηση της ζήτησης για το προϊόν του ενός συγκεκριμένου κλάδου στην Ημεδαπή και την Αλλοδαπή δίνεται από τις συναρτήσεις: $Q=A-bP$ και σε συνάρτηση ζήτησης είναι $Q^*=A-bP^*$.

Η παραγωγή στην Ημεδαπή γίνεται από N ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις με συνάρτηση το κόστος, $C_n = F+c_nq$ όπου $n=1,2,\dots,N$

Αντίστοιχα, στην Αλλοδαπή η παραγωγή γίνεται από N^* ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις με συνάρτηση κόστους ταυτόσημη με την $C_n = F + c_nq^*$. Έτσι πριν την απελευθέρωση του εμπορίου ο αριθμός των επιχειρήσεων στην Ημεδαπή και την Αλλοδαπή είναι ίσος και $N = N^* = A-bc/vbF - 1$ (Αλογοσκούφης, 2013)

Η απελευθέρωση του εμπορίου οδηγεί σε αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά της κάθε χώρας μειώνοντας τις ολιγοπωλιακές στρεβλώσεις. Η διεύρυνση της αγοράς οδηγεί σε μείωση του μέσου κόστους παραγωγής και των τιμών, λόγω αύξησης του ότι αυξάνει στην κλίμακα παραγωγής όλων των επιχειρήσεων και σε αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής του κλάδου.

Μετά την απελευθέρωση του εμπορίου, η αγορά διευρύνεται για όλες τις επιχειρήσεις με αποτέλεσμα να αλλάζει η κλίση της καμπύλης μέσου κόστους, δεδομένου ότι κάθε επιχείρηση τώρα παράγει για μεγαλύτερη κλίμακα παραγωγής. Στη νέα ισορροπία, ο αριθμός των επιχειρήσεων που παράγουν για την αγορά της Ημεδαπής αυξάνεται δεδομένου ότι τώρα και κάποιες επιχειρήσεις της Αλλοδαπής παράγουν για την εγχώρια αγορά. Αντίστοιχες είναι οι εξελίξεις και στην αγορά της Αλλοδαπής, και αντιστοίχως μετά την απελευθέρωση του εμπορίου κάποιες επιχειρήσεις της Ημεδαπής παράγουν για την αγορά της Αλλοδαπής. Η ποικιλία των προϊόντων διευρύνεται και στις δύο αγορές, και η μέση τιμή μειώνεται προς όφελος των καταναλωτών. (Αλογοσκούφης, 2013)

Ωστόσο μετά την απελευθέρωση, κάθε επιχείρηση έχει μεγαλύτερο μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς σε σχέση με την ισορροπία πριν την απελευθέρωση του διεθνούς

εμπορίου, το μέσο κόστος της άρα και η τιμή ισορροπίας είναι χαμηλότερα. (Αλογοσκούφης, 2013)

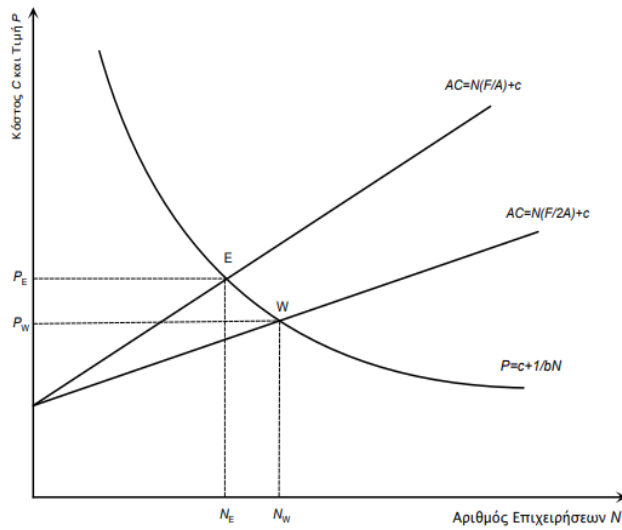
Το διεθνές εμπόριο οδηγεί σε αύξηση της παγκόσμιας ευημερίας καθώς με τη μείωση της τιμής ισορροπίας και την αύξηση της ποικιλίας και της προσφερόμενης ποσότητας προϊόντων και στις δύο αγορές υπάρχει ωφέλεια για τους καταναλωτές. (Αλογοσκούφης, 2013)

Ωστόσο, μετά την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, κάποιοι παραγωγοί και στις δύο οικονομίες δεν αντέχουν τον αυξημένο ανταγωνισμό και οδηγούνται εκτός αγοράς. Αυτό συνεπάγεται την αύξηση της μέσης κλίμακας παραγωγής για τις υπόλοιπες επιχειρήσεις και είναι ο λόγος για τον οποίο μειώνεται το μέσο κόστος παραγωγής και οι τιμές του προϊόντος του κλάδου. (Αλογοσκούφης, 2013)

10.7 Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός και Διεθνές Εμπόριο

Πριν την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου η διάθρωση του κλάδου σε κάθε μία από τις δύο χώρες χαρακτηρίζεται από συνθήκες μονοπωλιακού ανταγωνισμού. Η απελευθέρωση του εμπορίου οδηγεί σε μείωση της μέσης τιμής και του μέσου κόστους παραγωγής και σε αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων που παράγουν για την κάθε οικονομία. Δεδομένου ότι το μέγεθος της αγοράς στο υπόδειγμα του μονοπωλιακού ανταγωνισμού θεωρείται δεδομένο η παραγωγή παγκόσμια ισούται με 2A και δεν μεταβάλλεται μετά την απελευθέρωση του εμπορίου. (Αλογοσκούφης, 2013)

Η ισορροπία για την αγορά της Ημεδαπής παρουσιάζεται παρακάτω διάγραμμα. Στο σημείο E προσδιορίζεται το επίπεδο τιμών, το μέσο κόστος και ο αριθμός των επιχειρήσεων που παράγουν για την αγορά της Ημεδαπής πριν την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου. Μετά την απελευθέρωση του εμπορίου, η αγορά διευρύνεται για όλες τις επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα να αλλάξει η κλίση της καμπύλης μέσου κόστους, δεδομένου ότι κάθε επιχείρηση τώρα παράγει για μεγαλύτερη αγορά και το σταθερό κόστος επιμερίζεται σε μεγαλύτερη κλίμακα παραγωγής. Στη νέα ισορροπία, ο αριθμός των επιχειρήσεων που παράγουν για την αγορά της Ημεδαπής αυξάνεται δεδομένου ότι τώρα και κάποιες επιχειρήσεις της Αλλοδαπής παράγουν για την εγχώρια αγορά. Αντίστοιχες είναι οι εξελίξεις και στην αγορά της αλλοδαπής και συγχρόνως και για κάποιες επιχειρήσεις της Ημεδαπής που παράγουν για την αγορά της Αλλοδαπής. *Η ποικιλία των προϊόντων διευρύνεται και στις δύο αγορές και η μέση τιμή μειώνεται προς όφελος των καταναλωτών.* (Αλογοσκούφης, 2013)

Διάγραμμα II Διεθνές Εμπόριο και Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός

Η παραπάνω εικόνα έχει ανακτηθεί από το βιβλίο του Διεθνής Οικονομική και Παγκόσμια Οικονομία (Αλογοσκούφης, 2013).

11. Οικονομίες Κλίμακας

Οι εσωτερικές οικονομίες κλίμακας υπάρχουν όταν οι μεγάλες επιχειρήσεις έχουν ένα πλεονέκτημα κόστους σε σχέση με τις μικρές επιχειρήσεις, το οποίο οδηγεί σε μια διάρθρωση αγοράς που χαρακτηρίζεται από ατελή ανταγωνισμό. Η ύπαρξη εσωτερικών οικονομιών κλίμακας σημαίνει ότι το μέσο κόστος παραγωγής μιας επιχείρησης μειώνεται καθώς αυτή παράγει περισσότερο προϊόν. Αυτές οι επιχειρήσεις θα ήταν ζημιογόνες αν η τιμή πιέζεται να πέσει κάτω του οριακού κόστους γιατί δεν θα είχαν την δυνατότητα να αντισταθμίσουν το υψηλότερο κόστος, που προέρχεται από την παραγωγή αρχικών μονάδων προϊόντων. Επομένως, ο τέλειος ανταγωνισμός θα έβγαζε αυτές τις επιχειρήσεις εκτός αγοράς.

Εξωτερικές οικονομίες κλίμακας υπάρχουν όταν η κατά μονάδα παραγωγής εξαρτάται αρνητικά από την κλίμακα του κλάδου παραγωγής και όχι την κλίμακα της επιχείρησης. Εσωτερικές οικονομίες κλίμακας όταν το κατά μονάδα κόστος παραγωγής εξαρτάται αρνητικά από την κλίμακα της επιχείρησης και όχι του κλάδου. Οι εσωτερικές οικονομίες κλίμακας οδηγούν σε ατελή ανταγωνισμό, μονοπώλιο ή ολιγοπώλιο, ενώ οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας είναι συμβατές με ανταγωνιστικούς κλάδους (Αλογοσκούφης, 2013).

Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας δημιουργούνται κυρίως για τους παρακάτω λόγους:

- α) Εξειδικευμένοι προμηθευτές πρώτων υλών και εξαρτημάτων του συγκεκριμένου κλάδου που εξυπηρετούν όλους τις επιχειρήσεις του συγκεντρωμένου κλάδου με χαμηλότερο μέσο κόστος από ότι αν εξυπηρετούσαν μόνο λίγες επιχειρήσεις,
- β) Εξειδικευμένο τοπικό εργατικό δυναμικό με συσσωρευμένη εμπειρία και ειδίκευση στις μεθόδους παραγωγής του κλάδου, κάτι που μειώνει το κόστος παραγωγής,
- γ) Μεταφορά και διάχυση τεχνογνωσίας από επιχείρηση σε επιχείρηση, λόγω γεωγραφικής εγγύτητας, των διαπροσωπικών σχέσεων και της άτυπης ανταλλαγής πληροφοριών.

Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας σε αντίθεση με τις εσωτερικές είναι συμβατές με τον τέλειο ανταγωνισμό αλλά συνεπάγονται ένα ιδιαίτερο ρόλο για την ιστορική εξέλιξη των κλάδων και για τυχαία γεγονότα τα οποία πολλές φορές προσδιορίζουν το διεθνή καταμερισμό της παραγωγής και τη διάρθρωση του διεθνούς εμπορίου.

Εξωτερικές οικονομίες κλίμακας

Σε εξωτερικές οικονομίες κλίμακας αναφερόμαστε όταν το κατά μονάδα κόστος παραγωγής είναι αρνητική συνάρτηση του μεγέθους του κλάδου, και όχι της επιχείρησης. Η ανάλυση των εξωτερικών οικονομιών κλίμακας οφείλει πολλά στον Alfred Marshall (1842-1924), ο οποίος επιχειρήσε να εξηγήσει με αυτή τη θεωρία τη γεωγραφική συγκέντρωση κλάδων παραγωγής που δεν μπορούσε να εξηγηθεί με βάση τους φυσικούς πόρους. (Αλογοσκούφης, 2013).

Υπάρχουν πολλά σύγχρονα παραδείγματα γεωγραφικής συγκέντρωσης κλάδων. Η Silicon Valley στην Καλιφόρνια είναι φημισμένη για την παραγωγή ημιαγωγών, ηλεκτρονικών υπολογιστών και λογισμικού. Η βιομηχανία του κινηματογράφου στις ΗΠΑ είναι κατά βάση συγκεντρωμένη στο Hollywood της Καλιφόρνιας. Ο χρηματοπιστωτικός κλάδος είναι συγκεντρωμένος σε παγκόσμια κέντρα όπως η Wall Street στη Νέα Υόρκη, το City του Λονδίνου, η Σιγκαπούρη του Hong Kong. Το πλέον περιζήτητο κρασί παράγεται στο Bordeaux, ενώ διεθνώς περιζήτητο αφρώδες κρασί παράγεται στην Καμπανία. (Αλογοσκούφης, 2013).

Σε ακόμη μεγαλύτερη κλίμακα, τα τελευταία χρόνια, τα παράλια της Κίνας, από τον κόλπο του Bohai, έως το δέλτα του ποταμού Yangzine με επίκεντρο τη Σαγκάη και κάτω ως το δέλτα του ποταμού Pearl με επίκεντρα την παλαιά Καντώνα (Guangdong), τη Shenzhen και το Hong Kong έχουν μετατραπεί στο "εργαστήριο του κόσμου". Έχουν συγκεντρώσει το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής σε μια σειρά από κλάδους όπως τηλεοράσεις, ηλεκτρονικοί υπολογιστές και "έξυπνα" κινητά τηλέφωνα, έως χαλύβδινους σωλήνες και άλλα προϊόντα βαριάς βιομηχανίας. (Αλογοσκούφης, 2013).

Ο Marshall επιχειρηματολόγησε ότι υπάρχουν τουλάχιστον τρεις λόγοι για τους οποίους μία επιχείρηση η οποία παράγει σε μία περιοχή στην οποία είναι συγκεντρωμένες ομοειδείς επιχειρήσεις θα έχει μικρότερο κατά μονάδα κόστος παραγωγής. (Αλογοσκούφης, 2013).

Πρώτον, θα υπάρχουν εξειδικευμένοι προμηθευτές πρώτων υλών και ενδιαμέσων προϊόντων και εξαρτημάτων οι οποίοι καθώς θα προμηθεύουν πολλές επιχειρήσεις θα παράγουν σε μεγαλύτερη κλίμακα, καλύτερη ποιότητα και μικρότερο κατά μονάδα κόστος παραγωγής. Δεύτερον, θα υπάρχει μία δεξαμενή εργαζομένων με εμπειρία και εξειδίκευση στις συγκεκριμένες μεθόδους παραγωγής που απαιτεί ο κλάδος, άρα και με υψηλή παραγωγικότητα. Τρίτον, θα υπάρχει διάχυση της τεχνογνωσίας και ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων μέσω των κοινωνικών και ατύπων επαφών των στελεχών και των εργαζομένων στις διάφορες επιχειρήσεις του κλάδου, κάτι που ευνοεί την τεχνολογική πρόοδο και τη μείωση του κόστους παραγωγής. Και οι τρεις αυτοί λόγοι έχουν ιδιαίτερη σημασία και σήμερα, όπως και στην εποχή του Marshall. (Αλογοσκούφης, 2013).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι βασικοί λόγοι που αναπτύσσονται οι οικονομίες κλίμακας είναι εξειδικευμένοι προμηθευτές σε πολλούς παραγωγικούς κλάδους η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών απαιτεί τη χρήση εξειδικευμένων προμηθευτών ενδιαμέσων προϊόντων και εξαρτημάτων, ή εξειδικευμένων μηχανημάτων και βοηθητικών υπηρεσιών ωστόσο μια επιχείρηση μικρής κλίμακας δεν προσφέρει μια αρκετά μεγάλη

αγορά που να δικαιολογεί την ύπαρξη εξειδικευμένων προμηθευτών τοπικά θα πρέπει να βασισθεί σε προμηθευτές που ενδεχομένως βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση από αυτήν, με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος των ενδιάμεσων εισροών της. Βέβαια, αν υπάρχουν τοπικά πολλές ομοειδείς επιχειρήσεις, αυτές από κοινού δημιουργούν μία αγορά για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες εξειδικευμένων προμηθευτών, που με τη σειρά τους έχουν κίνητρο να παράγουν τοπικά, καθώς η κλίμακα της τοπικής ζήτησης του επιτρέπει να λειτουργούν πιο αποτελεσματικά και συμβάλλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής για όλες τις επιχειρήσεις του κλάδου. Επίσης, η ύπαρξη εξειδικευμένων εργαζομένων λόγω συσσωρευμένης εμπειρίας έχουν αποκτήσει υψηλή παραγωγικότητα στον κλάδο. Μία τέτοια δεξαμενή μπορεί να δημιουργηθεί μόνο αν υπάρχει μία κρίσιμη μάζα επιχειρήσεων στον κλάδο, και ευνοεί τόσο τους παραγωγούς όσο και τους εργαζομένους. Ευνοεί τους παραγωγούς διότι μειώνει τον κίνδυνο να υπάρξει έλλειψη εξειδικευμένης εργασίας, και ευνοεί τους εργαζομένους διότι με την ύπαρξη πολλών ομοειδών επιχειρήσεων μειώνεται ο κίνδυνος της ανεργίας. Τέλος η διάχυση της τεχνολογίας οπότε η γεωγραφική συγκέντρωση ομοειδών επιχειρήσεων ευνοεί τη διάχυση της τεχνολογίας. Στις σύγχρονες οικονομίες, η τεχνολογία είναι το ίδιο σημαντική με τους υπόλοιπους συντελεστές παραγωγής, όπως το κεφάλαιο, η εργασία, οι πρώτες ύλες και τα ενδιάμεσα προϊόντα. Η τεχνολογία μπορεί να αποκτηθεί με δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία, με "αντίστροφη μηχανική" (reverse engineering) επί των προϊόντων, αλλά και με τη διάχυσή της από επιχείρηση σε επιχείρηση μέσω της άτυπης ανταλλαγής ιδεών και πληροφοριών των στελεχών των επιχειρήσεων. Η γειννίαση των επιχειρήσεων συντελεί στην ανταλλαγή ιδεών και γνώσεων μέσω των κοινωνικών και άτυπων επαφών των στελεχών και των εργαζομένων στις διάφορες επιχειρήσεις του κλάδου, καθώς και των μετακινήσεων τους από επιχείρηση σε επιχείρηση, κάτι που ευνοεί την τεχνολογική πρόοδο και τη μείωση του μέσου κόστους παραγωγής. (Αλογοσκούφης, 2013)

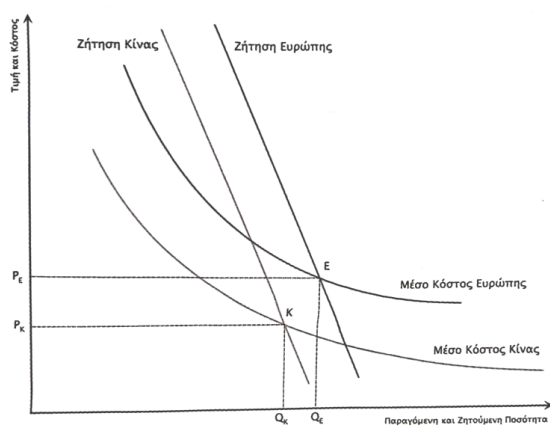
11.1. Διεθνές εμπόριο και Εξωτερικές Οικονομίες Κλίμακας

α) Εξωτερικές Οικονομίες και Ισορροπία πριν το εμπόριο

Σε σχέση με το **διεθνές εμπόριο**, οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας οδηγεί σε δυνητική αύξηση της ζήτησης για τα προϊόντα του ενός κλάδου. Εκεί που η ζήτηση προερχόταν μόνο από το εσωτερικό της χώρας, με το διεθνές εμπόριο μπορεί να προέρχεται από ολόκληρο τον κόσμο. Όταν υπάρχουν εξωτερικές οικονομίες κλίμακας, αν η αύξηση της ζήτησης οδηγήσει σε επέκταση του κλάδου, τότε θα οδηγήσει και σε *μείωση του μέσου κόστους παραγωγής, άρα και των τιμών.* (Αλογοσκούφης, 2013)

Αν εξετάσουμε έναν κλάδο παραγωγής όπως τα βαμβακερά μπλουζάκια σε παραγωγή τόσο στην Ευρώπη (Ημεδαπή) όσο και στην Κίνα (Αλλοδαπή). Υπάρχουν εξωτερικές οικονομίες κλίμακας τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Κίνα. Ωστόσο, λόγω χαμηλότερου εργατικού κόστους, το μέσο κόστος της Κίνας είναι χαμηλότερο από το μέσο κόστος της Ευρώπης για δεδομένη κλίμακα παραγωγής. Η συνάρτηση μέσου κόστους της Κίνας βρίσκεται αριστερά (χαμηλότερα) από τη συνάρτηση μέσου κόστους της Ευρώπης. Οι τιμές και η ποσότητα ισορροπίας στις δύο χώρες προσδιορίζονται στο σημείο στο οποίο κάθε χώρα η συνάρτηση προσφοράς (καμπύλη μέσου κόστους) ισούται με την τοπική καμπύλη ζήτησης. Η ισορροπία στην αγορά της Ευρώπης είναι στο σημείο Κ. Υποθέτουμε αρχικά ότι στα σημεία ισορροπίας χωρίς εμπόριο, η τιμή των βαμβακερών στην Κίνα είναι χαμηλότερη από ότι στην Ευρώπη.

Ο προσδιορισμός των τιμών και των ποσοτήτων ισορροπίας πριν το εμπόριο :

Διάγραμμα III Εξωτερικές Οικονομίες και Ισορροπία πριν το Εμπόριο

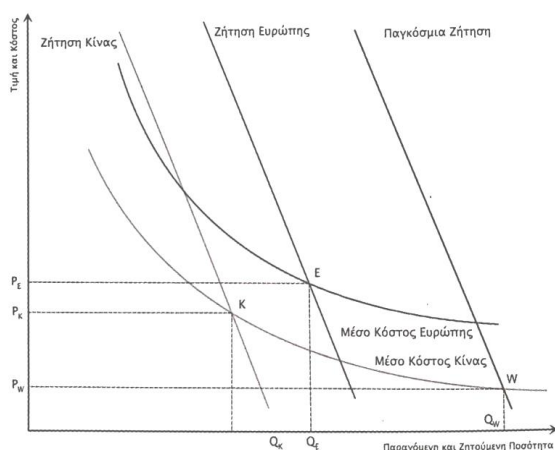
Στο παραπάνω διάγραμμα έχει ανακτηθεί από το βιβλίο του Διεθνής Οικονομική και Παγκόσμια Οικονομία (Αλογοσκούφης, 2013).

β) Εξωτερικές Οικονομίες και Ισορροπία μετά το εμπόριο

Όταν υπάρχουν εξωτερικές οικονομίες κλίμακας, το διεθνές εμπόριο θα μπορούσε να μειώσει την ευημερία μιας χώρας. Αν υπήρχαν κλάδοι που θα μπορούσαν να παράγουν και να εξαγουν με βάση το δυνητικό συγκριτικό πλεονέκτημα μιας χώρας, καταλήγουν να μην παράγουν και η χώρα να προσφεύγει σε εισαγωγές, τότε ενδεχομένως η προστασία του κλάδου για ένα διάστημα να είναι καλύτερη από το ελεύθερο εμπόριο.

Αν υποθέσουμε ότι το εμπόριο απελευθερώνεται βαμβακερών ρούχων στην Ευρώπη και στην Κίνα. Η νέα ισορροπία παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα. Οι παραγωγοί των δύο χωρών αντιμετωπίζουν τώρα μία ενιαία παγκόσμια καμπύλη ζήτησης που είναι άθροισμα των καμπυλών ζήτησης της Ευρώπης και της Κίνας. Η Κίνα όμως θα καταλήξει να είναι η μόνη χώρα που θα παράγει βαμβακερά μπλουζάκια καθώς το επίπεδο των τιμών της ήταν χαμηλότερο από της Ευρώπης τη στιγμή που απελευθερώθηκε το εμπόριο. Μόλις απελευθερωθεί το εμπόριο, οι παραγωγοί της Κίνας θα αρχίσουν να κάνουν εξαγωγές στην Ευρώπη σε χαμηλότερες τιμές από τις ευρωπαϊκές. Η κλίμακα της παραγωγής στην Κίνα θα αρχίσει να αυξάνεται οι τιμές θα πέφτουν ακόμη περισσότερο και στο τέλος η παραγωγή της Κίνας θα καλύψει όλη την παγκόσμια ζήτηση. Οι Ευρωπαίοι παραγωγοί δεν θα μπορέσουν να κάνουν εξαγωγές λόγω του υψηλότερου κόστους παραγωγής και των υψηλότερων τιμών τους και η εγχώρια ζήτηση για τα προϊόντα τους θα συρρικνωθεί λόγω των φθηνότερων εισαγωγών από την Κίνα.

Οι παγκόσμιες τιμές βαμβακερών θα πέσουν και στις δύο χώρες προς όφελος των καταναλωτών καθώς στην παγκόσμια ισορροπία W οι τιμές είναι οι χαμηλότερες δυνατές. Στην παγκόσμια ισορροπία W δεν θα απομείνει κανένας παραγωγός στην Ευρώπη και ο κλάδος της παραγωγής βαμβακερών στην Ευρώπη θα εξαφανισθεί προς όφελος του κινεζικού κλάδου παραγωγής βαμβακερών που θα επεκταθεί. (Αλογοσκούφης, 2013)

Διάγραμμα III Εξωτερικές Οικονομίες και Ισορροπία μετά το Εμπόριο

12. Κόστος Διασυνοριακού Εμπορίου

Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το κόστος παραγωγής για την εγχώρια αγορά ή για την αγορά της αλλοδαπής μπορεί να είναι το ίδιο. Ωστόσο η εξαγωγή έχει σημαντικό κόστος για τις επιχειρήσεις. Είναι γεγονός ότι έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια χάρις την

τεχνολογική πρόοδο, ωστόσο το κόστος του διασυνοριακού εμπορίου παραμένει σημαντικό, ακόμη και μεταξύ γειτονικών χωρών.

Για την ανάλυση του κόστους του διασυνοριακού εμπορίου μπορούμε να αναλύσουμε τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων ενός κλάδου της Ημεδαπής, μετά την απελευθέρωση του εμπορίου θεωρώντας ως δεδομένο τον αριθμό των επιχειρήσεων του κλάδου τόσο στην Ημεδαπή όσο και στην Αλλοδαπή (Αλογοσκούφης, 2013).

Θα υποθέσουμε στο υπόδειγμα ότι κατά μονάδα κόστος του διασυνοριακού εμπορίου ισούται με $t > 0$. Ενώ το οριακό κόστος παραγωγής για την εγχώρια αγορά ισούται με c , το οριακό κόστος παραγωγής για την αγορά του εξωτερικού είναι μεγαλύτερο και ισούται με $c+t$. (Αλογοσκούφης, 2013)

Στην περίπτωση αυτή οι αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού δεν μπορεί να θεωρούνται ως ενοποιημένες από την πλευρά των επιχειρήσεων. Η απόφαση της εξαγωγής είναι μία ξεχωριστή από την απόφαση της παραγωγής για την εγχώρια αγορά (Αλογοσκούφης, 2013).

Θεωρούμε την συνάρτηση της ζήτησης για το προϊόν μιας μονοπωλιακά ανταγωνιστικής επιχείρησης n στην εγχώρια αγοράς. Έτσι η συνάρτηση διαφορτώνεται ως εξής:

$$Q_n = A \{1/N - b(P_n - P)\}$$

Επίσης, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η επιχείρηση έχει ήδη καταβάλει το σταθερό κόστος παραγωγής, το οποίο θεωρείται εφάπαξ και μη επανεισπράξιμο (sunk cost).

Η παραγωγή της θα είναι θετική εάν η τιμή της αγοράς για το προϊόν της είναι μεγαλύτερη ή ίση με το οριακό κόστος παραγωγής. Από την παραπάνω συνάρτηση, για να είναι θετική η παραγωγή, η τιμή την οποία μπορεί να επιβάλλει πρέπει να ικανοποιεί τη συνθήκη

$$P_n \leq P + 1/bN$$

Κατά συνέπεια και επειδή η τιμή θα πρέπει να είναι μεγαλύτερη ή ίση με το οριακό κόστος παραγωγής, ώστε η παραγωγή να μην συνεπάγεται ζημίες η επιχείρηση έχει θετική παραγωγή αν το οριακό κόστος παραγωγής ικανοποιεί την παραπάνω συνάρτηση. Θα πρέπει δηλαδή να ισχύει το

$$C_n \leq P + 1/bN$$

Αν ισχύει αυτό σε μια επιχείρηση, αυτή θα έχει θετική παραγωγή ακόμη και αν η τιμή του προϊόντος της είναι μεγαλύτερη από τη μέση τιμή των προϊόντων του κλάδου P . Σε περίπτωση όμως που δεν ισχύει η παραπάνω συνάρτηση, η επιχείρηση δεν μπορεί να καθορίσει μία τιμή για την οποία να μην πραγματοποιεί λειτουργικές ζημίες και να υπάρχει θετική ζήτηση στην εγχώρια αγορά. (Αλογοσκούφης, 2013)

Η απόφαση του για το αν θα εξάγει μια επιχείρηση ή όχι στο εξωτερικό σχετίζεται εξάγεται από την συνάρτηση

$Q_n = A^* \{ 1/N^* - b (P_n^* - P^*) \}$ όπου P^* είναι η τιμή που θα χρεώσει η επιχείρηση n στην αγορά του εξωτερικού (Αλογοσκούφης, 2013).

Η επιχείρηση n θα κάνει εξαγωγές μόνο στο βαθμό που,

$$C_{n+1} \leq P^* + 1/bN^*$$

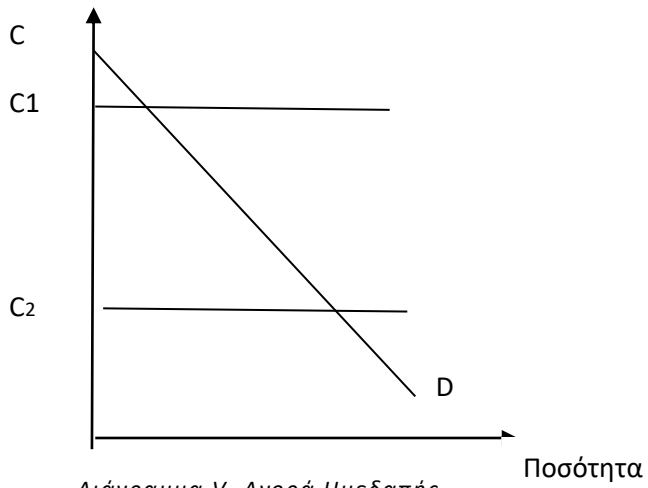
Στην περίπτωση που το οριακό κόστος της δεν ικανοποιεί την παραπάνω συνάρτηση η επιχείρηση δεν μπορεί να χρεώσει μία τιμή στο εξωτερικό για την οποία δεν θα έχει ζημιές και για την οποία θα υπάρχει θετική ζήτηση για το προϊόν της. (Αλογοσκούφης, 2013)

Κατά συνέπεια μια επιχείρηση μπορεί να παράγει επικερδώς για την εγχώρια αγορά αλλά, λόγω του κόστους του διασυνοριακού εμπορίου, να μην μπορεί να εξάγει επικερδώς στο εξωτερικό. Όσο μεγαλύτερο είναι το οριακό κόστος παραγωγής της, τόσο πιθανότερο είναι αυτό το ενδεχόμενο. (Αλογοσκούφης, 2013)

Μόνο το υποσύνολο από τις επιχειρήσεις ενός κλάδου θα ικανοποιούν τόσο την συνάρτηση $C_n \leq P + 1/bN$ όσο και την συνάρτηση $C_{n+1} \leq P^* + 1/bN^*$. Κατά τεκμήριο, οι πιο αποτελεσματικές επιχειρήσεις, δηλαδή αυτές που έχουν χαμηλότερο οριακό κόστος, θα είναι ευκολότερο να ικανοποιούν τη συνθήκη $C_{n+1} \leq P^* + 1/bN^*$ και να εξάγουν στο εξωτερικό. (Αλογοσκούφης, 2013)

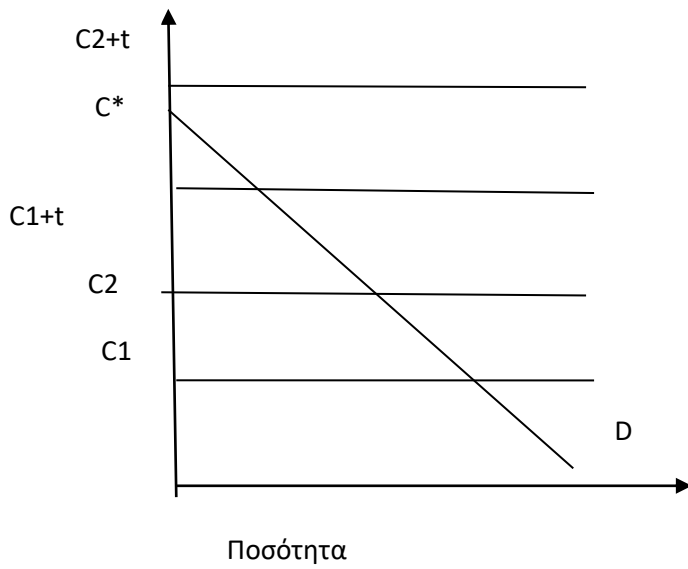
Στο παρακάτω διάγραμμα περιγράφεται το παράδειγμα για δύο επιχειρήσεων της Ημεδαπής με διαφορετικό οριακό κόστος παραγωγής. Η πιο αποτελεσματική επιχείρηση 1, η οποία έχει χαμηλό οριακό κόστος παραγωγής παράγει τόσο για την εγχώρια αγορά όσο και για την αγορά του εξωτερικού. Η λιγότερο αποτελεσματική επιχείρηση 2, παράγει μόνο για την εγχώρια αγορά, διότι το άθροισμα του οριακού κόστους παραγωγής της και του κόστους των εξαγωγών δεν της επιτρέπει να χρεώσει μία τιμή στο εξωτερικό για την οποία θα υπάρχει θετική ζήτηση. (Αλογοσκούφης, 2013)

Κόστος, Τιμή

Διάγραμμα V Αγορά Ημεδαπής

Κόστος, Τιμή

Διάγραμμα VI Αγορά Αλλοδαπής

13. Συμπέρασμα

Όπως αναλυτικά περιγράφηκε στην παρούσα εργασία το διεθνές εμπόριο καθ' ολή την διάρκεια εξέλιξης του και των θεωριών που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του, αποτελεί έναν κύριο κλάδο της οικονομίας. Ανάλογα με τις συνθήκες του ανταγωνισμού, το συγκριτικό πλεονέκτημα κάθε χώρας στην παραγωγή ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας μπορεί να καθορίσει τις τιμές σε συνάφεια πάντα με την ζήτηση. Μια σχέση πολύπλοκη και αλληλεπιδραστική. Με αυτόν τον τρόπο, το διεθνές εμπόριο ενθαρρύνει τον ανταγωνισμό εκθέτοντας τις εγχώριες επιχειρήσεις σε ξένους ανταγωνιστές και αναγκάζοντας τις να βελτιώσουν την αποδοτικότητα, να μειώσουν το κόστος και να καινοτομήσουν για να παραμείνουν ανταγωνιστικές. Και παρέχοντας στις επιχειρήσεις πρόσβαση σε νέες αγορές με σκοπό την αύξηση των εσόδων και την εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας. Ταυτόχρονα το διεθνές εμπόριο προωθεί τη διάδοση της τεχνολογίας και των γνώσεων: επιτρέποντας την πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες και γνώσεις, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών και τη βελτίωση της παραγωγικότητας, όπως τα logistics. Από την άλλη πλευρά, η υπέρμετρη προσπάθεια για ανάπτυξη του εμπορίου οδηγεί και σε αυξημένο ανταγωνισμό που μπορεί να επηρεάσει δραστικά την ανάπτυξη με την επιβολή μέτρων καταστρατήγησης του ανταγωνισμού και δημιουργίας μονοπωλίων ή την εφαρμογή μέτρων που δυσχεραίνουν την ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών. Γι αυτό τον λόγο, έχουν αναπτυχθεί θεσμοί και οργανισμοί, όπως οι ελεύθερες ζώνες εμπορίου ή ο Π.Ο.Ε. που προάγουν την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου παρέχοντας ταυτόχρονα ένα ασφαλές περιβάλλον στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών .

14. Διαγράμματα-Εικόνες

Διάγραμμα	I: Η Καμπύλη Ζήτησης στον Τέλειο Ανταγωνισμό	Σελ. 56
Διάγραμμα	I Διεθνές Εμπόριο και Μονοπωλιακός Ανταγωνισμός	Σελ. 63
Διάγραμμα	II Εξωτερικές Οικονομίες και Ισορροπία πριν το Εμπόριο	Σελ. 67
Διάγραμμα	III Εξωτερικές Οικονομίες και Ισορροπία μετά το Εμπόριο	Σελ. 68
Διάγραμμα	IIII Αγορά Ημεδαπής	Σελ. 70
Διάγραμμα	V Αγορά Αλλοδαπής	Σελ. 71
Εικόνα	I	Σελ. 57

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_el) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ερωτήσεις και απαντήσεις: Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ganda_20_2532) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

Γεώργιος Κορρές, Τμήμα Γεωγραφίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Διάλεξη Πέμπτη : (<https://eclass.aegean.gr/modules/document/file.php/GEO175/OikonomikiI-enotita5.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

Εclass Πανεπιστημίου Πατρών Οι επιχειρήσεις στην Παγκόσμια Οικονομία (https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/ECON1356/%CE%9A%CE%B5%CF%86%208_%CE%94%CE%B9%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B7.pdf) ημερομηνία 21-07-2024

Γεώργιος Αλογοσκούφης, Διεθνής Οικονομική Διάλεξη 9, Εσωτερικές Οικονομίες Κλίμακας, Ατελής Ανταγωνισμός και Διεθνές Εμπόριο (<https://international-economics.com/wp-content/uploads/2012/04/lect-9-intecon.pdf>) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024

15. Ακρωνύμια

Ελληνικά

- A.Ε.Π : Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- Δ.Ν.Τ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
- ΕΖΕΣ: Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών
- Ε.Σ : Εναρμονισμένο Σύστημα
- ΓΣΔΕ : Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου
- ΔΔΙ: Δικαιωμάτων Διανοητικής Ιδιοκτησίας
- Ε.Ε : Ευρωπαϊκή Ένωση
- ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
- Η.Π.Α: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- Π.Ο.Τ.: Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνίων
- ΣΕΣ : Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών
- ΣΟΕΣ : Συμφωνία Οικονομικής Εταιρικής Σχέσης
- Φ.Π.Α: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ξενόγλωσσα

- C.C.V : World Trade Organization's Committee on Customs Valuation
- ECIPE : Ευρωπαϊκό Κέντρο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας
- GATS : General Agreement on Trade in Services
- GATT : General Agreement on Tariffs and Trade
- ITO: International Trade Organization
- MC : Marginal Cost / Οριακό Κόστος
- MR: Marginal Revenue
- OPEC : Organisation of Petroleum Exporting Countries
- P: Price / Τιμή
- Q: Quantity / Ποσότητα
- SCM : Supply Chain Management
- SPS : Sanitary and Phytosanitary Measures
- T.B.T: Technical Barrier to Trade
- TCCV : World Customs Organization's Technical Committee on Customs Valuation
- TR : Total Revenue/Συνολικό Έσοδο
- WTO : World Trade Organisation

16.Βιβλιογραφία

- Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας, « Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας» 3^η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη κεφάλαιο 23, σελίδες 635-660
- Γιώργιος Αλογοσκούφης, « Διεθνής Οικονομική και Παγκόσμια Οικονομία», 2013, εκδόσεις Gutenberg σελίδες 109-124, 128-147, 162-176, 179-214, 216-234, 293-303
- Κατρανίδης Στέλιος, Νταντάκας Δημήτρης «Θεωρία και Πολιτική Διεθνούς Εμπορίου», 1^η έκδοση, Εκδόσεις Τζιόλα, 2017, σελίδες 4-15, 57-79, 85-104, 113-144, 156, 165-228, 286-294, 204-319
- Νικόλαος Τσουνής, «Θεωρία Διεθνούς Εμπορίου», 1η έκδοση, Κάλλιπος, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015 17-23, 34-62, 74-100, 101 -118, 120-125, 126-128
- David Begg Gianluigi Vernasca Stanley Fischer Rudiger Dornbusch, «Εισαγωγή στην Οικονομική», 3^η έκδοση, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, σελίδες 135-165 229-246, 317-354,
- Γ. Τριανταφυλλάκης, «Δίκαιο του Ελεύθερου Ανταγωνισμού», εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2014 σελίδες 3-11, 20-37

17. Ιστοσελίδες

- Container*, το «κουτί» που άλλαξε την ιστορία της ναυτιλίας, 07.06.2022
{<https://www.ot.gr/2022/06/07/naytilia/container-to-kouti-pou-allakse-tin-istoria-tis-naytilias/>} Ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- The World Trade Bank Supply Chain Management*,
{<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/1c3b517f003b53a2e2e170e93124be84-0290032023/original/World-Bank-Supply-Chain-Management-Guidance.pdf>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Γιάννης Μήλιος *Η Σμηθιανή Θεωρία της αξίας και της αντίφασης*
{http://theseis.com/index.php?option=com_content&view=article&id=692}, ημερομηνία πρόσβασης - 21-07-2024
- <https://international-economics.com/2024/03/11/%cf%80%cf%8c%cf%81%ce%bf%ce%b9-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b5%ce%bc%cf%80%cf%8c%cf%81%ce%b9%ce%bf-%cf%84%ce%bf-%cf%85%cf%80%cf%8c%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b3%ce%bc%ce%b1-heckscher-ohlin/>
[Ημερομηνία πρόσβασης- 24-07-2024](#)
- Αννα Κομποθρέκα, *Σημειώσεις για το μάθημα «Γενική Οικονομική Ιστορία», Α.Ε.Π. Εθνικό Εγχώριο Προϊόν*
{<https://eclass.aueb.gr/modules/document/file.php/OIK300/%CE%91%CE%95%CE%A0.pdf>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/2/344.pdf ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Ενωσιακός τελωνειακός κώδικας, 04-03-2024
{<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/union-customs-code.html>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Αγορές, Η αγορά της ΕΕ, Δασμοί* {<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/timologia>}
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οδηγός για την Εισαγωγή Εμπορευμάτων* {<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/odigos-gia-tin-eisagogi-emporeymaton>} ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024
- Curia, απόφαση του δικαστηρίου 16-07-2015/ C-21/14 P*, {https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?jsessionid=E920C79D0469B97084C377BC7C4940B6?docid=165927&text=&dir=&doclang=EL&part=1&occ=first&mode=DOC&pageIndex=0&cid=4486886} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Access2Markets, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εμπορεύματα Εμπορεύματα - Κύριες έννοιες Δασμοί Δασμοί αντιντάμπινγκ*
{<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/el/content/dasmos-antintampingk-0>} ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024
- Άγγελος Κότιος, Γιάννης Σαράτσης, *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών 9(1): 1-16 « Νεότερες Ερμηνευτικές Προσεγγίσεις της Διεθνούς Περιφερειακής Ολοκλήρωσης», 2003 V. Περιφερειοποίηση: Ορισμός και Παραδείγματα* (<https://el.peopleperproject.com/posts/28682-regionalism-definition-and-examples>)
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Ανοικτό Πανεπιστήμιο*, (<http://opencourses.uom.gr/assets/site/public/230/168-Diethneis-Ependyseis-Emporio-06-Michalopoulos.pdf>)
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- European Comission, Free Zones* {https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/free-zones_en?prefLang=el}
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- CFI TEAM, CFI* {<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/free-trade-area/>}
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- EUR-LEX, Χώρες ΑΚΕ — συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης και καθεστώτα εξαγωγής 13-08-2020
{<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/acp-countries-economic-partnership-agreements-and-export-arrangements.html>}
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Μαρία Álvarez López / Algirdas Razauskas 04-2024 *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ), η Ελβετία και ο Βορράς*
{<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/169/the-european-economic-area-eea-switzerland-and-the-north>}
ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- https://www.eeas.europa.eu/switzerland/european-union-and-switzerland_en?s=180) ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024
- EurLEX Document 21972A0722(03)*
{<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A21972A0722%2803%29>} ημερομηνία πρόσβασης 21-04-2024
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συμφωνία εμπορίου και συνεργασίας ΕΕ-Ηνωμένου Βασιλείου: Μια νέα σχέση, με μεγάλες αλλαγές*
(europa.eu) (από https://commission.europa.eu/document/download/5f9a61e8-e0a2-4f4a-8be2-1109bf136a4d_el?filename=eu-uk-tca-brochure_el.pdf) ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συμφωνίες μετά το Brexit* {
<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/post-brexit-agreements/>} ημερομηνία πρόσβασης 21-07-2024